

Skatteutskottets seminarium om
Skattereformen 25 år – dess historia
och framtid

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-87541-93-3
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2017

Förord

Det övergripande målet för 90-talets stora skattereform var att åstadkomma en samhällsekonomiskt effektiv beskattning samtidigt som fördelningspolitiska mål uppfylldes. Arbete och sparande skulle ges en bättre skattemässig behandling, och en likvärdig behandling av arbetsinkomster och inkomster av kapital skulle komma till stånd.

För att uppmärksamma att det gått 25 år sedan reformen infördes anordnade skatteutskottet den 25 januari 2017 ett seminarium, där inbjudna talare diskuterade kring skattereformens historia och skattesystemets framtida utformning.

Reformens historia diskuterades inledningsvis av Erik Åsbrink och Bo Lundgren, båda f.d. skatteministrar. Därefter presenterades olika perspektiv på framtida reformbehov av Magnus Henrekson vid Institutet för Näringslivsforskning, LO-ekonomen Torbjörn Hållö, Åsa Hansson vid Lunds universitet, professor Thomas Sterner vid Göteborgs universitet, Ingrid Melbi, skattejurist på PWC, professorn Teresa Simon-Almendal vid Stockholms universitet och Johan Fall, skattechef på Svenskt Näringsliv.

Avslutningsvis redogjorde statssekreteraren Leif Jakobsson för regeringens fortsatta skattepolitik. Efter presentationerna gavs möjlighet för utskottens ledamöter att ställa frågor till statssekreteraren och till panelen.

I denna rapport publiceras en utskrift av seminariet.

Stockholm i mars 2017

Per Åsling

Ordförande i skatteutskottet

Jörgen Hellman

Vice ordförande i skatteutskottet

Anna Wallin

Skatteutskottets kanslichef

Riksdagens skatteutskott bjuder in till ett heldagsseminarium för att uppmärksamma att det har gått 25 år sedan 1990-talets skattereform

Inledningsvis talar tre personer som var med från början – Erik Åsbrink, Bo Lundgren och Per-Ola Eriksson – om tillkomsten respektive genomförandet av skattereformen. Därefter ges en rad namnkunniga paneldeltagare vardera 15 minuter att utveckla sin syn på behovet av en ny reform inom olika delar av skatterätten. Denna del avslutas med att statssekreterare Leif Jakobsson beskriver regeringens skattearbete. Efter presentationerna följer en diskussion mellan utskottets ledamöter och panelen.

Tid: onsdagen den 25 januari 2017 kl. 09.00–ca 14.30

Lokal: riksdagens förstakammarsal, ingång från Riksplan

Talare

Per Åsling (C), skatteutskottets ordförande

Erik Åsbrink, f.d. finansminister

Bo Lundgren, f.d. skatteminister

Magnus Henrekson, Institutet för Näringslivsforskning

Torbjörn Hållö, LO-ekonom

Åsa Hansson, Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet

Thomas Sterner, professor Göteborgs universitet

Ingrid Melbi, skattejurist PWC

Teresa Simon-Almendal, professor Stockholms universitet

Johan Fall, Svenskt Näringsliv

Leif Jakobsson, statssekreterare

Program

09.00–09.10 Inledning av Per Åsling (C), skatteutskottets ordförande

Skattereformens historia ...

09.10–09.40 Erik Åsbrink, f.d. finansminister och Bo Lundgren, f.d. skatteminister

... och framtid

09.40–09.55 **Skatter och tillväxt**

Magnus Henrekson, Institutet för Näringslivsforskning

09.55–10.10 **Skatter och tillväxt, forts.**

Torbjörn Hållö, LO-ekonom

10.10–10.30 Kaffe

10.30–10.45 **Likformig eller optimal beskattning?**

Åsa Hansson, Nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet

10.45–11.00 **Gröna skatter**

Thomas Sterner, professor Göteborgs universitet

11.00–11.15 **Internationella utmaningar för nationella skatter**

Ingrid Melbi, skattejurist PWC

11.15–11.30 **Internationella utmaningar för nationella skatter, forts.**

Teresa Simon-Almendal, professor Stockholms universitet

11.30–12.15 Lunch

12.15–12.30 **Näringslivets syn på behovet av skattereform**

Johan Fall, Svenskt Näringsliv

12.30–12.50 **Regeringens fortsatta skattepolitik**

Leif Jakobsson, statssekreterare

12.50–14.20 **Paneldiskussion**

Skatteutskottets ledamöter diskuterar med talarna

14.20–14.30 Skatteutskottets vice ordförande Jörgen Hellman (S) avslutar

Seminarium om Skattereformen 25 år – dess historia och framtid

Ordföranden: ”Skattereformen 25 år – dess historia och framtid” är temat för dagens seminarium. Det känns verkligen som en förmån att få inleda seminariet och hälsa alla er välkomna som finns här i riksdagens förstakammarisal liksom alla som följer seminariet via *SVT Forum*, webb-tv eller sociala medier. Jag heter Per Åsling och är ordförande i skatteutskottet. Jag vill rikta ett särskilt välkommen till er som kommer att medverka under dagen. Låt mig speciellt nämna våra två före detta ministrar, Erik Åsbrink och Bo Lundgren. Jag ser fram emot att få ta del av det längre perspektiv som ni kommer att medverka med här.

Svensk skattepolitik kan på ett sätt beskrivas som konflikt och kontinuitet. Skattefrågor ställer ofta politiken på sin spets, både av principiella skäl – Hur ska fördelningen mellan enskilda och det allmänna se ut? – och för att skatter så påtagligt påverkar vardagen för löntagare och företagare i hela landet. Det är inte märkligt att dessa frågor ofta leder till ideologiska diskussioner och konflikter.

Jag vågar säga att det som ansvarstagande partier har visat i skattepolitiken, skillnaderna till trots, är en del av den svenska framgångssagan. Man kan tycka att skatterna ska vara lite lägre eller lite högre, att vissa skattebaser borde inkluderas eller att andra inte ska göra det, men ytterst har de svenska partierna värnat kontinuiteten och därmed tilltron till skattesystemet. I modern tid kan jobbskatteavdraget och fastighetsskatten tjäna som exempel.

Självfallet finns det undantag från kontinuiteten, såsom engångsskatter, återställare och annat. Men sett utifrån måste totalintrycket vara en klar kontinuitet sedan skattereformen genomfördes. Den har på så sätt tjänat sitt syfte väl. Samtidigt har behovet av att ta nästa steg blivit uppenbart. Genom åren har såväl grundprinciperna som det faktiska genomförandet successivt urholkats på olika sätt genom nya reformer och justeringar. Det finns alltså ett stort behov av att återigen diskutera principfrågor.

Verkligheten har dock också förändrats. Samma år som skattereformen sjö-sattes kom den första hemsidan på internet utanför forskningsinstitutionen Cern. Sedan dess har digitaliseringen på ett genomgripande sätt förändrat villkoren för individer och företag och därmed också skattesystemet. År 1994 röstade vi svenskar ja till medlemskap i Europeiska unionen. Det har skapat nya marknader för företag och nya arbetsmarknader för löntagare, men det har också skärpt konkurrensen och skapat ett starkare omvandlingstryck.

Den svenska arbetsmarknaden har förändrats. Då var Sverige en utpräglad storföretagsekonomi. I dag är de stora företagen fortfarande väldigt viktiga, men fyra av fem nya jobb skapas i små och medelstora företag.

Omvandlingstrycket, både inifrån och utifrån, är sannolikt ett av många skäl till att den svenska skattekvoten alltsedan skattereformen har sjunkit, med

undantag för några år i slutet av 1990-talet. Det är inget djärvt antagande att omvandlingstrycket inte bara kommer att bestå utan också öka. Digitalisering, globalisering och automatisering kommer att påverka investeringar, arbetsmarknader och individer på ett sätt som vi bara har sett början på. Utvecklingen mot en cirkulär ekonomi kommer att ställa nya krav på hur vi ska organisera samhället och därmed skatterna.

Under dagen kommer vi att få tillfälle att höra många kvalificerade talare som berör tillväxt, internationella utmaningar, konkurrenskraft och rättvisefrågor. Till detta kommer en aspekt som alltför sällan berörs på allvar i den stora skattediskussionen, nämligen skatter som ett verktyg för att åstadkomma andra politiska resultat än att öka statens intäkter.

En del i detta är gröna skatter. Men frågan om skatteverktyget förtjänar kanske mer uppmärksamhet än som en del i en grön skatteväxling. I diskussionen är den styrande effekten av skatter på tobak, alkohol och fossila bränslen självklarheter. Lika självklart borde det vara att utformningen av skatteverktyget påverkar utbud och efterfrågan på arbetskraft, viljan att investera i Sverige – både för små och stora företag – och tillväxten i hela landet. I en teoretisk diskussion tenderar de styrande effekterna lätt att försummas och blir inget annat än komponenter i en ekvation över skatteintäkter.

Det råder sannolikt inga större tvivel om att vi närmar oss nya skattereformer. I detta arbete kommer dagens många talare att ge viktiga bidrag genom de historiska tillbakablickarna, analysen av dagens situation och blickarna framåt mot vad framtiden kan föra med sig.

Här vill jag avrunda denna inledning. Som förtroendevalda i Sveriges riksdag har vi naturligtvis ett uppdrag att driva våra respektive partiers politik. Men vi har också fått förtroendet att tillsammans förvalta vårt land, också i besvärliga parlamentariska lägen. Få frågor ställer högre krav på oss förtroendevalda att både kunna upprätthålla egna principer och finna konstruktiva lösningar. Bortom den politiska konflikten finns ändå viktiga gemensamma värderingar inom svensk politik om ett modernt välfärdssamhälle, om konkurrenskraftiga villkor för företagande, om öppenhet mot omvärlden och om frihandel. Listan kan göras lång.

Då vi under dagen kommer att få höra många olika aspekter av svensk skattepolitik kan det vara värt att påminna om att det förvisso finns mycket som skiljer men också mycket som förenar. Utmaningen att åstadkomma ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt uthålligt skattesystem i en snabbt föränderlig värld delar vi alla.

Tack för er uppmärksamhet! Återigen varmt välkomna till dagens seminarium! Jag hoppas att ni alla ska finna det precis lika intressant som vi i skatteutskottet räknar med att det blir.

Innan vi går vidare i programmet vill jag presentera vilka som sitter bredvid mig. På min högra sida har jag skatteutskottets kanslichef Ann-Marie Wallin, och på min vänstra sida sitter skatteutskottets vice ordförande Jörgen Hellman.

Under dagens första programpunkt med temat ”Skattereformens historia” vill jag lämna ordet till före detta finansministern och före detta statssekreterare Erik Åsbrink.

Erik Åsbrink: Kära åhörare! Jag tycker att det är väldigt roligt att vara med vid detta 25-årsjubileum. Jag konstaterar att 30 minuter har avsatts till Bo Lundgren och mig. Eftersom jag var med och genomförde reformen och Bosse var emot tycker jag nog att jag kan ta 25 minuter, så får han fem. Vi får se om jag kan korta ned det något.

Mina upplevelser av reformprocessen kommer att bli lite personligt färgade. Jag var statssekreterare i Finansdepartementet när Kjell-Olof Feldt var finansminister. Jag kom in 1982, men jag fick först 1985 ansvar för skattefrågor. Dessförinnan hade jag dock medverkat i en tidigare skattereform, den så kallade underbara natten, som var en uppgörelse mellan Socialdemokraterna, Folkpartiet och Centerpartiet. Den genomfördes 1983–1985. Jag hade alltså en viss förtrogenhet med skattefrågor.

Tidigt satte vi i Finansdepartementet igång med en intern skuggövning med skattemänniskorna. Det var ett slags föregångare till själva reformen. Det fanns ett kvinnonamn på processen, som jag tyvärr nu har glömt. Vi startade nämligen en dag när ett visst kvinnonamn hade namnsdag. Är det någon som kommer ihåg detta? Jag tackar Per Anders som ropar ”Viola”.

Detta var vår interna övning. Jag blev tidigt ordförande i URF, Företagskatteutredningen, där vi ganska länge höll på och undersökte om vi kunde införa en utgiftsskattemodell. Föga förvånande för många här var Sven-Olof Lodin initiativtagare. Vi förbrukade mycket tid på denna övning, som visade sig bli fruktlös; vi kom fram till att det inte går. Jag kommer tillbaka till Sven-Olofs roll i utredningen om en liten stund.

Senare tillsattes ytterligare två skatteutredningar: Inkomstskatteutredningen, Rink, och Kommittén för indirekta skatter, Kis. Inkomstskatteutredningen var en parlamentarisk utredning, och jag satt tillsammans med Kjell-Olof Feldt i början och diskuterade vem som skulle bli ordförande. Jag sa till honom att det finns två alternativ. Antingen blir det någon annan, eller så blir det jag. Han skrattade lätt och så småningom fick jag bli ordförande för utredningen.

Den tredje utredningen, Kis, blev jag däremot inte ordförande för, utan det blev rättschefen på Finansdepartementet, Kurt Malmgren. Jag kan väl redan nu klara av denna utredning. Dess huvudsakliga uppgift var att inbringa en betydande del av finansieringen av den inkomstskattereform som skulle genomföras med breddad momsbas och höjda energiskatter med mera. Vi lyckades med mycket, dock inte vad gäller finanssektorn, men det är ju aktuellt nu igen.

I slutet av 1980-talet skapades skatteavdelningen på departementet. Dessförinnan fanns ett antal rättsenheter som sysslade med skatter och finansiella frågor, som exempelvis hade med banker och försäkringsbolag att göra. De

arbetade ganska självständigt gentemot varandra, och det fanns praktiskt taget inga ekonomer som arbetade med skattefrågor. Detta var inte särskilt lyckat, så vi skapade en sammanhållen skatteavdelning med både ekonomer och jurister.

Jag hade tidigare tillbringat en tid på budgetavdelningen, och jag insåg vikten av att skapa en god sammanhållning i denna nya avdelning. Det gjorde jag genom att anordna ett antal fester. Dessa människor var inte vana vid det, men de lärde sig snabbt. Man kan skämta om detta, men det är viktigare än man kan tro. Att skapa en sammanhållning och gemenskap var viktigt, och det här var ett led i detta.

Ett annat viktigt moment var att dra in utredningarna i Finansdepartementet. Tidigare hade Sverige en tradition av mer självständiga utredningar som arbetade i årtal och sedan lade fram sina betänkanden, vilka sändes ut på remiss. Ofta blev det ingenting av det hela, och det tog väldigt lång tid. Nu satt utredningen i varje fall delvis i Finansdepartementet. Många tjänstemän engagerades i utredningsarbetet, och vi tog även in externa experter varav några är här i dag. Detta var viktigt för att dels snabba upp processen, dels veta att utredningen inte skulle falla på hälleberget, utan att det fanns goda utsikter att genomföra det hela.

Vi hade en socialdemokratisk regering, men faktum är att vi inspirerades av Ronald Reagan och hans skattereform på 1980-talet. Den kännetecknades av breda baser, låga skattesatser och enkelhet. Den svenska reformen blev dock betydligt mer omfattande än den amerikanska, om man sätter den i relation till ekonomins storlek.

Jag kan inte nämna namnen på alla som deltog och gjorde fantastiska insatser, men jag vill ändå nämna Ingemar Hansson som nog inte är här i dag. Jag skulle tillsätta en huvudsekreterare i Rink. Omedelbart valde jag bort Ingemar Hansson för han hade skrivit en bok om hur skatterna borde reformeras, och jag tänkte att vi inte kan ha in en person som går in med förutfattade meningar. Jag frågade kanske fem andra personer, som alla dessbättre tackade nej. Till sist återstod bara Ingemar Hansson. Jag frågade honom, och han tackade omedelbart ja. Det var ett lyckokast, för Ingemar gjorde ett fantastiskt arbete under hela processen.

Ett annat inslag var att politikerna och Kjell-Olof Feldt inte ville veta så mycket om vad vi höll på med. Det närmade sig val 1988, och valrörelsen tog över. De sa: "Kom inte här och stör med era tankar!" I något skede framförde vi dock till Kjell-Olof att han kanske ändå skulle säga något till allmänheten om att en större skattereform förestod så att folk inte var helt oförberedda innan valet ägde rum. Det gjorde han, men jag tror inte att folk uppfattade budskapet till fullo.

Bland övriga ledamöter, parlamentarikerna i Rink, uppstod en viss irritation över att vi inte presenterade konkreta förslag. Det var medvetet; vi ville inte ha en upprivande debatt i valrörelsen utan väntade med det till efter valet.

Jag kan inte låta bli att berätta en anekdot som gäller Bo Lundgren. Han kom vid ett tillfälle fram till mig och sa att han hade uppsnappat rykten om att

vi skulle sänka skattesatserna och att den högsta marginalskatten, som var väldigt hög på den tiden, skulle sänkas till 60 procent. ”Om ni klarar det blir jag imponerad”, sa han. Jag log i mjugg men sa ingenting. Kort efter valet drog vi hela paketet för Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt. Någon sa: ”Hämta luktsaltet!” De var chockade.

Det intressanta var att deras tankar omedelbart satte igång att jobba med hur de skulle genomföra detta. De sa inte uttryckligen att de köpte allt, men funderade ändå över hur de skulle lotsa det här genom partiet, få med sig LO, få igenom det i riksdagen och så vidare. Det fanns trots allt en positiv respons.

Grunden var som sagt breda baser, låga skattesatser, enkelhet och likformighet. I dag kommer vi att få höra mer om optimal beskattning, men detta var inte ledstjärnan för reformen. Vi införde det duala inkomstskattesystemet. Ett annat namn som jag vill nämna i det sammanhanget är Johan Salsbäck, som spelade en oerhört viktig roll i arbetet. Han blev senare chef för skatteavdelningen.

Vi införde en enhetlig och proportionell skatt på kapitalinkomster, 30 procent. Med en sådan blir avdragen lika mycket värda för hög- och låginkomsttagare. Det skulle även bli en progressiv skatteskala för arbetsinkomster med bara två steg. I botten, för 90 procent av skattebetalarna, fanns kommunalskatten med 31 kronor, vilket praktiskt taget var samma som kapitalskatten. Ovanpå det fanns en statlig skatt på 20 procent för ungefär 10 procent av skattebetalarna.

Den duala beskattningen ledde till de så kallade 3:12-reglerna som handlade om hur vi skulle förhindra eller motverka att arbetsinkomster fördes över till kapitalskattefällan och då få en lägre skatt. Som ni vet har det lett till mängder av ändringar, vilket jag strax kommer tillbaka till.

Företagsskatteutredningen var ett initiativ från Curt Nicolin, Sven-Olof Lodin och Industriförbundet, som lanserade idén att kraftigt sänka bolagsskatten. Den var ungefär 58 procent – det fanns även en så kallad vinstdelningsskatt – och den sänktes till 30 procent, vilket praktiskt taget är en halvering. Det hela finansierades inom systemet med minskade reserveringsmöjligheter.

Det fanns en oro. Jag vet att Curt Nicolin fick kämpa mot en del misstroagna medlemmar i Industriförbundet som trodde att det bara handlade om ett fult trix från den socialdemokratiska regeringen. De trodde att när breddade baser och enhetlig skattesats hade genomförts skulle skattesatsen komma att höjas för att få in mer pengar. Han lyckades uppenbarligen nedkämpa detta motstånd. Som ni vet har bolagsskatten sedan sänkts – den har inte höjts – i flera steg ned till 22 procent.

Detta ledde till förhandlingar med andra partier, Folkpartiet och Centerpartiet, för att få en uppgörelse till stånd. Jag träffade Anne Wibble på en middag. Vid slutet av middagen frågade jag Anne om hon ville tillbringa en underbar natt med mig. Då rodnade hon, och jag förstod att reformen nog var hemma.

Även Centerpartiet var med länge och väl i förhandlingarna men hoppade av. Jag vet fortfarande i dag inte riktigt varför det skedde, men det kan säkert Per Åsling berätta för mig om en stund.

Nåväl, det blev en uppgörelse mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet. På den tiden var det tillräckligt för att skapa en parlamentarisk majoritet. Som ni vet är det inte riktigt så numera. Reformen genomfördes snabbt. Politikerna ansåg att det var viktigt att ta ett första steg redan 1990. Ungefär en tredjedel genomfördes då, och resten genomfördes 1991. Det gick alltså förhållandevis snabbt.

Som ett tecken på uppskattningen av det arbete som gjordes, inte minst för många tjänstemän på Finansdepartementet, bjöd Ingvar Carlsson på middag i Rosenbad. Vi fick till och med ta med oss våra respektive. Han framförde på så sätt ett tack till alla för deras arbete, vilket inte är så vanligt.

Jag måste dessvärre komma in på de avsteg som har gjorts från skattereformen under de gångna 25 åren. De är många. Riksrevisionen gjorde för några år sedan en sammanställning med 600 avsteg. Det är nog fler vid det här laget. De flesta är harmlösa, men några är av större och ofta av negativ betydelse. Mitt allmänna intryck är att de som är direkt ansvariga för skattereformen slår vakt om den. Det handlar om en väldigt liten grupp människor. Så snart man kommer utanför den inre kretsen är det lite si och så med troheten.

Vilka avsteg vill jag nämna? Först och främst vill jag nämna urholkningen av kapitalinkomstbeskattningen. Huvudregeln var 30 procent. Det finns åtminstone sex olika nivåer, och alla nya nivåer är lägre än 30 procent. Det är alltså ett oerhört komplicerat system.

Det är klart att det har sin bakgrund i 3:12-reglerna som kritiserades för att vara för hårda. Sedan har det luckrats upp i ett antal steg. Och det har inte upphört. Det kommer fortfarande krav på ytterligare lättnader – personaloptioner ska beskattas som kapital och så vidare.

Nära kopplat till det är att fastighetsskatten har slopats. Den skatten var faktiskt något för låg för att vara så att säga likformig med övrig kapitalbeskattning. Men det har inte hindrat att den har avskaffats.

Vi har fått höjda skatter på arbetsinkomster. Marginalskatterna har höjts. Värnskatten, som infördes 1995 och som skulle vara tillfällig i fyra år, finns kvar än i dag. Även andra steg har tagits för höjningar. Den högsta marginalskatten är ungefär 60 procent, och en vanlig kapitalinkomstskatt är 20 procent.

Det gap, som föranledde 3:12-reglerna, som var 20–21 procent har fördubblats. Problemet är mycket större nu än vad det var när systemet infördes.

Jobbskatteavdraget är ett annat inslag som krånglar till beskattningen av arbetsinkomster. Vi har nu tre olika nivåer. Den lägsta är för löntagare, en något högre för pensionärer och en ännu högre för andra transfereringsinkomster. Vi har också en differentierad moms. Föga överraskande leder det till ständigt nya krav på sänkningar: Om han har fått lägre moms ska jag också ha det.

Vi har den digitala momsen som är aktuell just i dag.

Som jag ser det är det stora problemet, som förhoppningsvis är en grund för framtida reformer, den oerhört stora diskrepansen mellan skatt på arbete och kapital. Jag menar att den är fördelningspolitiskt orättvis, ekonomiskt ineffektiv och leder till mycket omfattande skatteundandragande som i sin tur kan undergräva skattesystemets legitimitet.

Denna något dystra iakttagelse får avsluta min introduktion till ämnet.

Ordföranden: Vi tackar Erik Åsbrink för detta intressanta inspel.

Då är det dags för Bo Lundgren, före detta skatteminister, att äntra talarstolen.

Bo Lundgren: Jag tackar för inbjudan. För mig som har tillbringat ett par decennier i skatteutskottet känns det mycket trevligt att få komma tillbaka.

Jag tycker att det är väldigt bra att det är 30 minuter historia och resten framtid. Det är en rätt bra avvägning på detta seminarium, och jag hoppas att det leder fram till slutsatsen att det är dags för en ny skattereform som går tillbaka till en hel del av de grundsatser som antogs 1990–1991.

Det var imponerande att du, Erik, hade kunnat tänka dig att gå ned till en högsta marginalsattesats på 60 procent, som jag hade hört ryktas. Att den sedan gick ned till 50 procent tyckte jag var ännu mycket bättre. Det hade vi aldrig väntat oss av dig och Socialdemokraterna. Det tycker jag är positivt.

Jag ska säga något om den andra biten när det gäller vilka som var med. Jag hade ett problem för Erik ville inte vara ihop med mig.

Jag kommer så väl ihåg när vi hade dessa samtal mellan partierna och Carl Bildt och jag satt i Rosenbad. Vi hade nämligen bestämt oss för att vi gärna ville vara med och diskutera till sista biten, även om vi insåg att vi kanske inte skulle bli överens om alla delar i detta. Men Ingvar Carlsson konstaterade: Då ses vi nästa gång, alla utom Moderaterna.

När det gäller den här typen av resonemang om politiska reformer finns det behov av att kunna sätta och markera vissa gränser. Och det fanns en del skillnader mellan oss, och jag kommer tillbaka till detta senare.

Om man ska titta på historien måste man nästan gå tillbaka till när Gunnar Sträng slängde Allmänna skatteberedningens förslag i papperskorgen i slutet av 1960-talet. Då fanns det en tanke om att marginalsatser skulle kunna ha negativa effekter, och det fanns förslag om förändringar i detta avseende.

Men sedan kom den så kallade stora skattereformen 1970 som ledde till en kraftig skärpning av progressionen, marginalsatser och mycket annat.

Ska man betrakta den fantastiskt fina skattereformen i historiens ljus måste man ändå se vad det var som ledde fram till att behovet fanns och att man kunde övervinna det politiska motstånd som naturligtvis fanns av olika skäl. Det som skiljer partierna åt gäller synen på hur mycket samhället ska göra och hur mycket som då behöver finansieras, i första hand i fråga om skatteuttaget.

Men sett från den utgångspunkt som jag har kan man ändå diskutera strukturer. Det i sig är mycket intressant.

När jag kom till riksdagen på eget mandat 1976 kom jag in i 1972 års skatteutredning. Detta säger jag för att ge en tidsbild. År 1977 lade vi fram ett betänkande. Då uppgick den högsta marginalskatten – kommunalskatten plus 58 procents statsskatt i högsta skiktet – till över 85 procent för många. Men det gick inte för utredningen att komma fram till en marginalskattespärr på 85 procent. Det fanns i och för sig skäl för detta. Men det blev sänkningar med några procentenheter i några skikt. Det var alltså det klimat som var 1977 – från 1976 och framåt hade vi ändå en borgerlig regering – och det ledde till en massa problem.

De höga marginalskatterna ledde till våldsamma omfördelningar. Bortsett från detta med arbetsutbud och motsvarande kunde man köpa en villa och dra av räntorna med full avdragsrätt mot den högsta marginalskattesatsen. Det blev en våldsam omfördelning till förmån för den som hade tillräckligt mycket för att kunna låna och sätta i tillgångar som beskattades med lägre kapitalinkomstskattesatser och motsvarande. Det var alltså en omfördelningsproblematik som följde med detta.

Nåväl, det fanns behov av att göra någonting, och det fanns säkert insikter hos många partier. Det parti som jag representerade, Moderaterna, hade den första egna skattemotionen 1981. Fram till 1981 såg man inte skattepolitiken som så väsentlig att man ens skrev en egen skattemotion.

När den första skattemotionen kom 1981 var jag ordförande i Skattekommittén och började fundera på vad man skulle kunna göra strukturmässigt. Det är ingen som tvekar om att min inställning är att vi kanske behöver lägre skatter snarare än högre. Åtminstone var det då på det viset. Men man kan lämna det åt sidan. Strukturen spelar roll för hur ekonomin fungerar.

Det som vi då diskuterade inom partiet – vi inspirerades av bland annat skattereformen 1986 i USA – var att se till att få lägre skattesatser och kunna finansiera det. För vår del handlade det om att göra det genom besparingar men också genom en breddad bas för beskattningen och ta bort vissa avdragsmöjligheter och göra en hel del andra saker för att minska marginalskatterna.

Vi lade fram förslag i riksdagen om en separat beskattning av kapitalinkomster. Vi ville, likt USA, sänka skattesatsen på bolag och dra ned avskrivnings- och reserveringsmöjligheterna som låste in kapitalet och som gjorde att vi hade ett ineffektivt bolagsskattesystem.

När jag kom in i Företagsskatteutredningen och Inkomstskatteutredningen, under mycket skicklig ledning av Erik, hade vi våldsamt mycket med oss in från olika delar, inte bara från våra två partier utan också från de andra ledamöterna och deras partier i en enligt mig fantastiskt bra diskussion oavsett vad slutsatserna sedan blev. Och, som sagt, Erik och många experter och sekreterare gjorde mycket goda insatser i detta sammanhang.

Bortsett från samtalet i Rosenbad, efter vilket vi inte längre fick vara med – och vi hade inte kunnat vara med i sista ändan – var slutsatserna från vår sida att man borde ha lagt in mer besparingar. Man skulle inte bara ha tagit skattesänkningar som balanserades med skattehöjningar. Man borde också ha haft en breddad bas.

Det fanns också andra detaljer i det hela. Men en väsentlig del var den rädsla som jag kände. När man tog bort den gamla schablonbeskattningen av bostadsinkomster – det blev en schabloninkomst på villor och småhus som togs upp till kapitalinkomstbeskattning, och sedan hade man avdragsrätten som en symmetrisk ansats vid sidan om – ersatte man den med en ren fastighetsskatt. Jag var mycket rädd för att fastighetsskatten skulle tappa sin legitimitet, och det gjorde den. Det var till och med så att jag blev överkörd av mitt eget parti som ville ta bort fastighetsskatten. Så småningom gjorde man det, vilket var helt fel. Det kan vi komma tillbaka till när det gäller framtiden. Det är där problemet ligger och inte i första hand i ränteavdragen.

Sedan vann de borgerliga partierna valet 1991. Det fanns förslag som det hade fattats beslut om av riksdagen när det gällde de flesta delarna av skattereformen. När jag blev skatteminister var en av de första saker som jag fick göra att fullfölja en överenskommelse som Erik hade med Centerpartiet om att sänka livsmedelsmomsen från 25 till 18 procent. När jag inte var lycklig över detta blev Olle Johansson arg på mig. Men jag kunde inte sitta på en presskonferens och säga att det som jag var emot för 14 dagar sedan lägger jag nu fram förslag om. Det hoppas jag att han ursäktar mig, i alla fall i efterhand.

Vi hade naturligtvis en hel del andra saker som behövde göras. Vi hade ett budgetläge som höll på att bli bekymmersamt. Efter 80-talsspekulationerna exploderade budgetunderskottet, men jag ska inte gå in på detaljerna. Det var alltså väldigt lite som man kunde göra på skatteområdet utan att finansiera det, oftast inom ramen för skatterna. Det var inte enbart så, men det var vad man kunde göra i alla fall.

Vissa saker som fanns kvar efter skattereformen var sådant som jag menade att man var tvungen att göra något åt, nämligen att ta bort aktieomsättnings-skatten. Det var den sista delen av det gamla valpskatteresonemanget, som ni kanske kommer ihåg från 1980-talet. En del andra delar hade försvunnit mycket snabbare.

Förmögenhetsskatten skapade problem på flera sätt. Vi hade en progressiv förmögenhetsskatt med en högsta gräns på 33 procent. Vi sänkte den, och vi tog till slut bort förmögenhetsskatten i tre steg. Sedan återinfördes den 1995.

När det gäller arvs- och gåvoskatten sänktes den högsta skattesatsen från 60 till 30 procent. Sedan har Socialdemokraterna gått vidare och dragit ned den till noll, vilket jag kan ha förståelse för. Men där hade man inte jobbat med den rena kapitalbeskattningen. Utredningarna gick inte in på detta, och det var ingenting som behandlades i samband med skattereformen.

Inom ramen för det som kanske kan sägas vara skattereformen genomförde jag den räntefördelning och expansionsmedelsreform för handelsbolag och enskild firma som man hade börjat jobba på i Finansdepartementet före 1991. Det underlättade i företagssektorn. Bland annat såg man till att skogsinkomster kom fram, eftersom det inte blev en toppbeskattning för de trottoarbönder som det finns så många av här i Sverige.

Jag tyckte att skattesatsen 30 procent i grunden var för hög när det gäller kapitalinkomstbeskattningen. Det var inte bara jag som tyckte det utan

regeringen. Det ledde till att vi drog ned skattesatsen till 25 procent och skulle dra ned den till 20 procent. Detta reverserades delvis, och då fick vi den splittring som Erik talade om.

Men det är klart att med den debatt som vi har i dag om hushållens skuldsättning kan man fundera på hur hög skattesatsen ska vara när det gäller kapitalinkomstbeskattningen.

Jag tyckte också att det fanns anledning att ta det steg som man bör ta att skapa likställighet mellan det riskbärande egna kapitalet och det lånade kapitalet i bolagssektorn. Dubbelbeskattningen avskaffades också, men på ett sätt som skapade politiska problem. Den återinfördes också relativt snabbt.

Man kan säga att det var kompletteringar till skattereformen som genomfördes under denna tid. De grundläggande dragen var kvar. Men, som sagt, utvecklingen därefter har blivit sådan att det finns all anledning att diskutera framtiden.

Min slutsats är att de gamla grundelementen i skattereformen, som Erik och även Kjell-Olof Feldt och Socialdemokraterna liksom andra som var involverade ska ha stor kredd för, bör återställas men sedan kompletteras med de ytterligare förändringar som behövs med anledning av att tiderna har förändrats de senaste 25 åren.

Ordföranden: Vi tackar för dessa värdefulla inspel från Bo Lundgren. Enligt tidigare program skulle Per-Ola Eriksson, tidigare ordförande i finansutskottet, vara med här. Men han har tyvärr fått lämna återbud av familjeskäl.

I och med detta lämnar vi historien och tittar framåt. Skatter och tillväxt är temat för de följande två anförandena.

Magnus Henrekson, Institutet för Näringslivsforskning: Jag tackar för att jag har fått komma hit.

Jag tänkte ta upp två aspekter på tillväxtfrågan, dels om en stor offentlig sektor och ett högt aggregerat skattetryck i sig har någon betydelse, dels vad det gör med det entreprenöriella ekosystemet. Då har det väldigt mycket att göra med skattestrukturen, som Bo Lundgren talade om tidigare.

Några av er som har varit med ett tag minns kanske hur det var i Sverige i början av 1990-talet. Vi hade alla bilden av att vi var ett av världens rikaste länder. År 1993 var vi nere på 17:e plats enligt OECD. Italien hade enligt OECD-data vid den tiden precis 1 procent högre bni per capita än vad Sverige hade. Sedan vände allting, inte bara beroende på att kronan släpptes fri utan på grund av alla positiva effekter som kom av avregleringarna av svensk ekonomi, av uppstramningen av alla system och av den väldigt stora förändringen.

Det system som vi har i dag har nästan inga likheter med det system som vi hade tidigare, skulle jag vilja säga, även om man gillar att säga att det är samma modell. Men det är det inte. Om man går igenom och tittar på hur systemen såg ut 1985, när vi fortfarande hade reglerade kreditmarknader, valutareglering och så vidare, inser man att det är ett helt annat system. Nu är Sverige i

en klunga på runt 6:e till 10:e plats, och vi ligger 30 procent över Italiens nivå. På 23 år har vi med ungefär 1 procent varje år dragit ifrån Italien, och vi har också haft en helt annan förmåga att dra nytta av globaliseringen och de möjligheter som den ger.

Har det någonting med skatte- och utgiftstrycket att göra? Ja, det är en stor skillnad där också. Skattekvoten var ungefär 8 procentenheter högre 1990. Utgiftskvoten sjönk uppemot 15 procentenheter. Jag har själv jobbat med fem bidrag i olika vetenskapliga tidskrifter, och skrivit en bok på svenska och en amerikansk bok om dessa saker, tillsammans med Andreas Bergh på slutet. När man går igenom detta och tittar på allting kommer man fram till att denna typ av neddragning av den offentliga sektorns aggregerade storlek har bidragit med kanske en halv till 1 procentenhet högre årlig tillväxttakt. Det är väldigt mycket. Över denna långa period talar vi kanske om 20–30 procent högre bnp. Hade vi inte gjort dessa saker hade vi inte alls haft denna utveckling. Det är mycket viktigt att ha det med sig när man funderar på om man kan höja skattetrycket igen.

Var kommer tillväxt från? Det handlar framför allt om att kunskap ger innovation som med hjälp av entreprenörskap och företagande skapar nya eller växande företag. Man kan säga att jobben netto kommer framför allt i unga företag som växer. Det är vad denna forskning visar. Det är unga företag som växer, och det är där som den stora utvecklingen sker.

Då måste man ha ett förmånligt entreprenöriellt ekosystem, som man numera kallar det, där detta kan växa. Det kräver många aktörer och kompetenser som samverkar. Det räcker inte med bara en entreprenör eller en företagare, utan pengarna måste nå fram till denna person, och det måste gå att rekrytera bra arbetskraft och det måste kanske komma in andra ägare. Så småningom kanske detta ska säljas vidare till ytterligare någon ägare.

När det gäller sparandet är det i princip så att allt nettosparande i nästan hela västvärlden är av ett enda slag, nämligen sparande till ålderdomen. Vi sparar pengar nu som ska investeras och växa för att vi sedan ska plocka ut dem i form av uppskjuten lön senare. Detta förvaltas av olika finansiella institutioner. Då gäller det att ha ett system där dessa finansiella institutioner kanaliserar en betydande del av detta till unga, nya och växande företag och inte bara jagar existerande tillgångar. Det är mycket lättare att jaga existerande tillgångar än att försöka hitta dessa företag och kanske engagera sig i dem. Det är här som skattereglerna blir centrala.

Det är en komplicerad bild jag visar från idé och innovation till att det blir ett stort företag. Det är alltså fem viktiga huvudkomponenter. Det behövs entreprenörskap och nyckelpersoner som rekryteras och som kan rätt saker. Sedan måste pengarna nå fram till dessa. Det kräver investerare som så småningom går in och investerar i bolagen för att bolagen hela tiden bara ska kunna växa med egna medel och kanske inte ens är i början av ett forskningsbolag.

Var kommer dessa pengar från? En del pengar kommer kanske från privatpersoner och affärsänglar. Men mycket kommer från specialister, så kallade

venture capital-bolag. Så småningom kanske detta ska säljas vidare till en aktör på andrahandsmarknaden.

Kapitalförvaltaren är då en som jobbar med OPM, other people's money. Denna kapitalförvaltare måste då se att det är lämpligt att ge pengar till en specialist som hittar växande, unga, små och nya företag. Eller också säger man att det inte funkar utan att det är mycket enklare att gå in på aktiemarknaden eller att fortsätta köpa fastigheter. De gick ju upp 15 procent förra året, så det gör de säkert i år också.

De som förvaltar kapital, spararna, förvaltar i normalfallet det åt oss och i praktiken till vår pension. Sedan finns det naturligtvis en del privatpersoner och annat sparande också.

När det gäller skattereglerna var det på 1970-talet i princip omöjligt. Den reala beskattningen av en företagare som hade en bra avkastning och rimlig skuldsättning var över 100 procent. Erling Persson, pappa Lundberg, Rausing och Kamprad flyttade från Sverige. I dag har många av dem flyttat tillbaka. Varför? Jo, därför att det är förmånligt för ägare och grundare och för dem som har ett kapital. Det är förmånligt för sparande i allmänhet i dag, vilket det inte var tidigare. Då var det hög inflation, och större delen av skatten som då var 85 procent var bara inflationsbeskattning. Realt blev det alltså mycket dåligt.

Nu har vi infört system som gör det mycket lönsamt att spara i fondprodukter och i noterade värdepapper och via arbetsgivarens pensionssparande och förstås i bostäder, i och med att vi inte har någon fastighetsskatt. Att däremot gå in i riskfyllda bolag är en helt annan sak.

De nyckelpersoner som måste rekryteras har i dag en skattekil på uppemot 70 procent. Skattesystemet är nu åter mycket progressivt, vilket det inte var förut. Låga inkomster, marginalsatser på maximalt 25 procent och nästan hela de sociala avgifterna ger förmåner. Där uppe ger de inga förmåner alls. Och vi har ett mycket progressivt skattesystem.

Om man ska bygga bolag måste alla dessa fem samverka. Då måste man kunna skriva vettiga och skatteeffektiva avtal, så att alla fem vill vara med och bygga bolaget. De nyckelpersoner som ska rekryteras har ett alternativ. Det kan vara ett bra jobb på Sandvik, Volvo, General Electric eller något annat storbolag.

Men om man lyckas bygga dessa bolag skapas det mycket stora ekonomiska värden. På ett skatteeffektivt sätt kan då grundare och kapitalförvaltare få ut det värde som skapas till låg eller ingen beskattning.

Markus Persson sålde sitt bolag Mojang till Microsoft för 16 miljarder för två år sedan. Inte betalar han ett öre i skatt i Sverige för det, utan det finns redan ett upplägg – ett holdingbolag eller möjligen ett cypriotiskt bolag. Därför betalar man ingen skatt.

Men forskningen visar att om man ska bygga fler bolag av detta slag måste man kunna dela med sig av ägandet redan i förväg. Varför ska någon annars gå med och göra detta och sedan bara göra grundare, kapitalförvaltare eller

affärsänglar rika och inte själv få vara med och dela på detta? Det är ju inte alls säkert att det blir någonting, och ofta blir det ingenting.

Det är här som skattesystemet fallerar. Nyckelpersonerna och de som behöver vara med och bygga kan inte få en bra beskattning, utan det är bara så att säga kapitalförvaltarna och den som hade aktier från början som kan få det. Det tenderar ofta att leda till att man säljer av allt i ett tidigt skede. Och sedan växer inte företaget vidare i Sverige. Det är tyvärr ofta så att Google eller Microsoft köper upp det billigt för att lägga ned det för att kunna döda en eventuell framtida konkurrent.

Men i Sverige vill vi att alla dessa olika aktörer samverkar och bygger bolagen tillsammans, så att vi får unga växande företag i Sverige. Men då måste man kunna göra upp i förväg om att om man lyckas skapa en stor kaka måste man redan från början kunna bestämma hur den ska delas, och alla som behövs för att bygga detta företag måste kunna få ta del av detta.

Då sägs det att det handlar om omvandling av dessa arbetsinkomster, som skulle beskattas till kanske 70 procent, till lågt beskattad kapitalinkomst. Det gör det inte. Först och främst skulle bolaget inte ha byggts upp. Om de andra, till exempel Markus Persson och Spotifygrundaren, delar med sig av ägandet delar de med sig till någon som faktiskt kommer att betala kapitalvinstskatt vid exit. De kommer aldrig att göra det. Det gör inte svenska pensionsförvaltare heller, eller för den delen de som redan har byggt upp en stor förmögenhetsmassa. De äger detta i ett holdingbolag – näringsbetingade aktier – och det fortsätter bara att växa.

Med tanke på att vi dessutom har minskat incitamenten till att sprida förmögenhetsfördelningen eller förmögenhetsuppbyggnaden i form av företagsförmögenheter till fler personer har vi inte heller någon arvsskatt i den andra änden, utan de som råkar födas i dessa familjer kan ograverat föra detta vidare till nästa generation. På 1970-talet var det i stället en extrem beskattning. Nu har det blivit så att det är svårt att skapa nya förmögenheter, det vill säga att det också är svårt att utmana de existerande förmögenhetsägarna och kapitalägarna underifrån. Samtidigt kan deras barn ärva detta ograverat. Jag tror inte att detta är bra för tillväxten. Det är inte heller långsiktigt stabilt att göra på detta sätt politiskt.

Detta måste vi rätta till, så att alla kan vara med och dela dessa värden. Då kommer många fler värden att byggas upp. Det är inte så att det är brist på finansiellt kapital. Finansiellt kapital söker sig dock inte till den sektor där det handlar om att bygga det nya, eftersom de inte kan sluta vettiga och effektiva avtal med dem som faktiskt ska bygga detta åt dem. De kan inte bygga, utan de kommer att gå in med pengar.

En svensk uppfattning verkar vara att det bara är finansiella investerare som tar risk, inte de andra. Den största risken tar den som hoppar av ett säkert jobb med ITP-plan och så vidare i ett storföretag och går in i det lilla nya företaget med en möjlighet att tjäna mycket, men med risken att det inte blir någonting efter fem, sex eller sju års mycket hårt arbete. Det är inte den som sitter på ett

stort pensionsbolag och bestämmer sig för att allokera pengar till olika delar som tar den största risken.

Detta gör att lovande idéer inte når sin potential, eller också försvinner de utomlands. Detta behöver rättas till, och det handlar om att våga tänka på strukturen och inte bara på nivån.

Torbjörn Hållö, LO: Jag tackar för inbjudan. Jag är LO-ekonom, och jag ska också tala om skatter och tillväxt. Jag ska tala om tre saker. Först ska jag tala om sambandet mellan skattekvot och tillväxt. Sedan ska jag framför allt tala om en idé som jag har talat om ett antal gånger och som handlar om att växla skatt från arbete till kapital. Slutligen ska jag också ge några vilda förslag, och det är mina egna privata förslag.

Jag ska börja med att tala om en metastudie som kom i höstas där man helt enkelt har sammanställt vad andra som har studerat området har kommit fram till. Sedan drar man en slutsats utifrån detta.

Man har sammanställt ett fyrtiotal studier på området om samband mellan skatter och tillväxt. Man kom föga förvånande fram till att det inte finns något signifikant samband mellan skattenivå och tillväxt på ett övergripande plan. Däremot kan skatter som är snedvridande i kombination med en finanspolitik som är improduktiv sänka tillväxten. På samma sätt kan skattehöjningar som görs på icke snedvridande områden som används till bra saker vara produktiva.

Med detta som utgångspunkt kan man fråga sig: Är det svenska skattesystemet välbalanserat givet detta? Mitt svar är då nej. Jag ska ge några exempel. Det är alltid bra att jämföra med andra länder. Här har jag tittat på hur mycket av de svenska skatterna som kommer från fastigheter och jämfört med EU-15-länder och med USA.

Ni ser att Sverige kommer nästan längst ned bland de här länderna. Vi är ett av de länder som tar in absolut minst andel via fastigheter. Det är inte bara privata fastigheter utan även kommersiella fastigheter och stämpelskatt som jag tror ryms här.

Detta är andelen av den totala skatten. Det betyder att tar man in en låg andel av sina skatter från fastigheter måste man ta in en högre andel via någonting annat, till exempel arbete. Det är knappast någon bra balans.

Ett annat exempel, som ni är väl medvetna om, är hur starka skatteincitament det finns för att äga sin bostad i Sverige. På bilden jag nu visar kan ni se EU-kommissionens sammanställning av vilka länder som har starkast skatteincitament att äga sin bostad. Det handlar delvis om fastighetsskatt såklart, men det handlar också om ränteavdragen. Nederländerna och Sverige har absolut starkast skatteincitament. Då ska man veta att i princip alla länder i EU har skruvat ned eller håller på att skruva ned sina skatteincitament, inklusive Nederländerna, Finland och Danmark. Frankrike har avskaffat dem.

Man ska veta att en gång om året kommer EU-kommissionens rapport om Sverige. Där står det med stora bokstäver att vi måste göra någonting åt

skatteincitamenten, och varje år gör vi inget åt det. Det får naturligtvis konsekvenser när det gäller bostadspriser och hushållens skuldsättning.

Låt mig nämna ett tredje exempel som också Magnus var inne på. Det är det som står här på bilden, vilket är mycket tillspetsat men som det ligger mycket i. Det står: I Sverige är det billigt att vara rik men dyrt att arbeta. Vi har alltså ingen arvsskatt i Sverige. Det normala är att ha en arvsskatt. Två av tre EU-länder har en arvsskatt. Även liberala ekonomier som USA och Storbritannien har en arvsskatt. Däremot har vi världens högsta marginalskatt på arbete. Jag tror att vi gick om Aruba den 1 januari förra året. Detta är inte heller en bra balans. Det skickar fel signaler både på ett moraliskt plan och för hur man betar sig.

Förslaget är helt enkelt: Varför inte växla, alltså sänka skatten på arbete och höja skatten på kapital? Jag ska presentera två argument för varför det skulle vara tillväxtfrämjande att göra så.

Det första argumentet är finansiell stabilitet. Vi vet alla, Sverige mer än de flesta andra länder, hur farligt det är för en ekonomi om man skapar finansiell oro. Den kris som vi hade i början av 90-talet fick naturligtvis dramatiska konsekvenser, inte minst för arbetsmarknaden där stora grupper slogs ut permanent. Vi har alltså all anledning att försöka undvika en finansiell kris. Genom att till exempel skruva åt skatteincitamenten för att äga sin bostad kan man minska risken.

Jag vill uppmärksamma inte minst riksdagens ledamöter på den här bilden som Riksbanken presenterade för någon vecka sedan. Det är inte någon officiell produkt men den kommer från Riksbankens ekonomer och är någon typ av indikator på den finansiella risknivån i Sverige. Det handlar mycket om hur utvecklingen av hushållens skulder och bostadspriserna ser ut. Enligt den här indikatorn är nu risknivån i Sverige samma som innan finanskrisen och till och med något högre än innan krisen i början av 90-talet. Jag tror att man ska ta detta på stort allvar, och man kan konstatera att skattereglerna i dag driver upp den här risknivån.

Det andra argumentet för att växla skatt från arbete till kapital är att det kan vara gynnsamt för att minska klyftor. Klyftor kan faktiskt vara mycket negativa för tillväxten.

Jag tror att ni säkert har hört talas om att Sverige fortfarande har ganska små klyftor jämfört med många andra länder, men vi har gått från att för 30 år sedan vara landet med minst klyftor till att vara ett mer mediokert land i den bemärkelsen. De andra nordiska länderna har mindre klyftor än vad Sverige har.

Här på bilden visar strecket var vi var i mitten av 80-talet, och pilen visar förflyttningen. Ökningen är alltså större i Sverige än i alla andra länder. Bilden visar Gini efter disponibel inkomst, alltså det gängse måttet för att mäta klyftor.

Drivande bakom den här utvecklingen har faktiskt inte så mycket varit ökade skillnader i arbetsinkomster – det har påverkat marginalen – utan framför allt handlar det om kapitalinkomster och också mindre utjämnande skatter, och förstås också transfereringar.

Detta har effekter. OECD har försökt göra en uppskattning av på vilket sätt de ökade klyftorna påverkar tillväxten. På bilden jag visar nu ser ni staplar för hur bnp per capita har utvecklats i olika länder. Sverige kommer som fjärde land, så vi har haft en bra utveckling av bnp per capita de senaste 30 åren. Den orange delen nedanför visar hur mycket lägre tillväxten är på grund av att klyftorna har ökat.

OECD:s uppskattning, vilket är en mycket grov uppskattning men ändå en indikation på vilka proportioner vi pratar om, är att svensk bnp per capita skulle vara 7 procentenheter högre om klyftorna inte hade ökat. Det finns ett samband mellan ökade klyftor och minskad tillväxt. Även där finns alltså anledning att agera med skatteförändringar.

Jag kan nämna lite grann om vilka mekanismer vi talar om när det gäller sambandet mellan ökade klyftor och minskad tillväxt. Här på bilden finns några möjliga kopplingar.

När klyftorna ökar tenderar begåvning att hållas tillbaka. Om man ska hårdra det tenderar arbetarklassens begåvningar att inte komma till sin rätt. Jag tror det finns en berömd valaffisch där det står: Begåvad men fattig. Ni känner säkert igen det. Det där riskerar att hända igen. Vi använder inte vår begåvningsreserv i inte minst arbetarklassen när klyftorna ökar.

Andra mekanismer som har samband med ökade klyftor och minskad tillväxt är ökad ohälsa. Folk slits ut tidigt. En tredje mekanism, som vi ser extremt tydligt för tillfället, är att ökade klyftor driver fram korkad politik. Ökade klyftor driver fram brexit och protektionism, och det är negativt för den ekonomiska utvecklingen.

Ökade klyftor innebär också problemet att efterfrågan kan minska därför att mer normala löntagargrupper tenderar att konsumera sina ökade inkomster medan de som redan har det gott ställt inte konsumerar i samma utsträckning. En annan kanal mellan ökade klyftor och problem för tillväxten är att det driver fram finansiell instabilitet. Vi såg detta i USA där man i princip inte har haft en reallöneutveckling för breda löntagargrupper de senaste 30 åren. De har kompenserat genom att låna så att man ska kunna hålla levnadsstandarden uppe. Det var några av mekanismerna.

Nu kommer jag till slutbilden. Den visar några vilda förslag, och vi får ta dem för vad de är. Detta är inte någon officiell LO-policy på något sätt, men jag tycker ändå att det kan vara saker man kan fundera på när det gäller skatteväxling från arbete till kapital.

Varför inte införa arvsskatten igen och använda den till att avskaffa värnskatten? Det är ungefär samma proportioner och sannolikt ungefär samma intäkter vi kan tänka oss. Arvsskatten har små snedvridande effekter. Värnskatten har ganska stora snedvridande effekter.

Varför inte införa en bankskatt? Den kan kanske till och med vara mer omfattande än den som föreslås nu i utredningen som presenterades i höstas. Den utredningen handlar om bankskatt bara på lönedelen. Varför inte också låta vinstdelen omfattas? Det kan bli en relativt omfattande slant som kan finansiera ett höjt grundavdrag.

Sedan har vi favoritskatten nummer ett bland ekonomer, även för mig, och det är fastighetsskatten. Men jag skulle också vilja se stramare ränteavdrag och en avtrappning på det sätt som sker i många andra europeiska länder. Detta kan summeras till en ganska ordentlig summa, och de pengarna kan användas till att pressa ned kommunalskatterna. Sverige har aldrig haft så höga kommunalskatter som vi har i år.

Summa summarum: Det finns inget uppenbart samband mellan skattekvot och tillväxt. Det handlar om vilka skatter man har och vad man gör med pengarna. Jag har pekat på att finansiell instabilitet kan orsaka problem för tillväxten, jag har pratat om att klyftor är negativt för tillväxten och jag har avslutat med att ge er några pigga idéer. Det var det hela.

(Applåder)

Ordföranden: Tack, Torbjörn Hållö, för det inspelet! Vi har nu kommit fram till en första paus. Vi kommer att återsamlas klockan 10.30.

Ordföranden: Vi fortsätter med vårt program och har fokus mot framtiden. Nu är temat likformig eller optimal beskattning.

Åsa Hansson, Lunds universitet: Tack för inbjudan. Det är en stor ära att få komma hit och prata om skatter.

Ämnet som föll på mig var *Likformig eller optimal beskattning*, och jag tänkte prata om det lite mer principiellt.

Det finns två olika vägska. Ska man välja ett likformigt skattesystem eller ett system med optimal beskattning? Min presentation handlar mer om principer, hur man ska tänka och vad man egentligen menar.

Vad menar man egentligen med likformigt eller optimalt skattesystem? Likformigt skattesystem kallas också ibland för neutralt. I det systemet ska allt beskattas lika i så stor utsträckning som möjligt. Som vi har hört här tidigare var det ju det som var mantrat i århundradets skattereform. Allt skulle beskattas med ungefär 30 procent.

Den stora fördelen med det är att det då inte finns så mycket incitament till att försöka omvandla inkomst från en grupp till en annan. Allt beskattas lika.

Den andra principen vid utformning av ett skattesystem är att använda optimal beskattning. I korthet handlar optimal beskattning om att man ska beskatta de skattebaser som inte är så rörliga högre än de som är rörliga. Man ska ha olika skattesatser beroende på hur känslig skattebasen är.

Eftersom kapital är mer lätttrörligt ska det vara en lägre skattesats på kapital än på arbetskraft. Olika typer av arbetskraft är mer eller mindre rörliga. Enligt den optimala beskattningen differentieras skattesatserna.

Båda principerna handlar egentligen om att utforma ett skattesystem som har så små samhällsekonomiska kostnader som möjligt och att det ska vara effektivt. Sedan kan man diskutera om skattesystemet ska ha som mål att vara så effektivt som möjligt. Men de flesta ekonomer håller nog med om att det är viktigt att ha ett effektivt skattesystem, speciellt i Sverige eftersom vi har höga skatter i ett internationellt perspektiv.

Vi behöver ett effektivt skattesystem. Frågan är då: Ska vi välja ett likformigt skattesystem där allt beskattas lika, eller ska vi gå mer mot en optimal beskattning med mera differentierade skattesatser?

Som jag sa innan är poängen med likformig beskattning att man inte vill störa individens beslut. Man vill inte att skatter ska vara det som avgör vad man väljer att göra, om man väljer att bli egenföretagare, att bli anställd, att bli läkare eller att bli fritidspedagog.

Problemet med likformig beskattning är till att börja med att allt inte kan beskattas lika. Det som inte kan beskattas är fritid. Det första problemet som man stöter på vid likformig beskattning är hur man ska hantera fritid. Beskattas arbete, men inte fritid har det redan där blivit en snedvridning som gör att vi vill ha mer fritid än arbete, eftersom skatten är hög på arbete. Det är en fråga hur man ska hantera detta.

En annan fråga är vad som menas med likformighet eller neutralitet. Likformigt med avseende på vad? Ska det vara neutralt eller likformigt över tiden, så att en individ har samma skattebörda under hela livet oavsett hur man väljer att konsumera och spara? En individ som i dag väljer att konsumera för hela sin inkomst behandlas lika som den som väljer att spara en del av sin inkomst för att konsumera för den senare.

Det är bra med ett system som är neutralt som inte snedvrider när vi konsumerar. I dagens system beskattas sparande två gånger, så det är inte neutralt över livscykeln, utan det uppmuntrar till konsumtion i dag.

Det är kanske viktigt att systemet är neutralt över livscykeln. En annan typ av neutralitet – som vi kanske bäst känner igen – är att det ska vara neutralt mellan olika intäktskällor. Oavsett hur pengarna tjänas ska de beskattas lika. Kapitalinkomst och arbetsinkomst ska beskattas lika. Det ska alltså vara neutralt mellan olika intäktskällor. Det var det som låg bakom reformen 1990/91. När man pratar om neutralitet är det ofta detta som man menar.

Men så behöver inte vara fallet. Magnus var inne på detta med risktagande. Vi har ett skattesystem som har lägre skatt på passivt ägande än på aktivt ägande. Skattesystemet är alltså inte neutralt sett till risktagande. Är det någonting som man ska ta med i beräkningen? Ska systemet vara neutralt baserat på risk?

Sedan finns det inhemska aspekter som man kan tänka på när man pratar om neutralitet. Vad menar man egentligen och vad vill man uppnå?

Man kan konstatera att det har hänt väldigt mycket sedan 1990/91. Vi lever nu i en mycket mer global värld och måste kanske titta mer på omvärlden och vad som händer där.

När det gäller internationella aspekter finns det olika typer av neutralitet, till exempel kapitalexportneutralitet och kapitalimportneutralitet. Ska investeringar, oavsett vem som investerar i ett land, beskattas lika? Eller ska alla i Sverige betala samma skatt, oavsett om man investerar i Kina, i USA eller i Schweiz? Där kan man också välja olika system.

Olika skattesystem får olika effekter, och vad är det som är viktigast? Är det att investeringar inte snedvrids? Eller är det viktigare att sparandet inte snedvrids?

Ägarneutralitet är en annan typ av neutralitet. Mer och mer forskning visar att vem som äger tillgångar spelar roll. Då ska kanske skattesystemet vara neutralt till ägandestruktur.

Om man vill ha ett verkligt neutralt system med samma skattesats i en internationell kontext kanske det inte ska spela någon roll om man är ett svenskt företag eller ett engelskt företag som väljer att göra en investering i Kanada. Då får vi ett marknadsneutralt skattesystem som inte snedvrider var företaget förlägger sin verksamhet och sina investeringar. Detta är vi långt ifrån i dag.

Min poäng med neutralitet och likformighet är ju att det inte är helt uppenbart vad man egentligen vill uppnå med neutralitet. Det som vi ville uppnå 1990/91 kanske inte längre är relevant i dag.

När vi har så höga skatter som vi har i Sverige, eftersom vi har valt att ha en stor offentlig sektor, blir det svårt att ha samma skattesats på kapital som på arbetsinkomst, eftersom kapital är mycket mer rörligt. Det är väl det som har föranlett att vi har ett dualt skattesystem då vi får den här spännvidden mellan beskattning av arbetskraft och kapital.

Erik var inne på alla 600 avsteg sedan 1990/91 års skattereform. Många av dessa avsteg – långt ifrån alla – har ju varit ett steg mot optimal beskattning. Man har differentierat för att göra skattesystemet mer effektivt. Det gäller till exempel ROT och RUT. Vi har en hög skattekil på att utföra tjänsterna på marknaden jämfört med om de utförs svart. Om man minskar den skattekilen får man också ett effektivare skattesystem.

Jag kan tänka mig att man kan motivera ROT och RUT utifrån optimal beskattning. Det är likadant med jobbskatteavdraget i teorin. Det svenska jobbskatteavdraget skulle kanske inte kunna motiveras utifrån optimal beskattning. Men ett jobbskatteavdrag är ett sätt att få lågproduktiva individer in i arbete, och det gör systemet mer effektivt. Det finns en väldigt stor skattekil mellan att stå utanför och innanför arbetskraften.

Sänkt bolagsskatt är också ett tecken på en optimal beskattning som blir viktigare. Vi har infört en expertskatt för att kunna attrahera utländska arbetstagare. Det är också ett tecken på att skatterna är för höga. För att man ska kunna konkurrera om utländska experter måste de ha lägre skatt.

Det har genomförts många andra skattereformer sedan 1990/91. Det har skett flera avsteg som inte kan motiveras av optimal beskattning. Det gäller till exempel fastighetsskatten. Alla ekonomer är rörande överens om att det är en bra skatt. Det är förbryllande att Sverige, som är ett högskatteland, inte har någon fastighetsskatt. Momsen är differentierad. Det är en stor andel som inte inkluderas i momsskattebasen.

Internationellt finns det också mycket som tyder på att det blir fler och fler avsteg, patentboxar, för att attrahera de mest mobila intäkterna. Just nu sker det ett skifte mot mer optimal beskattning. På grund av skattekonkurrens blir det svårare att avvika från andra länder.

Optimal beskattning har som mål att minimera de samhällsekonomiska kostnaderna. Det har gjorts många studier inom optimal beskattning. De är väldigt häftiga och sofistikerade med mycket matematik, och det gillar vi nationalekonomer. Det finns en uppsjö av studier inom optimal beskattning som är mer eller mindre komplicerade. Men kontentan handlar i slutändan om elasticiteter.

Hur känsliga är skattebaser? De skattebaser som är känsliga har en lägre skattesats än dem som är mindre känsliga. Fastigheter flyttar inte på sig. De klarar av en högre skattesats än rörliga kapitalinkomster såsom till exempel bolagsskatten.

Skattekonkurrensen har gjort att det har blivit ett skifte till mer optimal beskattning. Om man ska ha ett renodlat optimalt skattesystem enligt teorin ska skatten baseras på olika skattebasers elasticitet, vilket innebär att vi ska ha ett differentierat skattesystem. I praktiken är det omöjligt att införa. Det leder till väldigt många komplikationer. Det blir till exempel administrativt väldigt kostsamt. Det är svårt att utforma eftersom vi måste känna till elasticiteterna. Så fort de ändras måste skattesatsen ändras. Det öppnar också upp för att intressegrupper försöker att motivera avsteg för att man själv ska få en lägre skattesats än andra. Det ökar också spännvidden mellan olika skattebaser.

Ett renodlat optimalt inkomstskattesystem är alltså inte att rekommendera.

Angående dessa två olika principer säger skatteforskningen att det som gällde 1991 gäller fortfarande. Man ska ha breda skattebaser, låga skattesatser och ett enkelt skattesystem. Likformig beskattning har många fördelar. Det är enkelt och transparent och man undviker gränsdragningsproblem.

Principen gäller nog fortfarande i dag lika väl som den gällde 1991, men med den lilla akilleshälen: Vad menar man egentligen med neutralitet? Den ökade internationella konkurrensen har gjort att man måste ta hänsyn även till andra länders skattesystem i mycket större uträkning i dag än vad vi gjorde 1990/91 när vi levde i en liten princip sluten ekonomi. Vi var inte ens med i EU.

Vi måste se mycket mera på vad som händer utomlands. Det kan också föreligga allvarliga externaliteter, det vill säga att den ekonomiska aktiviteten leder till negativa effekter, till exempel miljöeffekter och alkoholkonsumtion. Men det kan också leda till positiva effekter såsom entreprenörskap och annat.

Om det finns stora samhälleliga värden är det ett motiv för att avvika från neutralitet.

Slutsatsen från skatteforskningen är att ett neutralt skattesystem och neutralitet med hänsyn till internationella aspekter och konkurrens är att föredra. Om det förekommer externaliteter som är tillräckligt stora bör man avvika från neutraliteten.

En annan sak som man också måste ta hänsyn till och som har med den internationella konkurrensen att göra är ju incidensen av en skatt, det vill säga vem som i slutändan betalar skatten.

Har vi en hög bolagsskatt vet vi att det inte är aktieägarna som får betala den skatten därför att de är så rörliga. En bolagsskatt kommer i slutändan att hamna på arbetstagarna som en skatt på arbete, eftersom företagen flyttar ut. Då säger forskningen att det är bättre att beskatta den basen direkt än att göra det indirekt via bolagsskatten.

Det är mycket svårare i dag att utforma ett neutralt skattesystem. Det handlar inte bara om att det ska se likadant ut på papperet. Det handlar också om på vilka aktörer som skatten faller ut.

Sedan kan man bara konstatera att det just nu förs diskussioner runt om i världen om ganska radikala skattereformer. Framför allt Trumps skatteförslag i USA innebär en ganska kraftig protektionistisk skattebas. Även i andra länder sker det ett skifte mot mer konsumtionsbaserade skattesatser.

Min poäng är att om man skulle få till ett brett skattesystem tror jag inte att det räcker med att backa tillbaka till 1990/91. Vi lever i en helt annan värld och det händer väldigt mycket, vilket i sig talar för att vi så snart som möjligt ska börja titta på detta och göra någonting.

Thomas Sterner, Göteborgs universitet: Det var trevligt att höra Åsa. Jag höll med om allting.

Först vill jag göra en personlig reflektion kring detta med skatter. Under de senaste åren har jag jobbat i rätt många olika länder och betalat skatt i bland annat Frankrike, USA, Norge och Sverige. Inte minst i USA gäller det som vi hade det på 80-talet då folk samlade på kassar och kappsäckar med kvitton. Alla luncher och allting är avdragsgilla. Det är ett absurt slöseri med resurser.

Åsa och andra har pratat om den breda utmaningen när det gäller skattekonstruktion. Det är ett samspel mellan rättvisa, transparens och effektivitet i utformningen för att finansiera offentlig sektor. Jag ska prata om punktskatter och miljö.

Jag vill ta upp ytterligare en aspekt. Vi ekonomer pratar ofta om det optimala. Vi har våra matematiska modeller och ett slags ingenjörsmässig approach inför vad som är ett optimalt skattesystem som balanserar likformighet, rättvisa och effektivitet.

Men det finns ett annat sätt att se på skattesystemet. Jag läste nyligen i budgetproppen om koldioxidskatter och annat. Det är hundratals sidor med små förslag om dataservrar, fiskebåtar, Inlandsbanan som ska särbehandlas.

Det andra sättet att se på skatter är att det är en politisk kamp där olika lobbyister försöker att främja sina egna intressen. Dessa två saker samverkar väl också på sitt sätt.

Åter till miljön. Det råkar vara så att om man har externa effekter, som Åsa nämnde, är det bra att beskatta dem. Då kan det också ge ett litet bidrag till skattesystemet.

Just för tillfället lever vi vid en speciell historisk tidpunkt där vi står inför gigantiska utmaningar. Det är kanske ett område som skatteutskottet inte nödvändigtvis är experter på, men just nu står vi inför en global utmaning av sällan skådat slag. Skatteintäkter från miljösidan kan då vara ganska relevanta.

Korallrev är väldigt vackra. Det gäller att passa på att se dem snabbt. Redan vid 1½ graders uppvärmning kommer de i princip att försvinna. Att vi skulle hålla oss under 1½ graders uppvärmning är väldigt osannolikt, som ni vet.

Ni har sett många spindelsvävsdiagram här. Vi ligger alltid på den översta kurvan medan vi borde vara på den understa. Det är svårt att ta sig dit. Vad som ska hända under de närmaste decennierna är att vi helt ska omforma elsystemet, transportsystemet, bebyggelsen.

Kanske ska vi elektrifiera allt, basera allting på förnybar energi, effektivisera alla industriella processer, minska användningen av sådana produkter som inte går att tillverka utan koldioxid, plast och aluminium. Kanske ska vi göra en del andra förändringar i vår konsumtion som somliga gläder sig åt och som andra betraktar som makabra.

Det är stora utmaningar. Samtidigt faller oljepriset. Nu tänkte jag ställa en fråga till er: Blir ni glada när ni läser i DN eller i Svenskan att oljepriset har fallit, eller blir ni ledsna?

Folk brukar svara lite olika. De som är arga och ledsna tänker på att det förstör eftersom man just har tänkt att installera solceller, men nu kommer det inte att vara lönsamt längre.

Man ser framför sig att allt med effektivitet och förnybar energi går åt pepparn.

Å andra sidan finns det faktiskt starka skäl att vara glad. Det finns en Supply side-rörelse som säger att klimatfrågan egentligen är en fråga om att låta bli att exploatera kolreserver. Man bör låta dem vara kvar i marken och stänga gruvor.

Vattenfall har ju sett hur svårt eller lätt det är att stänga gruvor utomlands, och riksdagen har också debatterat frågan. Det är i alla fall lättare om gruvorna inte är värda särskilt mycket.

Det finns naturligtvis ett svar på detta. Vi vill ha höga priser för konsumtionen och låga priser och vinster för de fossila producenterna. Detta är ett unikt bra tillfälle för en miljöskatt, till exempel på koldioxid, metan och kväveoxid.

Sedan finns det många detaljer. Det ska helst genomföras internationellt, och det är svårt att få till.

Många av mina studenter, kollegor och andra säger att det här med miljöskatter inte är någon idé. Den översta bilden till vänster säger att det inte är

någon idé för det har ingen effekt. Man kan tänka på svensk alkoholbeskattning. Man kan beskatta jättemycket, men det har en begränsad effekt. Om det fungerar kommer det inte att ge några skatteintäkter, och då kan vi inte ha det till någon skatteväxling.

Bilden till höger förmedlar ganska bra vad som händer. Vi har ju en av världens högsta svavelskatter. Följaktligen är det inga svavelutsläpp i Sverige. Vi har reducerat våra svavelutsläpp med 99 procent på några decennier, och det är jättebra. Det var ett angeläget problem, och nu är vi av med svavlet.

Men det blir ju ingen skattebas. Det är mycket som talar för att användningen av koldioxid under några decennier kommer att se ut mera som den tredje bilden. Det krävs en ganska hög skattesats. Det kommer att ta tid att helt sluta att använda fossila bränslen. Under några decennier kommer man att få betydande skatteintäkter.

Sedan finns det de som oroar sig för att det en dag inte blir några skatteintäkter från fossilt bränsle. Tax base erosion, kallas ju detta. Jag vill säga: Bring it on!

År 2060 får vi återgå till att beskatta vanligt arbete och kapital. På riktigt lång sikt är ju detta den naturliga skattebasen. Men vi har några decennier där skatt på fossila bränslen kommer att vara en bra skatt, och det är intressant. Det öppnar upp för möjligheter.

Om man anlägger ett miljöperspektiv på detta är det viktiga att det finns ett pris, att det kostar att förorena. Vårt beteende påverkas mycket av priserna. Sedan är det inte alltid optimalt att det utgör en skatt. Det finns olika sätt att prissätta föroreningar. Man kan till exempel skapa äganderätter, och det gör vi ju ständigt. Gud skapade inte världen med något slags äganderätt till 88 megahertz. Det hittade vi på ganska nyligen.

Vi håller på att skapa rättigheter till svenskt fiske, men vi ger bort dem gratis. Det var inte givet att vi skulle det. Vi hade kunnat auktionera ut dem. Jag kan ta upp fler exempel senare.

Många tycker att man borde ha utsläppskvoter i stället för koldioxidskatter. Det är lite olika i olika länder. På sina håll rasar det debatter. Jag har deltagit i debatter där folk har slagits och skrikit åt varandra att det är bättre med antingen koldioxidskatt eller utsläppsrätter.

Om man auktionerar ut utsläppsrätter blir det väldigt lika en koldioxidskatt.

Man kan också ha avgifter som återbetalas till en snävare grupp. Det gäller för kväveoxider i Sverige. Ursprungligen inbringade kväveoxiderna bortemot en miljard. I dag är det lite mindre eftersom systemet har varit framgångsrikt. Men dessa pengar går inte till statskassan utan de återbetalas till industrin. Det är tack vare det systemet som så extremt höga kväveavgifter är politiskt möjliga att genomföra.

I det fallet är det ur miljösynpunkt mycket viktigare att ha en hög avgift än att ha en skatteintäkt. Det kan i vissa lägen – det är lite sådant nördigt som jag arbetar med – vara bra att fundera på när det är bättre att ha en återbetald avgift och när det är bättre att ha utsläppsrätter. Man kan också ha skatter som bidrar till statskassan. Antingen kan de bidra mycket, som koldioxidskatten kommer

att göra, eller mycket lite och tillfälligt som svavelskatten eller skatten på bly i bensin gjorde.

Sverige har en helt unikt hög koldioxidskatt. Om man gjorde den skalenlig skulle skillnaden inte märkas i alla andra länder, utan de skulle då i stort sett ha ingenting, och Sverige skulle ha en hög koldioxidskatt. Jag får bra betalt för mina föreläsningar i USA, och folk häpnar. Allt jag gör är egentligen att berätta att detta har hänt i Sverige och att Sverige finns kvar. Folk tror att jag har räknat fel när jag har översatt kronor per liter till dollar per gallon. Men det har jag ju inte alls, utan det är verkligen så här dyrt i Sverige.

Nu är ni som är här en speciell grupp, för ni vaknade i morse för att gå till skatteutskottets möte. Men jag brukar annars fråga svensk publik när jag talar om detta: Hur många gånger har ni tänkt på koldioxidskatten i dag? Det visar sig ofta att publiken inte alls har tänkt på den. Men i USA är det annorlunda. Jag har haft glädjen att tala i kongressen flera gånger inför olika senatorer och kongressledamöter när jag jobbade åt en amerikansk miljöorganisation. Vi tog fram en modell över vad en koldioxidskatt skulle ge till budgeten i USA. Vi vågade aldrig gå längre än till 5 eller högst 10 dollar per ton. Jag visade modellen för kongressledamöterna i fråga och hans stab. De sa: Oj, vad mycket pengar! And it's good for the environment! Ja, det är bra. Men sedan sa de att det vore politiskt omöjligt att genomföra något sådant. Jag sa lite artigt: Ja, så är det säkert. Men jag kommer från ett litet land där vi har en skatt på 168 dollar per ton, och ingen har märkt det. Det är inte så att folk vaknar och är deprimerade på grund av koldioxidskatten. Man funderar i stället på var man har sin pojkvän eller flickvän, var man får en bra espresso och så vidare. Livet går vidare. Vi eldar inte med olja längre, och sedan går livet vidare. Man anpassar sig.

Politiskt var denna skatt populär, för den bidrog till en skattereform där de som inte tycker om höga skatter blev av med förmögenhetsskatt, arvsskatt, progressivitet i inkomstskatt och många andra saker. De tyckte kanske inte att en koldioxidskatt var så rolig, men man bedömer en helhet. Man gör inte stora reformer av beskattning så ofta, för de är komplicerade. Jag tror att det är viktigt att tänka igenom att de är ett tillfälle att se på helheten.

Mina kollegor i IPCC älskar att göra världskartor, som en sådan jag visar här, där de färgar in allt fler länder där koldioxiden är prissatt. Det skapar något slags känsla av framsteg. Men de flesta länder har som sagt ett pris på ett par dollar per ton. Nu har växelkursen ändrat sig, och med nuvarande växelkurs är den svenska koldioxidskatten ungefär 130 dollar per ton. För att göra avtryck, för att ha någon effekt och för att faktiskt bidra till en fossilfri värld behövs en koldioxidskatt på ungefär svensk nivå. Det andra bidrar inte mycket.

När det gäller effekten av svensk koldioxidskatt har vi inte överraskande haft en viss decoupling. Koldioxidutsläppen har minskat något samtidigt som bnp har vuxit. Det är inte så konstigt. I viss mån har en sådan process skett i många länder, men det har gått mycket längre och snabbare i Sverige än i andra jämförbara OECD-länder. Mycket av detta är välkänt. Vi har till exempel byggt ut fjärrvärmerna, som i sig är ett effektivt sätt att värma sig. Vi gör av med

mycket mindre energi i Sverige per kvadratmeter än vad man gör i långt varmare och mildare länder i södra Europa. Vi brukade elda systemet med olja, och i dag eldar vi det med ved, som kallas för biomassa för att det låter lite finare, restvärme och annat.

Just när det gäller bensin har hela Europa i princip liknande system. Sverige är unikt när det gäller att ha hög beskattning av inte riktigt allt, men i alla fall av det som gäller uppvärmning och transport. Men hela Europa, Japan och några länder till har hög beskattning på transportanvändning av fossila bränslen. Konstigt nog är det just i de länder som har högst beskattning och dyrast bensin som man använder minst per capita. De som inte gillar nationalekonomi tycker att vi pratar en massa trams, och det händer kanske att en del ekonomer gör det. Men på vissa basala nivåer fungerar nationalekonomi jättebra: Om någonting är dyrt använder folk mindre av det, både företagare och konsumenter. Det är inte alls svårt. Här på bilden ser ni några länder med högt pris på bensin, och de använder väldigt lite per capita.

Jag ska säga några ord om framtiden. Energi, transporter, uppvärmning och fossila bränslen är en helt unik sektor där det blir ganska stora belopp. Den stora utmaningen ligger snarast på internationell samordning. Men jag har försökt att fundera på vad det kan finnas för andra framtida skattebaser. Jag tycker att det kanske är otaktiskt att tala om detta, och det är svårt nog att komma någonstans med fossila bränslen. Men om vi ska påverka klimatet måste vi faktiskt också äta lite mindre rött kött. När jag i går räknade lite på baksidan av ett kuvert, som man säger på engelska, kom jag fram till att om man tillämpar ungefär motsvarande skatt som vi har på fossila bränslen på de implicita metanutsläpp som ligger i rött kött skulle det motsvara ganska många miljarder i Sverige – kanske 8–10 miljarder. Flygskatt kan man tänka sig ger ganska stora bidrag. Det gäller också gruvrättigheter. Jag tror att Sverige har unikt, och möjligen överdrivet, generösa möjligheter till utskänkning av gruvrätter.

Det finns också annat som är viktigt ur miljösynpunkt men som inte kommer att bidra till en skatteväxling. Det gäller till exempel trängselavgifter och kemikalieskatt. Ett problem som kanske är lika stort som klimatförändringarna är exempelvis utvecklingen av resistens mot penicillin. På sina håll slaskas det med penicillin, och det bara läggs ned i djurfodret. Det finns till och med en eller två sorters penicillin som finns kvar när man har riktigt resistenta bakterier. Till och med dessa använder man i djuruppfödning i vissa länder, och det går direkt ned i vattnet till kycklingarna för att öka produktionen. Det är en kriminell aktivitet, så den kanske snarare borde regleras. Men annars kan man tänka sig att man beskattar denna antibiotikaanvändning och annat sådant.

Jag avslutar här och tackar för mig, men jag kan prata mycket mer om ni vill! Jag har förberett ett par andra saker som jag skulle kunna säga, men jag tror att jag har använt min talartid nu.

Ordföranden: Tack, Thomas Sterner! Nästa programpunkt är internationella utmaningar för nationella skatter. Det är Ingrid Melbi, skattejurist på PWC, som kommer att medverka här.

Ingrid Melbi, PWC: Jag lyssnade inledningsvis på Erik Åsbrink och Bosse Lundgren. Det väcker många minnen eftersom jag en gång började på Finansdepartementet som en av sekreterarna i URF, Utredningen om reformerad företagsbeskattning. Jag tror att vi höll på i lite drygt tre år innan vi lämnade ett betänkande. Jag kommer väl ihåg att någonstans i mitten, eller kanske i inledningen, kom Klas Herrlin, som var huvudsekreterare i utredningen, tillbaka efter några dagar efter att ha läst den så kallade Meade-rapporten och sa: Nu ska vi införa en cashflowskatt! Den är jätteenkel, och det behövs inga skatterådgivare!

Jag kommer inte ihåg riktigt, för det här är ett tag sedan. Men vi jobbade på, och efter högst en eller två månader kunde vi konstatera: Den flyger inte. Vi är tillbaka på det mer traditionella skattesystemet. Vi fortsatte med det. Sedan lämnades betänkandet, och så infördes lagstiftningen. Sedan kom Bosse Lundgren som skatteminister, och då gjordes det lite justeringar. Sedan blev det regimskifte, och sedan tror jag att det var Göran Persson som var skatteminister ett tag. Då gjordes återställningar. Det har alltså gått fram och tillbaka hela tiden.

Jag har fått en rubrik på mitt ämne som lyder Internationella utmaningar för nationella skatter. Jag ska redan i inledningen säga att jag tänker tala om bolagsbeskattning, för det är det som jag har sysslat med. Jag tänkte försöka ge en *mycket* översiktlig bild av vad som har hänt. Den situation vi hade i samband med skattereformen hade att göra med omvärlden och det internationella, men det internationella har fått avsevärt större betydelse på senare år. Sverige gick med i EU; jag kommer tillbaka till det. Det har hänt saker, och det har varit finanskriser. På de senaste åren, kanske sedan 2012, har det hänt extremt mycket på extremt kort tid. Jag tror inte att någon av oss riktigt insåg att det skulle hända så mycket.

Det är hela tiden så att hur bra skattesystem och hur bra tänk man än har är det egentligen aldrig bättre, om jag får hårdra det lite grann, än den lagstiftning som man senare inför. Om man tittar på företagen som ska tillämpa lagstiftningen och på oss som rådgivare som ska tillämpa den vill man ha klara och enkla regler. Jag tror att det var Åsa som sa att det är bra att ha enkla system. Så här kan man säga: Om man tycker att skattereformen kanske gav ett hyfsat enkelt bolagsskattesystem har det bara blivit mer och mer komplext under hela tiden.

När det gäller skattereformen hade vi ett omfattande nät av dubbelbeskattningsavtal. Det har Sverige alltid haft. Det är naturligtvis jättebra när man förhandlar och när företagen verkar i olika länder. Dubbelbeskattningsavtal tar tid att införa, och om man ska ändra dem tar det ännu mer tid. Det ska förhandlas med de olika länderna. Sverige var självklart inte medlem i EU. Vi

hade skatteregler som förhindrade överlåtelse av tillgång till kapital från Sverige. Man kunde alltså inte föra ut orealiserade värden utan avskattning. Det har vi än i dag.

Låt oss titta på EU-inträdet 1995. Som ni märker tar jag det hela i svepande tag. Det som då egentligen fanns på företagsskatteområdet var två EU-direktiv. Det ena var moder- och dotterbolagsdirektivet, som skulle förhindra dubbelbeskattning när man för hem utdelning från dotterbolag i en medlemsstat till ett moderbolag i en annan medlemsstat. Det andra var fusionsdirektivet, som tog hand om omstrukturering. Man skulle kunna omstrukturera, till exempel genom fusioner eller genom andelsbyten, utan omedelbara skatteeffekter. Jag talar nu om gränsöverskridande transaktioner; jag talar inte om en total skattelättnad utan om en uppskjuten beskattning. På EU-området krävs enhällighet när man ska införa skattedirektiv. Det gör att hela processen har varit väldigt långsam. Det skedde en del ändringar i direktiven under åren, och man öppnade upp lite grann.

Vi har också EU-fördraget, och det är lite intressant. Det har också fått effekter på vilken lagstiftning Sverige kan ha. Vi har etableringsfriheten och fria kapitalrörelser. Vi har också EU-domstolen som får olika mål som den ska bedöma av och se hur den nationella lagstiftningen ser ut. Är den i strid med Romfördraget, och är den i strid med de fria kapitalrörelserna? Det har kommit olika domar där domstolen har konstaterat att något står i strid, och då får man göra en ändring.

Ett stort diskussionsämne var det så kallade Marks & Spencer-målet. Det gällde de brittiska resultatutjämningsreglerna. Frågan var egentligen: Skulle det vara nödvändigt att medge avdrag för förluster som ett dotterbolag i ett annat land har? Skulle ett moderbolag kunna göra avdrag för den förlusten? Mot detta står naturligtvis medlemsstaternas stora intresse av att behålla sin skattebas. Å andra sidan har vi frågan om etableringsfrihet. Detta diskuterades länge; jag kommer nu inte ihåg hur lång tid det tog från det att generaladvokaten lämnade sitt yttrande till dess att domstolen meddelade sin dom. Men det diskuterades mycket.

Jag vet inte om det är sant, men det sas att de olika medlemsstaterna försökte påverka domstolen. Någon här kanske kan tala om ifall det är sant eller ej. Alla var naturligtvis rädda för att man skulle öppna upp detta, för det skulle kunna innebära en erosion av skattebasen. Det påstås också att ett antal länder hade ett förslag till stoppskrivelse i skrivbordslådan. Om det skulle ha kommit en dom som innebar ett fritt fram och att man måste medge resultatutjämnning över gränserna skulle de ha plockat fram dessa stoppskrivelser.

Men nu blev resultatet att domstolen i princip sa: Det strider mot etableringsfriheten, men man ska medge avdrag för slutliga förluster. I princip var det så att när man likviderar ett dotterbolag skulle det medges avdrag för förluster. Det blev alltså inte så stor effekt av denna dom.

Det som också hände och som fick påverkan internationellt var våra räntebegränsningsregler som infördes 2009. Vi har dem fortfarande. Det är en av de värsta lagstiftningar vi har, om jag får hårdra det lite grann, för det är

en oerhört svårtolkad lagstiftning. Vi som rådgivare vet inte vad vi ska säga till våra klienter, företagen. Företag kan inte bedöma hur de ska påverka. Det var alltså något som hände där.

Det jag tänkte fokusera lite grann på är det som började 2011 eller 2012: den internationella utvecklingen och den förändrade omvärlden. Man kan fråga sig vad det var som hände. Jo, det var det att ett antal länder hade under-skott i statsfinanserna. Då måste man göra någonting åt det. Man måste ta in pengar. Det fördes också en diskussion om att man kunde undvika internationell dubbelbeskattning, men det kunde i sin tur leda till en nollbeskattning.

Jag tänker på något som har cirkulerat på Youtube, så det är många som har sett det. Det är ett parlamentsförhör, om man kan kalla det så, i det brittiska parlamentet. Bland andra var företrädare för Google där och utsattes i utfrågningen om varför de inte betalar skatt eller väldigt lite skatt. Det som är lite intressant just i detta sammanhang är att se de företrädare som kom från dessa bolag. Man skulle kunna tycka att de borde vara förberedda till tänderna och att de skulle kunna svara på frågorna. Utfrågaren var visserligen en dam som var ganska skarp, men det gäller ändå som sagt att kunna besvara frågorna. De satt där som små skolpojkar och skolflickor, om jag får uttrycka mig så, och kunde inte säga särskilt mycket.

Det här ledde till en fortsatt debatt och diskuterades mycket. Det har väl alltid diskuterats vilken skatt multinationella företag betalar i olika länder, men jag skulle vilja säga att diskussionen accelererade där.

Vi kommer nu in på det som mycket luddigt kallas för fair share of taxes. Man skulle också kunna kalla det för corporate social responsibility. Det är två begrepp som är oerhört luddiga. För vad betyder fair share of taxes? Man ska betala skatt, men hur mycket skatt ska man betala? Parentetiskt kan man se den diskussion som har förts när Skatteverket på sin hemsida förr har lagt ut saker om detta. Ingemar Hansson har också sagt att han tycker att frågan om en skattepolicy ska komma högst upp på agendan i styrelserummet hos företagen. Jag kan nog tycka att den redan är det. Man har också fått ett uppdrag från regeringen att utreda saken.

Detta leder oss till BEPS-projektet – Base Erosion and Profit Shifting. Det finns inget bra svenskt uttryck för detta, men i princip handlar det om att vi har eroderade skattebaser och att man skiftar vinster från ett land till ett annat.

Som en parentes – för detta kommer jag inte att återkomma till – är det också intressant att se statsstödsfrågan. EU-kommissionen har gått på ett antal länder, till exempel Nederländerna och Luxemburg. Det har kommit beslut från kommissionen, och man har sagt att trots att det är fråga om legala förhandsbesked i de olika länderna om att vissa företag ska betala en viss skatt som beräknas på ett visst sätt har kommissionen ansett att detta är otillåtet statsstöd.

Det innebär inte att det är länderna som ska betala tillbaka någonting till EU, utan det är de enskilda företagen som ska betala tillbaka det som man anser vara statsstöd. Den skatteförmån de har fått ska betalas tillbaka till

länderna. Detta kan gå så långt som tio år, tror jag, tillbaka. Sedan har naturligtvis besluten överklagats, men det är ändå intressant att se hur utvecklingen har varit.

Jag vet inte riktigt hur man har gjort BEPS-analysen, men man säger att icke-affärsmässigt motiverade vinstöverföringar mellan olika länder har betydande negativa konsekvenser. Det är en självklarhet. Sedan har man beräknat detta till ett uppskattat skatteundandragande på 100–240 miljarder US-dollar per år. Man säger också att det är större problem i utvecklingsländerna, och så kan det naturligtvis vara.

När man ser denna bakgrund kommer man som sagt åter till BEPS-projektet, som egentligen ska ta hand om företagens skatteplaneringsstrategier, som man säger, som minskar den lokala skattebasen därför att företagen utnyttjar skillnaden mellan olika länders skattesystem. Ursprungligen var det G20-länderna som gav OECD i uppdrag att identifiera dessa problemområden och komma med rekommendationer. OECD har då utvecklat en action plan. Den omfattar 15 punkter. Jag tänker inte gå in i detalj på dem, men man kan nämna några stycken. Det är CFC-lagstiftning och hybridinstrument. Hybridinstrumenten kan ge skattefrihet i ett land och kanske avdrag i ett annat land så att man har något slags dubbel icke-beskattning. Det finns fasta driftsställen. Det är naturligtvis intressant för respektive land, för om ett företag har ett fast driftställe i ett land kan det ge staten möjlighet att beskatta vinsten där. Det finns missbruk av skatteavtal där man använder dem på olika sätt.

Dessa action plans mynnar ut i olika förslag från OECD. Det kan innebära att man säger: Det här är best practice, så om ni ska införa reglerna som tar hand om just det här problemet ska ni utforma reglerna på det här viset. På andra punkter ger man minimiregler och säger: Så här ska ni göra. Sedan säger man också att skatteavtal kan behöva ändras. När det är fråga om det kan det återigen vara bra att påminna sig om att det inte är gjort i en handvändning att ändra skatteavtal. Jag vågar inte säga hur många skatteavtal Sverige har, men det är säkert 75 stycken. Om man skulle ändra kanske hälften av dessa och förhandla med respektive land skulle det vara en enorm apparat och ta lång tid. Motsvarande förhållande skulle det naturligtvis vara i andra länder.

Jag har två citat som jag har tagit upp vid flera olika tillfällen. Jag tycker att de är intressanta, för de säger lite grann om hur man såg från OECD på BEPS. The purpose of BEPS är ”to give governments the domestic and international arms they need to combat artificial arrangements with a sole purpose of avoiding paying a fair amount of tax in the jurisdictions where the business is carried out.” Man talar alltså om a *fair* amount of tax.

Pascal Saint-Amans, som var director på OECD och även den som var och är ansvarig för BEPS-projektet säger: ”The BEPS plan reflects an attempt to deliver the biggest reform of global taxation in the lifetime of most of us”. Det är stora ord.

OECD börjar någon gång 2012, och sedan identifierar man de olika action plans och presenterar någon form av handlingsplan i juli 2013 för G20-länderna. Den accepteras, och sedan har man en deadline för varje punkt. Detta

skulle genomföras för vart och ett av de 15 länderna och under en tid av 24 månader. Då tänkte man: Det här kommer aldrig att gå. Det tar tid inom OECD på samma sätt som det tar tid inom EU. Men nu, när vi är framme i januari 2017, kan vi konstatera att man lyckades ganska bra med handlingsplanen. Vad man har presenterat är ett antal olika rapporter som sedan har skickats ut på någon form av remiss. Sedan har man tagit fram en slutrapport. Packen blir ganska tjock om man skriver ut detta; det är 1 600 sidor.

Det säger sig självt att om man presenterar omfattande förslag på så kort tid blir det med nödvändighet lite översiktligt. Detta måste naturligtvis bearbetas, och om till exempel Sverige vill införa någon form av lagreglering måste Sverige arbeta med själva lagregleringen.

Om man inom EU och OECD och olika skatteavtal tidigare har fokuserat på att undvika dubbelbeskattning kan vi säga att man nu har ett annat fokus. Nu har man ett fokus som säger att man ska förhindra icke-beskattning som beror på skillnad i olika skattesystem. Det är lite intressant, för om Sverige bestämmer sig för att vi inte ska beskatta kapitalvinster på näringsbetingade andelar och om det ger möjlighet till ett avdrag i ett annat land kan man möjligen tycka att Sverige ska ta hand om sitt skattesystem. Sedan är det väl det andra landets sak om de vill medge avdrag. Men riktigt så är det inte nu, utan nu vill man som sagt se till att förhindra denna icke-beskattning.

Man vill också säkerställa att vinsterna beskattas där aktiviteterna bedrivs. Då är vi tillbaka lite grann på frågan om fast driftsställe. Utan att peka ut någon finns det ett antal internationella företag som bedriver verksamhet i olika länder och kanske inte betalar skatt, eller betalar väldigt lite skatt, i de olika länderna. Då är frågan: Bedriver de en sådan aktivitet i det landet att de borde betala mer skatt? Här finns olika action points inom BEPS-projektet. Det finns också en annan bit, nämligen transparensen.

I Sverige finns redan ett lagförslag som gäller country by country reporting, det vill säga att man ska tala om hur man har bestämt sin transfer pricing-metod. Man ska kunna se och göra en bedömning om huruvida någon borde beskattas på ett sätt som kanske inte görs.

Resultatet av BEPS är att man först ska justera OECD:s modellavtal och sedan justera OECD:s transit pricing guidelines. Man ska ändra skatteavtalen, och man ska ändra nationell lagstiftning. Detta tar tid, och man kan fråga sig hur snabbt det ska gå. Man är inte riktigt färdig med detta arbete, men man har arbetat med vad man kallar för ett multilateralt instrument som ska vara någon form av multilateralt skatteavtal som gör att länderna ska kunna ansluta sig till detta utan att behöva ändra sina skatteavtal. Detta är ett sätt att få lite rush och fart på implementeringen av de olika action points i BEPS-projektet.

Den första frågan är naturligtvis: Hur ska man implementera detta? Så fort man börjar implementera i olika länder får man med nödvändighet, skulle jag vilja säga, olika effekter. Alla länder har sina olika skattesystem, och det spelar ingen roll hur förslaget ser ut; OECD-förslaget är ganska översiktligt.

Jag vill ta upp frågan om EU, för som jag har sagt förut krävs enhällighet på skatteområdet, och det tar tid att genomföra ändringar i direktiven. Men så

är det inte längre, för nu har man infört en ändring i moder–dotter-bolagsdirektivet som gick på extremt kort tid. Möjligen tog det ett halvår. Detta tar hand om utdelning på hybridinstrumenten, och det finns även en skatteflyktsparagraf som är förskräcklig. Man har också implementerat ett anti tax avoidance-direktiv. EU har på något vis fått fart på sig när OECD sätter en sådan fart.

Jag ska nu visa min sista bild. Teresa Simon-Almendal ska tala efter mig, och hon kommer att fortsätta lite grann med rättssäkerheten. Detta är ett omfattande förslag som har tagits fram på extremt kort tid. Avgörande blir hur man ska implementera det. Detta kan ge upphov till en internationell dubbelbeskattning, och hur klarar man den? Det kan man fråga sig. Finns det möjligheter till internationell tvistlösning? Ja, det finns vissa, men de är ganska begränsade.

Detta var väldigt kort, men Teresa kommer som sagt att fortsätta lite grann på temat. Tack!

Ordföranden: Tack, Ingrid Melbi! Vi har nu kommit fram till den tid då vi tänkte göra paus för lunch, och så gör vi också. Teresa Simon-Almendal får komma in direkt efter lunchen i stället för att äntra talarstolen nu.

Vi bryter för lunch och återsamlas kl. 12.15.

Ordföranden: Välkomna tillbaka efter lunchen! Vi befinner oss på programpunkten Internationella utmaningar för nationella skatter, och det är Teresa Simon-Almendal som står i talarstolen. Teresa är professor vid Stockholms universitet.

Teresa Simon-Almendal, Stockholms universitet: Ingrid Melbi och jag har fått en utmaning i sig, nämligen att tala om internationella utmaningar för nationella skatter på sammanlagt totalt 30 minuter. Mitt anförande kommer kanske att vara 16 minuter långt, men jag ska göra vad jag kan för att hålla tiden nere.

Vi har tidigare i dag hört väldigt intressanta inlägg och anföranden. Vi har hört att skattesystemet i de bästa av världar ska vara enkelt, effektivt och gärna neutralt – även med avseende på omvärlden. Jag skulle i sammanhanget vilja lägga till att det även bör vara rättssäkert. Jag kommer i mitt korta anförande att lägga ett rättssäkerhetsperspektiv på de internationella utmaningarna, och möjligtvis blir det delvis av lite rättsfilosofisk karaktär. Vi får se!

Jag vill inleda med ett citat: "Taxes are what we pay for civilized society." Det sas av domaren Wendell Holmes Jr redan 1927. Innebörden i citatet är att makt över skatterna och statens finanser är en förutsättning för all annan maktutövning, det vill säga att statens funktioner bäst och effektivast upprätthålls om man har en stark och effektiv beskattningsmakt. Vi kommer tillbaka till det.

Jag tänker fokusera dessa minuter på följande delar: Jag vill peka på några problem i internationaliseringens och globaliseringens spår. Jag vill också ge ett axplock av exempel på motåtgärder som har vidtagits internt i Sverige och inom Europa. Jag ska dessutom kort peka på globaliseringens konsekvenser ur ett rättssäkerhetsperspektiv – vad kan vi från min akademiska horisont se när det kommer till rättssäkerhet på det här området? Jag vill även lite grann ringa in de nationella effekter som redan nu kan skönjas som ett resultat av de internationella utmaningarna. Jag kommer sedan att avsluta med en kort framåtblick.

Ingrid har redan pekat på vad EU-inträdet innebar för svenskt vidkommande, och den fria rörligheten är en central komponent. Den för dock med sig att såväl kapitalet som skattesubjekten rör på sig. Ur ett företagsbeskattningsperspektiv, ett bolagsskattesperspektiv, har vi sett att den internationella skatteflykten har ökat – tror man i alla fall. Vi kan se hur företagen på något sätt deltar i en sorts race to the bottom när det handlar om att försöka etablera sig i lågbeskattade områden och inom lågbeskattade domäner, i syfte att uppnå skattefördelar av olika slag. Ingrid har också redan varit inne på att detta har kickat igång de EU-rättsliga statsstödsreglerna. Det är högaktuella frågor som vi dock inte ska gå på djupet i här och nu.

Effekten är de eroderade skattebaserna och vad detta får till följd, och det är väl den allra största internationella utmaningen. En direkt effekt av att skattebaserna blöder, där effekten – tror man – blir väldigt mycket lägre skatteintäkter, är att Sverige och övriga världen gemensamt har tagit fram en stor mängd internationella och nationella rättsakter. BEPS-projektet har genererat 1 600 sidor material i form av rekommendationer och vägledningar som vi ska förhålla oss till. Vi kan också se att vår egen lagstiftare arbetar både snabbt och långsamt med en ny och ändrad inhemsk lagstiftning.

Den fria rörligheten och den så kallade skatteflykten får alltså självklart direkta effekter. Hur försöker man då hantera dessa problem? Vi har som sagt bland annat samarbetet inom OECD, främst BEPS-projektet, men vi kan också se – och det var även Ingrid inne på – att EU nu har börjat vidta åtgärder. Vi fick helt nyligen det så kallade ATAP, anti tax avoidance package, som syftar till att förhindra så kallad aggressiv skatteplanering.

Vi har skatteflyktsdirektivet och EU-domstolen, som tillämpar sin doktrin om rättsmissbruk i syfte att komma till rätta med olika former av oönskad skatteplanering och skatteflykt av olika slag. Jag sätter uttrycket ”aggressiv skatteplanering” inom citationstecken; det är inte en juridisk term utan något ganska känslomässigt värdeladdat och medialt använt – men okej, det förekommer i en del motiv.

Jag vill i sammanhanget också peka på att vi i Sverige, liksom i stora delar av världen, har ingått en stor mängd informationsutbytesavtal med syfte att helt enkelt dela information mellan länderna. Våra skatteverk får information från övriga länder i syfte att samla så god kunskap som möjligt om de skattskyldigas inkomstförhållanden. Allt detta görs förstås i syfte att kunna beskatta

inkomster och säkerställa att inkomster inte finns dolda i något så kallat skatteparadis.

Som ett led i det här informationsutbytet globalt har vi i dag också implementerat det så kallade Fatca-avtalet i svensk rätt. Det är egentligen amerikansk lagstiftning som vi i dag har implementerat. Fatca står för Foreign Account Tax Compliance Act och innebär helt enkelt att banker och finansiella institut är skyldiga att samla information om amerikanska medborgares kontobehållning och skicka den till USA. Det är inte helt lätt att för svenskt vidkommande förhålla sig till amerikansk lagstiftning internt; jag kommer tillbaka till det också.

Detta är alltså exempel på motåtgärder, direkt drivna av den internationella skatteflykten. I ljuset av den har vi också fått diskussionen om skatt som hållbarhetsfråga – CSR, corporate social responsibility. Den frågan är inte okontroversiell. Vad det handlar om är som sagt att få upp skatt på styrelseborden och försöka få företagen att ta fram effektiva skattepolicier, ungefär som när man tar fram en policy om att inte använda barnarbete, kontaminera världen alltför mycket eller sprida vapen och så vidare.

Frågan är kontroversiell och omdiskuterad. Vi har inte tid att gå in alltför mycket på den här och nu, men man kan säga att kritiken går ut på att företag ska undvika att skatteplanera och undvika att ägna sig åt alltför avancerade skatteelimineringar. Vad är det då som skulle få företag att avstå från skatteplanering? Jo, det skulle vara den skam som förknippas med att kanske bli offentligen uthängd och utpekad som dålig samhällsmedborgare därför att man har ägnat sig åt skatteplanering. Det är dock en global fråga i vilken utsträckning företagen ska, kan och bör ägna sig åt skatteminskande åtgärder.

Vi kan också i globaliseringens spår se att vårt eget skatteverk till exempel har inspirerats av andra länder när det kommer till att möta de internationella utmaningar vi alla står inför när det gäller skatteundandraganden. Skatteverket har tagit till sig nya arbetsmetoder, och jag tror att vi mest känner igen detta internt i Sverige i exemplet fördjupad dialog. Vad det handlar om är det vi inom akademien brukar kallas cross fertilization eller legal transplants, det vill säga när till exempel myndigheter – det kan även vara domstolar – inspireras av varandra när det gäller att hitta samarbetsformer eller bemötandemetoder som kan behövas i vissa fall.

Den fördjupade dialogen är inspirerad av ett arbete i framför allt Holland som handlar om att upprätthålla en samarbetskanal mellan handläggare på Skatteverket och stora företag i syfte att hjälpa företagen med redovisning av vissa exempelvis skatteanpassade transaktioner. Syftet är enligt verket att proaktivt förhindra ett oriktigt uppgiftslämnande. Modellen har kritiserats för att strida mot likabehandlingsprincipen i regeringsformen, och modellen har modifierats och anpassats efter den kritik som framförts. Jag tycker dock att det är ett praktiskt exempel på hur världen går samman och att man länder emellan försöker hjälpa varandra med att bemöta vissa typer av internationella utmaningar.

Vi kan naturligtvis också notera våra egna interna lagstiftningsåtgärder. Vår lagstiftare agerar både snabbt – kanske en stoppskrivelse mot en kattumpa – och i vissa fall väldigt långsamt, kan man tycka. Vad hände till exempel med Företagsskattekommitténs betänkande? Det är jag lite nyfiken på. Men det är klart att man försöker lappa och laga med lagstiftning i ett system där det finns luckor och ofullkomligheter.

Om vi då lyfter blicken lite och tittar på rättssäkerhetskONSEKVENSerna i en värld som är fylld av internationella och globala utmaningar kan man först notera följande: Eftersom vi nu lever i en tid där vi mer eller mindre översköjs av rättsakter och rättsligt material, till exempel från EU och OECD, leder det till stora svårigheter för rättstillämparen – inte minst domarna – att tolka och tillämpa icke inhemskt material. Det kan leda till förutsebarhetsproblem i hur vissa rättsliga situationer ska hanteras. Det är klart att förutsebarheten är central för rättssäkerheten, så det är ett problem om det finns brister i rättssäkerheten och förutsebarheten.

Det är också så att omfattande förslag och ändringar har tagits fram lagstiftningsvägen på ganska kort tid. Ur ett akademiskt perspektiv får jag, med risk för att sära och kränka någon här, säga att jag inte alltid tycker att den lagstiftning som produceras är jättebra. Ett utmärkt exempel på trasslig lagstiftning är just 24 kap. i ränteavdragsbegränsningsreglerna, som redan har tagits upp här som ett exempel på lagstiftning som inte är jättebra.

Man kan fundera över om mycket av de regler som genereras faktiskt är förenliga med legalitetsprincipens obestämbarhetsförbud. Det finns nämligen, inom ramen för den principen, ett krav på att lagstiftningen ska vara klar, begriplig och enkel – att gemene man ska kunna öppna lagboken och läsa sig till vad som gäller. Alla här inne vet att det inte funkar så. Det finns alltså ett frågetecken även i det avseendet.

Jag skulle också vilja lyfta fram den globala och interaktiva rätt vi ser framför oss i dag, det vill säga att vi måste sätta oss in i och ta del av ett stort rättsligt material som genereras någon annanstans än i vår egen riksdag. Då tänker jag till exempel på EU-rätten och även på konventionsrätten, alltså EKMR, multilaterala avtal och så vidare. Det leder ju till stora svårigheter för rättstillämparen och domstolarna att hålla sig ajour med allt material som sköljer över en.

Det finns alltså stora kunskapsproblem; hur ska jag som rättstillämpare veta att jag verkligen kan, har läst in mig på och förstår tillräckligt mycket av det material som finns för att kunna tillämpa en regel korrekt, till exempel? Det finns en viss risk för likabehandlingsproblem, och legalitetsprincipen ställer krav på likabehandling; det är till och med nedlagt i vår regeringsform. Det finns också en risk för att ärenden och mål tar väldigt lång tid. Det tar nämligen oerhört mycket tid att sätta sig in i dels en fråga, dels ett rättsligt material runt omkring den.

Jag har i ett annat konferenssammanhang haft ett väldigt intressant samtal med en domare om principen *Jura novit curia*, det vill säga att domstolen känner lagen. Vi har som helig princip att innebörden i lagen inte ska behöva

bevisas; vi litar i stället på att domaren känner lagen. Det finns en bestämmelse i rättegångsbalken – som dock inte är skriven med avseende på förvaltningsprocessen, där ju skattemålen hör hemma – som säger att om innebörden i främmande rätt är oklar kan man leda den betydelsen i bevis.

Det betyder att om man till exempel har en situation där en domare känner sig osäker på hur tvisten ska slitas – det finns nu så himla mycket globalt, rättsligt material att ta till sig – kanske man skulle kunna kräva att parterna för i bevis vad den främmande rätten innebär. Är det en utveckling vi tycker är bra? Det är inte jag som ska svara ja eller nej på den frågan, men man kan se att det växer fram stora problem vad gäller tolkning och tillämpning av regler när vi lever i en interaktiv rättslig värld.

Om jag – väldigt kort och inte särskilt väl utvecklat på de här 15 minuterna men ändå – ska peka på några nationella effekter till följd av internationella utmaningar skulle jag vilja säga att vad man kan se är en urholkad skattesuveränitet. Hur är det med svenska folkets rätt att sig självt beskatta och reglerna i 8 kap. regeringsformen? Vår handlingsfrihet är i dag delvis begränsad av EU. Det behöver inte vara dåligt, men det är ett faktum. Vi kanske inte längre har samma bestämmandemakt.

Sett över tid kan man också konstatera att ett långvarigt lappande och lagande i skattesystemet kan leda till ett principiöst, heterogent system fullt av luckor och ofullkomligheter. Det kan jämföras med ränteavdragsbegränsningsreglerna eller varför inte kvittningsreglerna för vinst och förlust på olika slags aktier i 48 kap. IL.

Jag tyckte att det var en aha-upplevelse att höra Erik tala om de undantag som har gjorts från skattereformen. Jag kan bara hålla med. Som akademiker ska man bland annat utbilda unga studenter om skattesystemet, och det är en jättestor utmaning att undervisa om vissa block av IL eftersom det många gånger är obegripligt för en själv varför det ser ut på det sätt det gör. Till exempel kan 3:12-reglerna inte förstås annat än i ett historiskt sammanhang, enligt min uppfattning.

Det är också så att snabba lagstiftningsåtgärder, som många gånger är nödvändiga för att täppa till exempelvis möjligheter till internationell skatteflykt, inte alltid men ibland leder till mindre god lagtext. Snabbt framtagen lagtext är inte alltid jättebra. Som remissinstans kan vi se att vi ibland får förslag med väldigt kort remisstid – det kan vara tre veckor runt midsommar. Det är ganska frustrerande, för då kan vi kanske inte göra det bästa jobbet som remissinstans.

En annan effekt som man kan konstatera från en mer rättsfilosofisk horisont är att vi i dag har ett intressant samspel mellan Skatteverket, kanske lagstiftaren och domarkåren.

Vi har ett mycket proaktivt skatteverk som är högst rankat av alla myndigheter i undersökningar, alltså uppskattat och populärt. Det är ett skatteverk som har flyttat fram sina positioner, i alla fall från min horisont sett, jämfört med vad en rättstillämpande myndighet ursprungligen är tänkt att ägna sig åt. Man skriver proaktiva lagstiftningsförslag, listar misstänkta skatteupplägg på hemsidan och så vidare. Vi har hur som helst ett dominant skatteverk. Å andra

sidan har vi en ”svag” lagstiftare, ett besvärligt parlamentariskt läge och kanske svårt att enas kring centrala frågeställningar. Vi har också en domarkår som står inför stora globala utmaningar.

Sammantaget kan man av det här dra slutsatsen att vi just nu kan se en rättsstat i förändring. Kanske är det så att vi nu ser maktfördelningen mellan parterna rubbas lite grann. Rätt mycket av den akademiska diskussion som har förts gällande rättsstaten har handlat om att vi nu kanske ser en myndighet som är starkare än den borde vara. Kanske är det så att vi tvingar våra domare, i alla fall de i de högsta domstolarna, att bli mer självständiga än de själva skulle önska bara för att täppa till hål i lagstiftningen. Hur som helst är legitimitetsfrågorna här för att stanna, och de diskuteras i min kontext ganska intensivt.

Nu ska jag inte vara jättenegativ, utan jag ska försöka att positivt blicka framåt. Kan man sja någonting om framtiden?

Vad gäller EU kan vi nog räkna med ökad harmonisering, både positiv och negativ, det vill säga ökade försök till gemensamma regler för medlemsstaterna. Vi kanske också kommer att få se ökad fördragsbrottstalan. Då tänker jag på den negativa harmoniseringen. Det är inte helt osannolikt att man tänker sig beskattningsmakt för EU i framtiden. EU har ju ingen egen beskattningsmakt ännu. Det kan bli så. Eller får vi se fler exitar? Vet inte. Att nationalstaterna växer sig starkare kan vi ju se. Brexit är bara ett exempel på det. Att EU står inför stora utmaningar är alltså klart.

Vad man kanske skulle önska är hög lagstiftningskvalitet. Jag vet att lagstiftaren kämpar med sina utmaningar, men en fråga som har diskuterats är om vi kanske ska tillsätta ett skattelagstiftningsråd. Nu finns ju Lagrådet, men jag tänker mig en granskningsgrupp som kan titta på skattelagstiftningen som nu tas fram. Är den principiell? Är den neutral? Är den konsekvent och så vidare? Det är en tanke som en kollega till mig, Anders Hultqvist, intensivt har varit inne på – en så kallad tätningskommission som ska täta ett skattesystem fullt av luckor.

Kan vi tänka oss en mer proaktiv domarkår i framtiden? Vet inte. Om det finns luckor i lagstiftningen eller hela delar som är oreglerade har vi en kategori personer som inte kan blunda för det, och det är domarna. De måste döma. Vi kan till exempel se att Högsta domstolen har utvecklats mot att bli alltmer proaktiv. Den har till och med kritiserats för att vara aktivistisk. Är det en framtid som också Högsta förvaltningsdomstolen kommer att kliva in i? Vet inte.

Vad man kan säga, i alla fall från min horisont sett, är att en skattereform vore väldigt välkommen. Det är den enda fråga jag kan svara på. Behövs det en skattereform? Ja! Gärna ett nytt, skarpt grepp om hela skattesystemet, särskilt IL, principiellt, neutralt och likformigt. Det skulle jag önska att en reform kunde leda till.

(Applåder)

Ordföranden: Nästa punkt på dagordningen är näringslivets syn på behovet av en skattereform. Johan Fall är representant för Svenskt Näringsliv, där han är chef för skatteavdelningen.

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Herr ordförande, riksdagsledamöter och åhörare! För det svenska näringslivet och för Sverige behövs det många skattereformer. Det behöver vara rätt skattereformer, och därför behöver skattedebatten fokusera mer på de konkreta skälen till reformer såsom lägre marginalskatter, kapitalskatt, bättre rättssäkerhet, en fördjupad diskussion om momsen och mycket mer. Men det är de starka sakargumenten för angelägna skatteåtgärder som behöver lyftas fram snarare än en alltför allmän eller ottydlig diskussion om en stor skattereform som löper risk att handla för mycket om formen och för lite om innehållet. Jag vill ge ett citat: Vare sig man gillar det eller inte är den globala ekonomin ett stort hav som inte går att undvika. De orden är Xi Jinpings från Davosmötet förra veckan. Det handlar om knivskarp konkurrens med hela världen som spelplan. Det är kopplat direkt till den skattediskussion som vi har hemma i Sverige.

För att stärka vår konkurrenskraft behöver vi löpande reformera skattesystemet. Angreppssättet är att börja med de mest skadliga skatterna. Då kan ekonomins tillväxtförmåga förbättras, och skattebaserna kan växa. Sedan kan vi gå vidare med nya reformer i en god spiral. Men ledordet för skattereformerna måste vara konkurrenskraft. Så kan vi främja tillväxten och utveckla välståndet. Samtidigt behöver vi främja och inte motverka utvecklingen på många andra områden såsom digitalisering, ny teknik, affärsmodeller och mycket mer.

Men det behövs många skattereformer. Marginalskatterna behöver bli lägre. Det skulle stärka incitamenten till arbete, inte minst för kvalificerad arbetskraft, och det skulle kunna få Sverige att klättra i värdekedjan och ge bättre förutsättningar för ett dynamiskt näringsliv och företagande.

Men det behövs åtgärder längs hela inkomstskalan. Sveriges högsta marginalskatter är faktiskt högst i världen, och de belastar inkomster från jämförelsevis låga inkomstnivåer. Det finns mängder av utredningar och rapporter, både i Sverige och internationellt, som framhåller att det här behöver åtgärdas. Trenden internationellt är ju sänkningar medan Sverige tyvärr har gått i motsatt riktning.

Dagens expertskattesystem och den diskussion som finns om optionsbeskattning vittnar om att det finns stora åtgärdsbehov även här. Generellt sänkt marginalskatt skulle minska spänningarna också mot kapitalbeskattningen.

Även kapitalskattesatsen behöver sänkas generellt. Det skulle stärka incitamenten till sparande, investeringar och företagande. Kapital är lättflyktigt, och lägre skattesats behövs för att skapa konkurrenskraft. Kartläggningar visar ett väsentligt lägre snitt i omvärlden, ned mot 17 procent, att jämföra med normalt

30 procent i Sverige. Inte minst är det kapitalvinstbeskattningen som är väsentligt lägre i andra länder.

Det stämmer inte att Sverige skulle avvika från omvärlden med det som på svenska brukar kallas dual beskattning. Möjligen är namnet ett svenskt påfund; det är i alla fall mindre vanligt internationellt. Men själva innebörden, alltså att man har lägre effektiv skatt på kapitalinkomster än på arbetsinkomst, är högst normalt i de allra flesta länder.

Kapitalbeskattningen behöver också hållas ihop. Minskade ränteavdrag finns det goda skäl till för att motverka överskuldsättning, men det vore illa som en isolerad reform. Då skulle symmetrin brista – avdragsvärdet skulle bli större för dem som har kapitalinkomster, och likabehandlingen skulle förloras i kapitalbeskattningen. Kapitalskattesatsen behöver alltså sänkas generellt för både över- och underskott.

När det gäller den svenska bolagsskatten är den just nu ungefär i nivå med omvärlden, men vi har tappat mycket av vårt försprång och är under stark press. Hög beredskap behövs därför för den kraftigt ökande konkurrens vi nu kan se efter presidentskiftet i USA, Storbritanniens brexit och de sänkningar som är aviserade i många andra länder.

De här båda områdena, marginalskatter och kapitalskatt, är helt centrala för konkurrenskraften. Men det finns också många andra skattefrågor som är i starkt behov av rätt reformer.

För att lista bara några behöver företagens rättssäkerhet stärkas genom att man gör någonting åt bland annat företrädaransvaret. Man behöver tillvarata de skattskyldigas rättigheter och sätta tydligare gränser för Skatteverkets befogenheter. Det här området tangerar bolagsbeskattningen, där mer rätts-säkra regler inte minst för ränteavdragen är en lika viktig som brådskande reform.

Momsområdet behöver förenklingar. Jag ska återkomma till det i en fördjupad diskussion om skattebasen där.

Redovisningsområdet är kopplat till skatteområdet. Där behövs det också förenklingar och förbättringar.

Andra viktiga områden för skattereformer är energiskatterna och skatte-avtalen. Även här är konkurrenskraft den naturliga ledstjärnan, inte minst som de här områdena ofta rör företag som har stor internationell verksamhet.

Det var något om skattereformsfrågan och några svar på frågan om *vad* som behöver göras. Nu tänkte jag gå över till frågan om *hur* det kan göras.

För att diskussionen ska bli mer fullständig och balanserad behöver man vidga den. Skatteinkomsterna sätter ju gränser för vilka offentliga utgifter vi kan ha. Det är ett samspel mellan inkomster och utgifter inom ramen för den samlade finanspolitiken. Att bara se till skattesystemet blir rätt haltande om man inte inkluderar utgifterna i diskussionen. Därför är offentliga finanser en bättre rubrik som utgångspunkt när man ska diskutera skatteåtgärder, prislappar på dem och finansiering.

Grundkravet är förstås att vi måste ha sunda offentliga finanser. Men för att uppnå det är det flera villkor man behöver beakta, och det behöver ske i tydlig prioriteringsordning.

För det första behöver man beakta effekter på skattebaser. Skatteförändringar påverkar skattebaser, och då måste man värdera dem med det som utgångspunkt. Att bara anta att skattebaserna är oförändrade när man gör en skatteändring leder fel.

Ett exempel är den höjning av marginalskatten som vi fick 2016, när man försämrade jobbskatteavdraget för dem som jobbar och tjänar mer. Här räknar regeringen hem nästan 3 miljarder kronor trots att all analys visar att det orsakar kraftiga snedvridningar och krympande skattebas och att den skatteintäkt man räknar med inte kommer att inträffa. Å andra sidan visar en mer ordentlig analys där man tar hänsyn till effekter på skattebaser att lättnader på det här området till och med skulle kunna leda till ökade intäkter. Det här att skatternas utformning faktiskt påverkar skattebaserna måste få en betydligt mer framskjuten plats i diskussionen framöver.

För det andra behöver omläggningen av överskottsmålet som nu är på gång fullföljas. Här har Svenskt Näringsliv påpekat att målet har tjänat oss väl men att det sedan länge har spelat ut sin roll. Den principöverenskommelse som nu finns är det bra om man fullföljer. I viss mening kanske tajmningen är lite olycklig om utgiftskontrollen brister, men det är ändå orimligt att vi skulle fortsätta bygga upp överdrivna nettotillgångar i offentlig sektor.

För det tredje skapar en stram utgiftspolitik utrymme för angelägna skattereformer. Bättre kostnadskontroll, ökad effektivitet och djupare analys av prioriteringar och åtaganden på utgiftssidan behövs i diskussionen om hur angelägna skattereformer kan genomföras. Här har Svenskt Näringsliv i många sammanhang – senast med en rapport som vi presenterade i går – pekat på möjligheterna att frigöra betydande resurser genom till exempel benchmarking, alltså att man lär av de bästa sätten för att få kvalitet till låg kostnad, öka produktiviteten och nå effektiviseringsvinster på utgiftssidan.

Det fjärde, tydligt underordnat de tre tidigare villkoren, är på skattesidan. Där kan vi konstatera att skatt i konsumtionsled är det som är minst snedvridande. Då är det momsens som dominerar, och det är EU-regelverket som styr. Det finns studier från EU som visar att vi i dag nyttjar bara strax över hälften av den möjliga eller ideala skattebasen. Proportionerna på eventuella basbreddningar där kan alltså vara ganska betydande.

Vi behöver diskutera basbreddning mycket mer så att vi inte får en alltför snäv diskussion om någon enhetlig skattesats bara inom den befintliga basen. Svenskt Näringsliv har tagit fram en färsk rapport som fördjupar den diskussionen. Gör man reformer skulle det också kunna vara ett sätt att likna eller möta utvecklingen som nu kan vara på väg i USA. Men en förutsättning är att få ett moderniserat EU-regelverk och på det viset öka handlingsutrymmet. Sverige behöver vara aktivt i den processen.

Som jag nämnt behövs det många skattereformer, och innehållet är det avgörande. En stor skattereform efter de linjer som jag har skisserat här och

som tillgodoser näringslivets behov vore förstås utmärkt. Om man dessutom kan garantera att den får blocköverskridande politisk uppslutning vore det ännu bättre. Svensk Näringsliv är gärna behjälpligt.

Men det gäller som sagt att börja i rätt ände. Det är genom åtgärder för investeringar och företagande och att använda skattereformer som konkurrensmedel vi kan få tillväxt och utveckla välståndet. Då behövs fokus på sakargumenten för reformer. Däremot behöver man undvika att hamna i en situation med återupplivningsförsök, som då och då har dykt i debatten om till exempel arvs- och gåvo- och förmögenhetsskatter. Det var och är fortfarande skadliga skatter. De var svårhanterliga för de skattskyldiga men också för myndigheterna, och de hade kraftigt snedvridande och urholkande effekter.

Jag har varit inne på skattereformsfrågorna om vad och hur. Jag tänkte avsluta med ett perspektiv på den viktiga frågan om varför.

Här finns det anledning att ta fasta på praktiska lärdomar och beprövad erfarenhet. Det visar sig att de skattelättnader som har skett på senare tid mestadels har varit kloka och burit frukt.

Jag tänker inte gå tillbaka ända till -91, men jag tar en naturlig utgångspunkt i år 2000. Det var då vi fick ramverket för de offentliga finanserna. Det kom ett överskottsmål, och balanskravet för kommunsektorn och utgiftstaken hade nyligen införts. Då var också skattetrycket som allra högst, och flera av de skattelättnader som har skett påbörjades vid ungefär den tiden.

Skattetrycket år 2000 var ungefär 49 procent av bnp. Sedan har det successivt kommit ned till i dag under 44 procent. Det har skett samtidigt som skatteintäkterna har utvecklats starkt. Realt, alltså justerat för inflation, handlar det om 300 miljarder mer i skatteintäkter. Resurserna till vård, skola och omsorg har kunnat öka realt men också räknat per vårdtillfälle, per elev eller per brukare.

Det är de här erfarenheterna som vi vill ta till vara – att skattereformer som främjar sysselsättning och investeringar kan gå hand i hand med växande skattebaser och ökade skatteintäkter.

Vad har det då varit för skattelättnader under den här perioden? Jo, det har i huvudsak varit skattelättnader på arbete och på kapital. Jag kanske ska understryka att det har varit under både socialdemokratiskt ledda regeringar och regeringar som letts av Alliansen.

När det gäller skatterna på arbete sänktes de bland annat stegvis genom reduktionen av pensionsavgiften som finansministrarna Ringholm och Nuder stod för. Det var i praktiken fråga om att man sänkte inkomstkatten i vanliga lönelägen och med det uttalade syftet att stärka incitamenten till arbete.

Sedan kom Alliansens paradreform med jobbskatteavdraget i samma riktning, som var ännu mer inriktad på arbetsutbud. Vi har också fått RUT- och ROT-systemen, som har sänkt skattekilarna på arbete och underlättat ökad sysselsättning.

Det var skatterna på arbete. Skatterna på kapital har också sänkts. Vi har slopat arvs- och gåvoskatten. Det var under en socialdemokratisk regering,

men det var faktiskt en enig riksdag och alla partier som röstade för det slo-pandet. Sedan slopades förmögenhetsskatten under Alliansens regering. Bolagsskatten har sänkts i flera steg som en del i skatter på kapital.

För små företag har 3:12-reglerna blivit mer hanterliga, framför allt med den större reform som gjordes 2006 under socialdemokratisk regering – eller som togs fram på den tiden.

Sammanfattningsvis har vi haft en period av lägre skatter på arbete och kapital, det vill säga åtgärder för ökad effektivitet.

En annan sak är de allra senaste årens kraftiga skattehöjningar som beslutats eller aviserats och som uppgår till totalt över 60 miljarder kronor. Det är bekymmersamma missgrepp. Jag anser att skattepolitiken snabbt behöver byta tillbaka till en tydlig inriktning där man använder skatterna för att få stärkt konkurrenskraft.

Vägen framåt är att dra lärdom av den här perioden. Vi har haft skattereformer för tillväxt som har inneburit fallande skattetryck parallellt med växande skatteintäkter, räknat såväl per capita som realt. Här visar erfarenheterna hur en skattepolitik med god tillväxtinriktning har kunnat följas av bra ekonomisk utveckling.

För att främja företagandet, investeringarna och jobben, underlätta tillväxt och utveckla välförhållanden behövs nu fortsatta skatteåtgärder där ledstjärnan är stärkt konkurrenskraft.

(Applåder)

Ordföranden: Tack, Johan Fall, för det inspelet! Nästa punkt på dagordningen är regeringens fortsatta skattepolitik. Här representeras regeringen av Leif Jakobsson, statssekreterare med ansvar för skatter.

Leif Jakobsson, Finansdepartementet: Tack för inbjudan! Som siste talare ska jag försöka bidra med någonting till. Det har varit väldigt intressant att lyssna på de olika aspekterna.

Jag tänkte börja med de politiska utgångspunkterna, det vill säga det som regeringen ser som väsentligt för den fortsatta skattepolitiken.

Allra högst står naturligtvis långsiktig offentlig finansiering. Det handlar om trovärdigheten för vår samhällsmodell. Det handlar om sammanhållningen i Sverige och viljan att betala skatt. Det är ett politiskt ansvar att tydligt ge uttryck för att man både står för och långsiktigt kan finansiera de åtaganden som samhället har.

Den andra punkten är enhetlighet och förutsägbarhet före optimal beskattning. Då svarar jag på frågan om vilket vi väljer. Nu är världen inte svart eller vit, men för regeringens del är enhetlighet och förutsägbarhet ett viktigare värde än att i varje läge optimalt beskatta varje företagssektor.

Det är klart att mycket av debatten handlar om det andra, om olika intressen och företrädare som menar att just deras case är självfinansierande. Men om

alla de casen lades ihop skulle det antagligen innebära ett fullständigt hopplöst skattesystem.

Det ska vara enkelt och begripligt – det är oerhört viktigt för legitimiteten men också för att man ska kunna följa upp att det verkligen efterlevs.

Sedan har vi fördelningspolitisk legitimitet. Jag tänkte uppehålla mig lite mer kring den frågan.

Vi vet och det har visats på olika sätt att den omfördelande effekten av skattesystemet som helhet har minskat. Med det menar jag i första hand att den legitimitet som ligger i det fördelningspolitiska handlar om skatt efter bärkraft, alltså känslan att människor bidrar med det de kan i förhållande till vad andra gör. Det är inte i första hand en fördelningspolitik bedriven via skattesystemet, men skattesystemet måste åtminstone leverera en känsla av att det på riktigt är så att vi bidrar efter förmåga för att få den uppställning och sammanhållning som behövs i ett samhälle.

Det finns flera skäl. Angel Gurría på OECD har sagt att tillväxten i Sverige skulle ha varit drygt 7 procent högre mellan 1990 och 2010 om inkomstklyftorna inte hade ökat så kraftigt. Det är ett avgörande bevis på att det är avgörande för att främja även tillväxten att ta sig an ökande ojämlikhet. Det finns ett tillväxtperspektiv som är i högsta grad relevant när det gäller fördelningspolitiken och jämlikhetspolitiken.

Men för alla människor i denna tid med det som händer runt om i världen finns det också en dimension som i allra högsta grad handlar om vår samhällsmodell och vår önskan att leva i ett fritt samhälle med små konflikter och social sammanhållning. Det som har hänt den senaste tiden har gjort att väldigt många har vaknat upp. Även om ökade klyftor kanske skulle vara bättre för mig eller min verksamhet ser jag att det hotar hela existensen för ett västerländskt samhälle såsom vi tänker oss det eftersom motsatsen så tydligt triggar motstånd, bakåtsträvande och politisk oro. Också av den anledningen finns den här delen med. Nu har inte klyftorna ökat lika kraftigt i Sverige som i andra länder, men dock.

Den här bilden visar utvecklingen när det gäller Gini-koefficienten. Den handlar här endast om disponibel inkomst efter inkomstskatt. Här finns inte kapitalvinstbeskattningen med, och det beror på att den varierar så mycket mellan åren att det inte blir riktigt okej att titta på den på det sättet. Jag kommer tillbaka till det senare. Men här ser vi att någonting har hänt i vårt land.

Nästa bild visar en jämförelse mellan USA och Sverige. När man tittar på den amerikanska utvecklingen ser man att den övre procenten av befolkningen har fått en realökning med 200 procent medan huvuddelen av befolkningen faktiskt har fått sänkt realinkomst från 1970 fram till 2014. Tittar vi på Sveriges motsvarande kurvor ser vi att tendensen finns där, men vi har levererat en betydligt bättre sammanhållning i vårt land och betydligt bättre jämlika förhållanden.

Men kapitalinkomsterna är också i fokus för det här. Här är ett par grafer som visar det.

Den vänstra bilden visar vem som får kapitalinkomsterna. Det är en jämförelse mellan 1995 och 2014. Den mer inbuktade linjen för 2014 visar väldigt tydligt att kapitalvinsterna har koncentrerats till en mindre del av befolkningen och populationen, det vill säga att det har blivit en rätt rejäl förändring och i grunden en koncentration av kapital till människor som redan har de allra bästa förutsättningarna.

Den högra bilden visar förhållandet mellan förvärvsinkomster och kapitalinkomster. Det är föga förvånande. För de första 90 procenten av inkomsterna kan vi knappt se det svarta strecket, det som är kapitalvinst. För de 9 procent som är däremellan dyker kapitalvinsten upp medan för den sista procenten är kapitalvinsten helt och hållet avgörande. Det är ett annat sätt att redovisa den kurva som är till vänster.

För att återgå till riktlinjerna för skattepolitiken är den första att finansiera välfärden. Den andra är att skattepolitiken när vi utformar den ska skapa förutsättningar för hållbar tillväxt och hög sysselsättning, ett rättvist fördelat välstånd samt ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle. De delarna är vägledande.

När vi kommer till principer för utformningen av skattepolitiken återkommer vi till det legitima och rättvisa. Det är generella och tydliga regler och beskattning i nära anslutning till inkomstillfället. Det har vi inte haft uppe i dag. Det är av pedagogiska skäl att skatten tas ut så nära som möjligt som när man får in inkomsten. Men framför allt i en alltmer globaliserad värld kan ett skatteavdrag i ett land kanske inte rendera beskattning i ett annat därför att man har flyttat under tiden.

Det måste vi nog hålla ögonen lite mer på. En sådan diskussion kommer till exempel i diskussionen om Portugal och pensionärer där gjorda skatteavdrag i Sverige för en pensionsavsättning inte följs upp av en beskattning när man tar ut den. Det får vi börja tänka mer på.

Vi har också en punkt som hållbara regler i förhållande till EU. Den är betydligt större än vad den ser ut när den står som en egen punkt. Det formulerades från början som en ambition att se till att vårt nuvarande regelverk i alla delar fungerar i förhållande till EU-rätten. Samtidigt är EU-rätten ett rörligt mål, och det är ett mål som Sverige vill flytta på i olika riktningar.

Det arbetet är betydligt större än vad som kanske framkommer. Det var en reflektion som jag gjorde. Mina företrädare som har jobbat med detta kanske inte hade en tredjedel av personalen ständigt i Brysselsammanhang för att både försöka påverka utformningen av kommande direktiv i den linje som Sverige vill ha och sedan ha arbetet med att på olika sätt försöka implementera det i svensk lagstiftning.

Många av de frågor som nämnts som exempel i dag är precis sådana som vi har verkstad i nu. Många har nämnt BEPS-arbetet och fortsättningen av det i EU-direktiven. Det är precis det som vi har verkstad om just nu. Att bortse från EU-aspekten eller att bara utgå från att beskattning är en nationell angelägenhet kommer man inte långt med på det här området. Det krävs ett väldigt proaktivt arbete.

Ett sådant arbete har regeringen satt igång för att förändra olika direktiv inte minst på skattesidan för att vi ska kunna ha en mer effektiv klimatpolitik. Det gäller inte minst att matcha fram den svenska koldioxidskatten för att den ska kunna användas och bli erkänd som det bra verktyg som den faktiskt är. EU-frågorna är betydligt större än vad man kanske kan tro.

Vi närmar oss diskussionen om skattereform. Jag kanske först ska säga något. Johan Fall talar om många skattereformer. Det är inte så att regeringen sitter och väntar på att det uppstår ett parlamentariskt läge och en allmän förbrödning om att det nu är dags att vi tar oss samman och hittar ett nytt skattesystem, utan det pågår naturligtvis väldigt mycket.

När det gäller olika former av företagsbeskattning är det nästan som att man kan börja tala om en reform. Det är i varje fall en lång rad förslag. Det gäller det fortsatta utredningsarbetet i Företagsbeskattningskommittén som kommer att rendera nya förslag. Det är 3:12-beskattningen, finansbeskattningen, optionsbeskattningen och inte minst på EU-sidan en hel del beskattningar som har med företagsbeskattning att göra. Det gör att vi antagligen innan det är midsommar har en helhet av vad som kommer att hända med företagsbeskattningen framöver.

Om ändå den stora saken skulle uppnås att alla var överens att vi nu sätter oss och ska hitta fram i detta har regeringen sagt vad den tycker. För över ett år sedan framförde finansminister Magdalena Andersson de ståndpunkter som regeringen har. De är följande.

Grundprinciperna i 1990 års reform är fortfarande relevanta. Vi ser att förändringarna har minskat enkelheten och likformigheten. Framtida förändringar bör byggas på grundprinciperna men anpassas till förutsättningarna som har ändrats. Målet för en sådan översyn är att stärka förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning, se hur vi smartare kan använda skattepolitiska styrmedel, säkra långsiktig finansiering av det offentliga åtagandet och göra det lättare att följa EU-rättsliga krav. Det är de punkter som regeringen har visat upp.

Herr ordförande! Jag tror att jag är färdig med detta.

Ordföranden: Tack, Leif Jakobsson, för den informationen. Vi är nu framme vid punkten paneldiskussion. Här vill jag börja med att vända mig till Erik Åsbrink och Bo Lundgren.

Ni har inledningsvis i dag gett en beskrivning med perspektiv från 90-talet. Ni hade strategiska positioner vid det tillfället när 90-talets skattereformer, man får väl ändå tala om pluralis här, kom att genomföras. Tanken är nu att ni får sammanlagt 10 minuter till ert förfogande att föra en dialog, en diskussion, om behovet av nya skattereformer. Erik Åsbrink vill tydligen tala längre, men det är 10 minuter. Varsågod, Bo och Erik.

Erik Åsbrink: Jag ska kort säga: Optimal beskattning – jag tror att Åsa Hansson sa att det inte är genomförbart i praktiken. Det räcker för mig. Det finns vackra

idéer bakom den, men den är inte praktiskt genomförbar annat än i vissa punktinsatser som har gjorts. Även de kan man i vissa fall ifrågasätta.

Jag vill säga något till Johan Fall, som vill ha många mindre skattereformer. Det är i och för sig riktigt, som Leif Jakobsson sa, att det pågår ett ständigt arbete i Regeringskansliet. Så är det, och så har det alltid varit. Jag ser ändå stora fördelar med en större skattereform. Realismen i det kan man diskutera, men man kan se fördelarna.

Vi kan ta 1990–1991 års skattereform. Hade vi tagit det styckevis och dels hade det tagit oerhört många år att genomföra och i praktiken inte varit genomförbart. En skattereform som är finansierad, och det bör den vara enligt min mening, innehåller ett antal impopulära åtgärder. Att tro att man kan stycka upp det i ett antal etapper gör det omöjligt att genomföra.

Tar man ett samlat grepp med många olika åtgärder kommer de flesta skattebetalare att få uppleva både plus och minus. Delar man upp det blir det mer tydligt. Det är plus i vissa fall, och de brukar inte bråka, och minus i andra fall, och de är väldigt högljudda. Jag ser en stor fördel med en samlad skattereform.

Jag ska nu skissa – några har hört det förut, och jag ska ta det väldigt kort – min stora skattereform. Jag skulle vilja avskaffa den statliga inkomstskatten. Då får vi en enhetlig skatt för arbets- och kapitalinkomster. Jag kommer tillbaka till kapitalinkomsterna. Den skatten är långt ifrån enhetlig i dag.

En sådan ändring innebär två problem. Det ena är att det är skattebortfall som måste finansieras. Det andra är att det får fördelningspolitiska effekter som är negativa. Då vill man kompensera detta med ett antal åtgärder som dels inbringar pengar, dels har positiva fördelningspolitiska effekter. Jag kan nämna kort vad jag tänker på.

Jag vill att kapitalskatten i allt väsentligt ska återföras till 30 procent. Alla dessa nedsättningar som finns ska alltså i allt väsentligt avvecklas. Det ger både intäkter och positiva fördelningseffekter. Men jag vill göra ett avsteg och begränsa avdragsrätten till i varje fall något lägre än 30 procent. Det har vi i och för sig redan i dag över 100 000 kronor, så det är möjligt. Det ger också ökade intäkter och positiva fördelningseffekter.

Jag vill återinföra fastighetsskatten. Det ger ökade intäkter och får positiva fördelningseffekter. Jag vill återinföra arvs- och gåvoskatten som avvecklades med stöd av bland annat Vänsterpartiet en gång i tiden. Jag tycker att vi kan ha det liksom de flesta andra länder.

Jag vill återinföra en enhetlig 25-procentig moms. Det har inga nämnvärda fördelningseffekter men det har naturligtvis positiva inkomsteffekter.

Nu kanske ni hinner genomföra finansskatten innan den stora skattereformen. Om ni uppskjuter den lite kan den vara en del av finansieringen. När det gäller miljöskatter ska jag inte gå in på detaljer. Det är skatter som syftar till att begränsa olika aktiviteter, så det är ingen stabil intäktskälla. Men några intäkter kan det ge.

Slutligen om det behövs kan man justera jobbskatteavdrag och grundavdrag för att få hela ekvationen att gå ihop. Det skulle ha oerhört positiva effekter

när det gäller att stimulera sysselsättning och fler arbetade timmar som vi behöver. Det skulle också innebära att vi drar undan mattan för en stor del av de skatteundandraganden som pågår i dag och som förmodligen kommer att öka än mer i framtiden om vi inte gör någonting åt detta.

Jag tror att det skulle återskapa en legitimitet som skattesystemet håller på att förlora. Varsågod, Bosse, nu är det din tur.

Bo Lundgren: Tack, det var väldigt snällt av dig.

Först några saker kring det som nu pågår i debatten rent generellt. Jag är lite funderad med tanke på de utgångspunkter regeringen har, som jag i stort kan ställa mig bakom. Det gäller några utredningsförslag som i dag ligger. Hur ni bearbetar det vet inte jag, och kanske inte heller många andra för den delen.

Jag oroar mig lite grann för företagsskatteförslagen som när det gäller de större bolagen framför allt utgår ifrån att man skulle ta bort avdragsrätten för räntor generellt. Detta syftar delvis till att bli av med räntesnurrorna. Jag har all förståelse för detta. Den typen av skatteplanering ska vi försöka hantera.

Å andra sidan ser jag också ett problem. Det är ofta så att många nystartade företag har större svårigheter att skaffa det egna kapital som ändå måste vara basen i all finansiering medan man är rätt beroende av lånefinansiering. Det i sin tur kan skapa problem. Jag bryr mig mindre om fastighetsbranschen i det här sammanhanget, även om den naturligtvis har sina problem. Där är en sak som nu finns i diskussionen som bör funderas över.

Jag inser att räntefördelning och expensionsmedel är komplicerat på sitt sätt. Å andra sidan tycker jag att den utredning som har tittat på de frågorna inte riktigt har landat i något som är mycket enklare, och övergången kan jag se som problematisk. Där skulle jag också varna för att gå alltför snabbt fram och göra någonting.

3:12-reglerna är vi i dagsläget beroende av. Vi skulle kunna bli oberoende. Men om vi nu är beroende av dem är det synd att utredningen kanske för att få in pengar, om det är vad det syftar till, lägger fram förslag som egentligen gör att de stora utnyttjarna av systemet som egentligen inte ska ha kapitalinkomstbeskattning kan fortsätta medan de minsta bolagen är de som de facto kommer att drabbas hårdast. Som jag läser och tittar på förslaget blir det så med tanke på de förändringar av gränser för lönesummor och motsvarande som har gjorts. Det stämmer inte riktigt överens med tillväxtbiten.

Det är lika bra att erkänna att jag är ordförande i Sparbankernas Riksförbund. Man kan diskutera bankskatt i största allmänhet. Men att lägga bankskatt på lönesumma i ett läge där man vill ha sysselsättning och dessutom kassahantering känns lite märkligt. Det var en partsinlaga från en lobbygrupp, så vet ni det allesammans.

Man kan titta rent på skattepolitiken. Jag bekymrar mig i debatten som handlar om att fastighetsskatten är slopad och att ingen nu vill röra den längre. Det är ränteavdragen som ska begränsas. Det kan man diskutera. Som jag sa

var jag som skatteminister på väg att göra det när vi sänkte till 25 procents värde och gick ned mot 20 procent. Jag är inte riktigt överens med Erik där.

Om man tittar på bostadsbeskattningen är det stora problemet att fastighetsskatten är slopad. Egentligen är det stora problemet att den schabloninkomstberäkning som skapade symmetri försvann i samband med skattereformen. Det var en sak som jag tror är problematisk.

När det gäller att återinföra en fastighetsskatt tror jag snarare att man ska välja någon form av beskattning av en schabloninkomst som tas till kapitalinkomstbeskattning där man kanske inte låter taxeringsvärdena växa så snabbt. Vi har detta med änkorna som bodde i Marstrandsområdet och motsvarande. Hur löser vi det problemet? Det var det som delvis tog bort legitimiteten för fastighetsskatten, men man måste införa en sådan igen.

Om man ensidigt säger att fastighetsskatten fortsatt ska vara borta och att det nu är ränteavdragen som ska begränsas på ett eller annat sätt är det framför allt unga nystartade familjer som råkar illa ut. Den som är rik kan alltid klara sig. Han eller hon slipper att betala fastighetsskatten och har inget behov av ränteavdragen, även om ränteavdragen till volym är störst hos dem som har höga inkomster. Man ska ändå titta på att det finns en fördelningseffekt där som gör att det inte är ränteavdragen man ska fokusera på utan återinföra en positiv beskattning av det boende som ändå avkastar någonting för den som kan sätta in pengar i boendet.

Man kan i och för sig tänka sig att man sedan fortsätter att försiktigt gå ned också när det gäller skattesatsen. Det skapar ett utrymme att finansiera någonting på skattesänkningssidan. Jag delar Eriks uppfattning. Det är lika illa som jag tyckte att det var att lägga fram propositionen på hösten 1991 om att sänka livsmedelsmomsen till 18 procent. Alla studier har visat det objektivt sett. Det är bättre att i så fall ha en enhetlig moms och att komplettera det med olika stödformer till de låginkomsttagarhushåll som behöver stöd. Det är mycket bättre, kostar mindre och ger ett tillskott till finansieringen.

Vi är delvis beroende av EU-reglerna här. Men de har oftast ingenting emot att vi höjer en skattesats, utan de möjliggör en lägre skattesats. Där kan man också skapa sig en finansiering i det sammanhanget. Det borde man lägga på att sänka den statliga inkomstskatten och inte bara ta bort värnskatten. Om det skulle räcka så långt utan att man lägger in besparingar eller andra skattehöjningar är jag tveksam till.

Jag har absolut ingenting emot att ta bort hela den statliga inkomstskatten. Vi skulle då få en bättre situation i balansen mellan arbets- och kapitalinkomster. Då skulle en del av motiven för 3:12-reglerna bortfalla, vilket skulle underlätta skattesystemet rätt rejält. Men jag är inte lika optimistisk som den mycket radikale Erik Åsbrink att man kan ta bort hela den statliga inkomstskatten i en sådan skattereform.

Jag tror att det är precis som Erik säger. Partiella skattereformer blir inga skattereformer. Det är förändringar som bygger lite grann på det som just nu är för handen och som man just nu måste rätta till. Ska man göra något radikalt för att gå tillbaka till en bra bas för beskattning, och det tror jag att det är dags

att göra, är det skattereform över blockgränserna där man försöker hitta hjärtefrågor för olika partier som dels tas bort, dels bejakas på ett sätt som gör att det blir en balans också politiskt. Då tror jag att man kan klara det.

Ordföranden: Erik Åsbrink får en tid för ett kort inspel.

Erik Åsbrink: Jag tror att Bosse och jag kan komma överens. Han är lite fegare, och jag vill gå mer drastiskt fram. Men vi ska nog kunna klara det.

Bo Lundgren: Han har en överoptimism i vissa avseenden. Men vi kan väl gå ut här, och så kommer vi tillbaka om en timme eller så.

Ordföranden: Tack för den dialogen med spänstiga synpunkter. Nu går vi in på att riksdagsledamöterna, företrädesvis från skatteutskottet, ges möjlighet att ställa frågor. Jag vill uppmana er att vara korta och distinkta i era frågeställningar och också att vara tydlig med vem ni ställer frågan till. Ordet kommer att fördelas utifrån partiernas storlek i riksdagen.

Peter Persson (S): Herr ordförande! Jag vill testa samstämmigheten mellan firma Åsbrink Lundgren genom att ställa en fråga till dem båda.

Nyliberalismen har dominerat i över två decennier. På dagordningen har det funnits att sänka skatterna. Ojämlikheten har ökat dramatiskt i hela vår värld. De åtta rikaste äger lika mycket som de 50 procenten fattigaste. I vårt land har vi halkat ned från en förstaplats 1995 när det gäller jämlikhet till en fjortondeplats. Andelen fattiga i vårt land, i relativ mening, har ökat från 4 till 9 procent från 1995.

Det är skatteförändringar, förändringar i trygghetssystem och reducering av gemensam sektor som har medverkat till detta. I dag finns en bred internationell debatt som bara tvekande har sökt sig in i vårt land. OECD och IMF säger att den ökade ojämlikheten hämmar tillväxten.

Min fråga till er båda är: Delar ni min historiska beskrivning och beskrivningen av dagens tillstånd? Vilka skatteförändringar skulle ni vilja genomföra som motverkar denna utveckling?

Sedan har jag en kort fråga till Johan Fall. Det är en väldigt intressant matematik. Ju mer du sänker skatten, desto större blir intäkterna. Skatterna sänktes med 140 miljarder på åtta år. Skulle intäkterna öka om vi sänkte skatterna ytterligare 140 miljarder? Det är min lite retoriska fråga.

Samtidigt undrar jag: Du vill sänka marginalsatt, kapitalsatt och bolags-satt. Vad har du egentligen för finansiering? Hur tror du att näringslivet skulle må om vi genomför de dramatiska neddragningar det skulle bli i skola, infra-struktur och annat?

Ordföranden: Tack för den frågan. Jag borde också ha sagt att statssekreterare Leif Jakobsson måste lämna oss kl. 13.50. Om det finns frågor till Leif bör de företrädesvis ställas i den första rundan.

Maria Malmer Stenergard (M): Herr ordförande! Tack för många viktiga och intressanta inlägg här i dag. Bekämpning av skatteflykt är en internationellt prioriterad fråga. Det är naturligtvis jätteviktigt att Sverige deltar aktivt i det arbetet. Men vår uppgift här i Sveriges riksdag måste ändå främst vara att värna svensk konkurrenskraft och svenska skattebaser inte minst för att vi ska kunna finansiera framtidens välfärd.

Precis som många i dag har varit inne på har det internationella arbetet med bolagsbeskattning gått väldigt fort både i OECD och på EU-nivå. Tyvärr har det gått så fort att det saknas konsekvensanalyser. Det är naturligtvis allvarligt eftersom vi behöver veta hur dessa ganska omfattande förändringar påverkar våra skattebaser.

Finansdepartementet har gjort en egen konsekvensanalys, som vi andra dessvärre inte har fått ta del av. Finansministern menar att slutsatsen är att Sverige kommer att tjäna på förändringarna. Jag skulle vilja rikta min fråga till Svenskt Näringsliv och fråga om man från näringslivets sida delar den uppfattningen, eller finns det en risk för att vi går miste om viktiga skattebaser?

Olle Felten (SD): Herr ordförande! Tack för fantastiskt bra genomgångar och intressanta inspel om skattesystemet.

Det är helt uppenbart att vi står inför stora utmaningar när det gäller skattefrågorna i Sverige. Många olika frågor har belysts i dag. En som inte har belysts särskilt bra, eller egentligen alls, är den stora arbetsmarknadsrevolution som vi står inför där stora delar av arbetsmarknaden riskerar att rationaliseras bort genom automatisering.

Stiftelsen för strategisk forskning pekar till exempel i en rapport 2014 på att effekten av datoriseringsrevolutionen, om vi kallar det så, kan bli att 50 procent av dagens arbeten är bortrationaliserade inom 20 år. Andra bedömare pekar i samma riktning. Detta ställer stora krav på samhällets förmåga att kompetensutveckla och förnya sig på olika sätt för att skapa nya arbetstillfällen.

Det kommer naturligtvis att ställa väldigt stora krav på vårt skattesystem. Jag vill ställa min fråga till Johan Fall på Svenskt Näringsliv och Torbjörn Hållö på LO. Vilka tre åtgärder på skatteområdet anser ni är de viktigaste för att vi ska klara denna enorma omvandling som vi nu är i inledningsskedet till?

Erik Åsbrink: Jag kommer att framför allt kommentera Peter Perssons inlägg. Det är riktigt att ojämlikheten har ökat i Sverige och globalt. Jag tror också att det är nödvändigt att det politiska systemet kan ta itu med de frågorna under de kommande åren.

Om vi går över mer specifikt till skattesystemet har, som har sagts här tidigare, dess omfördelande effekt minskat under ett antal år. Det är viktigt att omfördelningspolitik inte bara bedrivs via skatter utan också i hög grad via statens utgifter. Ett generellt lägre skattetryck och lägre utgiftstryck innebär att det blir svårare att omfördela på utgiftssidan av uppenbara skäl.

Min bedömning är, och nu ligger jag utanför den skattereform som jag talat om, att vi kommer att behöva höja skattetrycket i Sverige under de kommande åren kanske inte tillbaka till den nivå som vi hade för tio, tolv år sedan men i varje fall en bit upp från i dag.

Redan den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning gör att om vi ska infria de löften som har ställts ut och behålla en generell välfärds- politik krävs det ökade skatteintäkter. Det ser jag som viktigt. Jag kan stanna där.

Bo Lundgren: Jag delar uppfattningen att det behövs ökande skatteintäkter. Jag skulle snarare söka dem genom att fler kom i högre betalt arbete. Den stora olikhet som finns beror på att väldigt många människor hamnar utanför arbetsmarknaden. Det i sin tur är ett bekymmer som vi måste försöka hantera.

Vi gör det inte genom att ha högre skatt på arbete utan vi gör det genom att skapa förutsättningar på olika sätt. Här handlar det inte bara om skattesystemet. För att få en bättre fördelning i det avseendet handlar det om att utbildningen – jag tror att Peter Persson sa det själv – fungerar på ett bättre sätt än vad den gör i dag.

Jag har själv tonårsbarn som har gått ut skolan, trots min ålder. Jag tycker att jag ser rätt mycket problem när det gäller kunskapsförmedling i skolan i dag. Jag hoppas att det har blivit en viss vändning där. Det spelar roll.

Vi måste hitta vägar för väldigt många av dem som har kommit till vårt land, och som gör att vi har en mycket bättre demografisk situation i dag än vi hade tidigare. Vi och USA har jämfört med många andra länder i EU större förutsättningar att nu kunna klara de demografiska knäckfrågorna. Vem ska betala för min och andras äldreomsorg så småningom?

Det gäller bara att se till att utbildning når alla människor och skapar arbeten. Det ser jag som det väsentligaste. Jag konstaterar att det Erik föreslog var inte i sig omfördelande. Det får man klara på i huvudsak andra sätt än att göra det genom skattesystemet.

Erik Åsbrink: Jag glömde att kommentera ett av Johan Falls diagram. Det visar dels sjunkande skattekvot, dels att skatteintäkterna reellt har ökat. Det menar jag är missvisande. Att de har ökat tar inte hänsyn till 1, att befolkningen har ökat, och 2, att bnp har ökat.

Våra utgifter är i betydande utsträckning kopplade till reallöneutvecklingen. Folk förväntar sig att de offentliga utgifterna och förmånerna ska

utvecklas i ungefär samma takt som reallönerna. Det räcker inte att skatteintäkterna har ökat reallt. Det måste relateras till växande befolkning och växande bnp. Då har det inte skett någon ökning utan en minskning.

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Herr ordförande! Det var flera frågor; jag kanske kan börja där Erik slutar. Jag uppfattar ändå att du bekräftar att om man räknar reallt har skatteintäkterna ökat med 300 miljarder under denna period. Det var ett sätt att illustrera det. Naturligtvis har befolkningen ökat, men även per capita har vi en ökning – om jag minns rätt i storleksordningen 10 procent sedan 2000 fram till i dag.

Sedan ställer vi ökade krav på offentliga tjänster; visst är det så. Man talar om Baumols lag: Offentliga tjänster kan inte ha en produktivitetsutveckling. Men det finns nog ändå ett betydande utrymme där. Man talar också om Wagners lag, som säger att kraven alltid kommer att öka. Men det ökar egentligen bara trycket på att effektivisera utgiftssidan och vidta åtgärder även där.

Jag fick också frågan om man kunde sänka skatterna hur mycket som helst och bara få ökade intäkter; naturligtvis är det inte så. Jag pekade också på att det är olika för olika skatter, och det var just det som var poängen: att ta hänsyn till hur skattebaser påverkas och åtgärda de mest skadliga skatterna. Där är de höga marginalsatterna, enligt väldigt mycket forskning och undersökningar, det största problemet.

Här är spegelbilden intressant att ha med sig. Om man tror att man kan öka intäkterna genom att göra detta när all analys visar att intäkterna till och med minskar har man någonstans gått vilse. Det är klart att detta handlar om att vidta successiva åtgärder – det är inte allt på ett bräde. Men det gäller att börja med de mest skadliga skatterna. Jag pekade också på att man måste få med utgiftssidan i en sådan här diskussion och se vilka möjligheter som finns där.

Även om skattehöjningar ju inte är min bästa gren pekade jag på konsumtionen som den minst skadliga skattebasen. Här finns möjligheter att genom att vara aktiv i det arbete som pågår i EU med VAT Action Plan se till att ländernas handelsfrihet kan öka så att vi kan utnyttja en större del av den möjliga skattebas som finns på konsumtionssidan. Vägen framåt är nog att växla från skatter på arbete och kapital till skatter på konsumtion.

När det gäller den internationella bolagsskattediskussionen och BEPS tror jag att det är viktigt att inte ta fasta på de anekdotiska berättelserna om att storbolag smiter från skatten utan att titta på hur skatteintäkterna från bolagsskatt ser ut om man ser till helheten. Bolagsskatteintäkterna är ungefär 3 procent av bnp i de flesta länder. Det här har varit ganska stabilt. Tittar man på en lång tidsserie är det till och med lite högre bolagsskatteintäkter de senaste decennierna än vad det var på 60- och 70-talet. Uppenbarligen betalar bolagen alltså skatt.

Men det är klart att detta är komplext – det rör sig om globala strukturer. Det är lätt att plocka ut mer anekdotisk information om enstaka fall, men totalt

sett är bolagsskatteintäkterna väldigt höga och har legat på samma nivå under lång tid.

När det gäller BEPS-arbetet tror jag att man ska ta fasta på det som fanns med i Action 11, där man tittade på vad detta kan få för effekter och lyfte fram att en stor del av bolagsskatterna betalas rätt i dag. Man kom fram till att mellan 4 och 10 procent betalas i fel länder eller är ett problem. Men för svenskt vidkommande är nog detta inte någon stor möjlighet att öka våra intäkter.

Då tror jag att ett mycket allvarigare problem är att hela BEPS-arbetet gör att de stora länder som nu är på väg fram, till exempel Brasilien och Indien, är aggressiva och vill utnyttja BEPS-arbetet för att göra gällande att en större del av vinsten uppstår där. Detta gör att de svenska exportberoende företagen kommer att få betala mer skatt i de länderna. Med avräkningen i Sverige är detta ett begynnande problem för oss och innebär mindre möjligheter att få skatteintäkter här i framtiden.

För bolagen innebär detta att det kommer att bli intressant att i större utsträckning ha kostnader och verklig verksamhet i dessa andra länder. Det ger i sin tur en real effekt genom att möjligheterna att få jobb och inkomstskatter från dem i Sverige kommer att minska. Den effekten är nog mycket större än kontrolleffekten, så BEPS-arbetet är något man bör vara bekymrad över när man analyserar det från svensk synpunkt.

Det ställdes också en fråga om vad som händer på arbetsmarknaden. Den har ju varit i ständig utveckling, och det är klart att det finns många utmaningar med ny teknik och så vidare. Men vi får också lita till att utvecklingskraften i näringslivet lever vidare. Jag listade flera saker som behövs. Det är viktigt med marginalskatter och stärkta incitament till arbete. Även kapitalskatten behöver komma ned generellt, inte minst för den signal det innebär, som jag beskrev i mitt anförande; skattesatsen ligger högt i Sverige.

Då kommer vi kanske också in på diskussionen om de mindre företagen. Det är ju framför allt där som ny sysselsättning uppstår: Fyra av fem jobb uppstår i mindre företag, brukar man säga. Det är nog viktigt att vi inte försämrar reglerna för den typen av företag; det är där sysselsättningen ska komma. Det finns ett utredningsförslag nu som vi är bekymrade över, som gäller 3:12-reglerna. Där behövs rätt mycket förändringar för att det inte ska få negativa effekter på arbetsmarknaden.

Torbjörn Hållö, LO: Jag fick en fråga om skatter och hur man skulle hantera automatisering, digitalisering och den typen av utmaningar. Jag skulle väl säga att skatter inte är det huvudsakliga svaret. Du har helt rätt i att detta är stora utmaningar för Sverige och att det är ett mycket stort problem om vi inte klarar den strukturomvandling som nu pågår allt snabbare.

Men jag har svårt att se att skatter är den huvudsakliga lösningen, utan jag anser att det snarare handlar om ett effektivt kompetens- och utbildnings-system. Generellt accentuerar denna utveckling naturligtvis bara behovet av

ett sunt skattesystem, som är rationellt och beskattar lämpliga skattebaser. Men jag ser inte några specifika skatter som kan lösa denna problematik.

Om vi lämnar stora grupper efter oss, oavsett om det rör sig om nyanlända eller om inrikes födda som inte har den utbildning som krävs för framtidens jobb, kommer dessa grupper naturligtvis att behöva försörjas på något sätt. Oavsett om det sker via transfereringar eller via skattesubventioner är det samma skattkista som ska användas. Svaret på frågan är att det helt enkelt krävs ett fungerande utbildnings- och kompetenssystem för att lösa den här problematiken.

Ordföranden: Flera i panelen har begärt ordet, men vi samlar på oss fler frågor och fortsätter därmed rundan bland riksdagsledamöterna.

Rasmus Ling (MP): Jag vill tacka för alla intressanta föredragningar med olika ingångar. Jag tänkte fråga lite kring de gröna skatterna. Vi står inför en omställning som måste göras. Förutsättningarna för att leva på planeten håller på att förändras, och det måste vi hantera. Skatter är ett av de väsentliga sätten att göra detta.

Vi fick höra att Sverige ligger väldigt högt när det gäller koldioxidskatten, men det finns ju fler sätt att mäta detta. Miljöskatternas andel av bnp eller av de totala skatterna är inte högre än i andra länder i Europa; vi ligger ungefär på ett genomsnitt. Där finns det alltså en del att göra.

Jag skulle särskilt vilja fråga Svenskt Näringsliv, som bara berörde detta genom att ta upp momsens på konsumtion i form av mat, som skulle höjas från 12 till 25 procent. När jag möter företag och näringsliv märker jag att de vill vara med i omställningen. Man vill ha förutsägbara villkor, och man är beredd att jobba efter dem. Det gäller i olika branscher och i företag av olika storlek. Jag skulle vilja fråga Svenskt Näringsliv på vilket sätt man vill vara med i denna utveckling och göra så att medlemmarna får bra möjligheter att delta i den klimat- och miljöomställning som behövs.

Peter Helander (C): Tack för intressanta föredrag! Johan Fall är populär, och han får en fråga även från mig. Han tog upp den knivskarpa konkurrens som svenska företag lever under. För mig är knivskarp konkurrens, företagsklimat och jobb starkt sammankopplade. Regeringen har ju ett mål om att få Europas lägsta arbetslöshet, så jag har ett par frågor om företagsklimat.

Det finns två större utredningsförslag som är ute på remissbehandling och som handlar om verksamhetsskatt på finansiell verksamhet och fåmansföretagsreglerna. Jag undrar hur Svenskt Näringsliv ser på näringsklimatet i stort i Sverige och på dessa två förslag och hur de påverkar näringslivsklimatet.

Daniel Sestrajcic (V): Även jag vill tacka för inledningarna, och jag vill tacka kansliet och presidiet, som har satt ihop en verkligt gedigen dag med många

olika infallsvinklar. För mig var det en del ögonöppnare. Det var väldigt roligt att höra till exempel Thomas Sterner, men även er andra såklart.

Jag vill göra några egna reflektioner och sedan ställa två frågor. Jag är ju väldigt ung och var bara 15 år när den här skattereformen genomfördes. Men när du, Erik, beskrev hur den genomfördes och hur den behöver genomföras i framtiden slog det mig hur oerhört trång den krets är som får diskutera dessa skattepolitiska spörsmål, som ju ändå berör på mycket bredare front.

Det slås jag också av när jag läser professor Lodins memoarer, och det bekymrar mig. Jag förstår hans stora problem med skattesystemet, men jag tycker att det är ett stort bekymmer när skattepolitiken inte får diskuteras på ett mycket bredare och mer offentligt och politiskt plan. Därför är det bra att vi gör det här och att SVT24 sänder. Men en ny skattereform behöver föregås av mycket djupare diskussioner i offentligheten. Jag tror att det kanske skulle bli andra resultat. Man behöver inte ta ställning till om det som hände 1991 var bra eller dåligt, men detta tycker jag är någon form av grundstenar i en eventuell ny skattereform.

Sedan tycker jag att många av de saker som Erik tar upp är viktiga. Omfördelningspolitiken ska ju också ske via utgiftssidan. Ett stort problem är att det var planerat i skattereformen, men där var det många saker som inte genomfördes. Då tappar man det när man ska understödja de människor som har det sämre ställt.

Inkomstskillnaderna, som ändå har ökat globalt och internationellt under de 25 åren, vilket Peter belyser, styrs ju inte av naturlagar utan har sin grund i de beslut som fattats och den politiska riktning man har tagit. Jag tycker att det är jättespännande med många av de förslag som du, Torbjörn, kallar vilda – jag kallar dem väldigt sansade – och som handlar om hur man ska skifta från arbete till kapital. Det är där vi behöver ta ut en högre skatt i slutändan.

Jag tycker också att du, Erik, på ett mycket förtjänstfullt sätt säger att det som kommer att behöva hända de närmaste åren är att skatteuttaget ökar. Det blir ett problem ibland i skattereformdiskussionen, för det uppfattas bara som att det ska växla: Vi ska ha skatteuttaget på ungefär samma nivå och bara hitta de smartaste skatterna. Faktum är att för att kunna försvara den välfärd vi har och utveckla och ta ansvar för de åtaganden vi har gjort måste skatteuttaget öka. Det tyckte jag att Bo och Erik faktiskt verkade vara överens om även om ni inte är överens om hur det ska ske.

Så till mina två frågor: Vad jag har förstått efter att ha försökt läsa in mig inför detta seminarium var en av de stora förhoppningarna på omläggningen av företagsbeskattningen att den skulle leda till ökade investeringar. Det var en av grunderna till att den gjordes. Vad jag kan se och förstå har investeringarna i stället minskat under dessa 25 år. Jag undrar vad ni drar för slutsatser av det och vill fråga framför allt Erik Åsbrink vad det var som gick snett. Varför har inte investeringarna ökat?

Den andra frågan gäller alla diskussioner kring en reformerad bolagsbeskattning. Har ni några tydligare idéer om hur den skulle kunna se ut nu?

Vilka avdrag är det som behöver täppas till? Det kanske också Torbjörn vill svara på.

Sedan får jag bara beklaga Vänsterpartiets oerhört dåliga avsikt att rösta för en avskaffad arvs- och gåvoskatt i början av 2000-talet. Det var väl en del av viljan att förhandla med Socialdemokraterna och till varje pris komma överens. Vi har ångrat oss och är nu för en återinförd arvs- och gåvoskatt, så ordningen är återställd.

Larry Söder (KD): Mycket intressanta föredrag! Jag tyckte att Åsa Hansson från Lunds universitet var väldigt intressant; jag skulle gärna vilja höra lite mer om detta med likformigt eller optimalt skattesystem. Det är givetvis så att man får en blandning av båda dessa delar. Det jag tycker är viktigt när det gäller skattesystemet är att det präglas av enkelhet, legitimitet, förståelighet och förutsägbarhet. Jag håller med om mycket av det som Leif Jakobsson var inne på.

I ditt anförande, Åsa, hade du en diskussion om RUT och ROT, men du kom även in på 3:12-reglerna. Kanske hade du också de föreslagna förändringarna i åtanke. Jag anser att 3:12-reglerna inte alls stämmer i det här konceptet, och jag vet egentligen inte om syftet med de reglerna uppfylls över huvud taget. Jag känner att man kanske borde fundera lite utanför boxen när det gäller 3:12-reglerna och hur man kan göra på andra sätt. Min fråga till dig är egentligen: Kan du hjälpa mig?

Ordföranden: Som jag påannonserade tidigare behöver statssekreterare Leif Jakobsson lämna oss vid denna tidpunkt. Leif, jag vill framföra ett stort tack för din medverkan här i dag!

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Herr ordförande! Vi hade en fråga om konsumtionsbeskattningen. Jag vill gärna förtydliga att jag inte i första hand talade om matmomsen, som frågeställaren sa. Jag ville i stället peka på att det finns ganska många studier och en färsk rapport, som Svenskt Näringsliv nyligen har tagit fram, som beskriver att hela konsumtionsskattebasen i dag inte alls används inom ramen för EU-direktivet. Länderna utnyttjar strax över hälften – jag tror att det är 56 procent – av skattebasen, och Sverige ligger något under det snittet med 52 procent av basen. Det är egentligen mitt huvudbudskap; jag tror inte att jag nämnde matmomsen alls.

Mitt huvudbudskap är att vi behöver vara aktiva i EU med det arbete som nu pågår med VAT Action plan för att på ett bättre sätt göra det möjligt att använda en större del av konsumtionsbasen för beskattning inom moms-systemet framöver. Det gör också att de företag som i dag har momsfria verksamheter skulle kunna hantera problemet med att ingående moms inte är avdragsgill; det skulle kunna underlätta väldigt mycket för många företag. Men det finns även en möjlighet att kanske bredda skattebasen.

Jag fick också frågor om miljöbeskattning. Det finns en grundläggande motsättning i beskattning av en bas som man vill bli av med. Blir man av med

den är det ingen hållbar finansieringskälla. Men under en övergångsperiod kan den användas precis som vi använder skatt på andra områden, till exempel alkohol eller tobak, för att hålla nere konsumtionen. Men här finns också möjligheter att införa regleringar i stället, och det är viktigt att man inte ägnar sig för mycket åt dubbla styrmedel utan är tydlig. Man behöver också ta fasta på vilka andra effekter det kan få – jag betonade vikten av näringslivets konkurrenskraft för att bygga välbefinnande.

Men när det gäller att komma till rätta med miljöproblem tror jag att man rätt mycket måste gå utanför skatteområdet. Den stora lösningen på miljöproblemen på längre sikt är att vi har en teknikutveckling och låter näringslivet fungera väl på det området, i stället för att beskatta bort problem. Jag tror att man mycket mer i stället ska stimulera teknikutveckling för att lösa miljöproblem. Men vi är helt överens om att vi vill ha en ren miljö och en hållbar framtid.

Sedan fick jag en fråga om näringslivsklimatet. Det finns många olika undersökningar som visar om konkurrenskraften har gått upp eller ned lite grann. Det jag tror att man kan ta fasta på här, eftersom vi diskuterar skattefrågor i dag, är att en del undersökningar som visar att Sverige ligger hyfsat till när det gäller näringsklimatet är uppdelade på olika områden. När det gäller just skatteområdet ligger vi väldigt illa till.

Det som har fått en del uppmärksamhet på senare tid är den årliga undersökningen från World Economic Forum, där Sverige klättrade några platser – från nionde till sjätte plats, tror jag – i år och under lång tid har åkt lite upp och ned på nedre halvan av topp tio. Men på skatteområdet ligger vi väldigt illa till. Om jag minns rätt ingår 138 länder i undersökningen, och på skatteområdet var vår placering en bra bit under 100 – väldigt långt ned alltså. Så där finns det ändå stora möjligheter till förbättringar. Jag har varit inne på vilka åtgärder som behövs: lägre marginalskatter och kapitalskatter och en hel del annat.

Det ställdes också en fråga om skatten på finansiell verksamhet. Den har berörts här i andra sammanhang också. Man kan tala om särintressen, men en skatt som läggs på sysselsättning när vi har problem med hög arbetslöshet och ett mål att komma ned till Europas lägsta arbetslöshet är nog inte en bra idé.

Om man dessutom i andra sammanhang har synpunkter på en låg service-nivå inom banksektorn, i synnerhet i glesbygd, är det nog inte heller en bra idé att lägga ytterligare en skatt just på bemanning, som kan erbjuda service. För mindre företag på landsorten, där man är helt beroende av en personlig bankkontakt för att lösa finansieringen av sin verksamhet, tror jag att det, även i det ledet, är en väldigt skadlig skatt och ett stort problem.

Det har dessutom framkommit att själva utformningen av skatten som ett slags arbetsgivaravgift, fast den kallas inkomstskatt, som ska baseras på momsregler gör att det är högst oklart vilka som kommer att omfattas och hur det ska hanteras i praktiken. Detta har fått rätt mycket uppmärksamhet och är ett förslag som är väldigt problematiskt.

Det ställdes också en fråga om något vi var inne på tidigare: småföretagsbeskattningen. Som jag har nämnt är jag väldigt bekymrad över utredningsförslaget om skärpt beskattning enligt 3:12-reglerna. Enligt utredningens egna beräkningar handlar det om 5 miljarder i skärpt beskattning av den grupp där man hoppats mycket på ökad sysselsättning.

Jag skulle vilja peka på erfarenheterna av de reformer som gjorts tidigare. För tio år sedan lade man om dessa skatteregler, och många företagare upplevde det som mer rimligt. Statistiken därefter visar att utdelningarna och skattebasen har vuxit väldigt kraftigt och gett ökade skatteintäkter för statskassan. Detta har skett parallellt med att lönesumman till delägare i 3:12-företag faktiskt har vuxit i samma takt som lönesumman i resten av ekonomin. Detta har alltså varit något av en framgångssaga, skulle man kunna säga. Jag tror att det är viktigt att ta fasta på de erfarenheterna snarare än att tro att man nu kan strypa åt reglerna. Risken med det är att man får en krympande skattebas i stället.

Det ställdes många frågor till mig. Jag tror att jag stannar där så länge.

Magnus Henrekson, Institutet för Näringslivsforskning: Jag tycker att det är viktigt att inte bara fundera på hur vi ska dra in mer pengar till det gemensamma utan även på om vi använder dem på rätt sätt och gör de rätta prioriteringarna. Den absoluta basen för att Sverige ska fungera är ju rättssäkerhet, legalitet och låg brottslighet, och vi har haft tillit därför att det har varit rationellt att ha det. Nu får vi no go-zoner, och vi har organiserad brottslighet och beskyddarverksamhet.

Jag växte upp i en kommun med 7 000 invånare. På den tiden fanns det ungefär fyra poliser där; nu finns det ingen polisstation som är öppen. De borde ha 14 poliser där om det skulle motsvara snittet i Sverige med 20 000. I Europa ligger det dubbelt så högt, sägs det nu, det vill säga 28 poliser.

Jag läste om en kommun i Bergslagen med 26 000 invånare, där polisstationen också sas vara nedlagd och Bandidos hade flyttat in i stället, antingen i det huset eller i huset bredvid. Med en nivå motsvarande den i Europa skulle man ha haft 104 poliser i den kommunen. Om polisen organiseras effektivt, känner till de lokala förhållandena och gör det som är prioriterat där är det klart att man skulle kunna trycka tillbaka detta – det är jag helt säker på.

Man måste börja där. Man kan inte ge mer pengar till något som är dysfunktionellt. Samma sak gäller skolan. Det är ju inte så att det är få lärare per elev i den svenska skolan; det är väldigt många. I Korea, Kina och Japan, som presterar bäst, har man ungefär hälften så många anställda per elev i skolan som Sverige har. Vi gör alltså fel saker.

När vi väl gör rätt saker blir det en helt annan sak. Då ser vi om vi behöver mer skattepengar eller inte för att göra det ännu bättre. Man måste faktiskt börja där. Om man inte har löst det och gör rätt saker och gör dem effektivt kan inte skattemedel lösa problemet, utan då får man bara de negativa effekterna av skatterna.

Det sista jag tänkt säga är att det har hänt något som jag tror att alla inte riktigt har förstått ännu: Med sociala medier, internet och nya livsstilar har värdet av fritid ökat dramatiskt i förhållande till värdet av pengar. Med lite pengar kan man nämligen få en väldigt bra fritid om man tillhör den nya, unga generationen. Det gör det ännu svårare och ännu mer utmanande med olika stöd eller inkomsttransfereringar.

Något som blir mycket svårare i framtiden än vad det varit förut är medborgarlön. Tycker man att det är okej att bo kvar hemma och har ett subjektivt sett bra liv med sociala medier eller annat som inte kostar speciellt mycket är det inte så lockande att börja jobba i äldreomsorgen. Då måste lönerna höjas ännu mer för att locka människor att vilja jobba i de branscherna. Vi ser redan att det är på det sättet. Det finns mycket undersysselsättning, och ändå har man svårt att få människor till äldreomsorg och många andra saker som framför allt det offentliga står för.

Då säger vi att vi måste ha arbetskraftsinvandring för att lösa detta. Men det är klart att vi inte behöver, utan vi behöver jobba med att motivera dem som faktiskt redan finns här att göra dessa jobb. När vi gjort alla de hemlaxorna tror jag att vi kan hitta en bra verklighetsbeskrivning: Behövs det högre skattetryck eller inte? Man behöver börja där.

Erik Åsbrink: Jag kan inte låta bli att polemisera mot Johan Fall på två punkter. För det första sa du i ditt anförande: Sänk marginalsatserna så minskar spännvidden gentemot kapitalssatserna! I nästa mening sa du: Sänk kapitalssatserna! I min enkla värld ökar spännvidden om man gör detta, så du får bestämma dig: Ska du öka eller minska spännvidden? Spännvidden – i dag 40 procent – är oerhört stor och skadlig, och det är lite synd att den frågan inte har diskuterats mer i dag. Det tror jag nämligen är ett av de verkligt stora problemen i vårt skattesystem.

För det andra visade du en box som visade att endast 52 procent av privat konsumtion är momsbelagd; 48 procent är det inte. Finanssektorn är en del av dessa 48 procent. Nu finns det ett förslag. Det går inte att införa momsregler, utan då väljer man en annan skatt. Man kan diskutera om den utformningen är den bästa – det vet inte jag. Det kanske finns någon annan.

Syftet är att åstadkomma neutralitet mellan finansbranschen, som är skattemässigt gynnad, och andra branscher. Om du menar allvar med den där boxen får du vara lite mer seriöst inne på hur man ska hantera problemet.

Jag vill också ta upp en helt annan fråga som kom upp tidigare: En massa jobb rationaliseras bort genom datorisering och rationalisering. Är detta nu stora faror för sysselsättningen i framtiden? Åtgärderna är nog inte i första hand skattesystemet, men jag är inte så orolig för detta. För 100 år sedan var större delen av befolkningen sysselsatt i jordbruket. I dag är det kanske 1 procent, med en större jordbruksproduktion än vi hade då. Vi har på senare tid sett

samma utveckling i industrin. En massa jobb har försvunnit, och industriproduktionen har aldrig varit större än den är i dag. Denna utveckling kommer att fortsätta.

Detta har inte lett till katastrofer, utan folk har slussats till andra näringar. Det är framför allt servicesektorn som har sugit upp, och det kommer förmodligen fortsatt att ske under kommande år, såvitt jag kan se. Bara för att ta ett exempel: turism- och restaurangnäringen. Till följd av ökad levnadsstandard spenderar folk mer pengar på detta, och där skapas nya jobb. Jag säger inte att det är problemfritt, men jag är inte orolig för någon hotande sysselsättningskatastrof på grund av rationaliseringar.

Daniel Sestrajcic tog upp en rad frågor. Jag håller med om mycket. Det är naturligtvis bra om fler människor diskuterar skattepolitiken. Det vilar ett stort ansvar på er som är förtroendevalda att föra ut denna diskussion bland svenska folket. Du ångrade den slopade arvs- och gåvoskatten. Det gläder mig att höra detta. Vi får väl se om vi kan driva en gemensam kampanj för att återinföra den och få det som i de flesta andra länder i Europa. Berlusconi avskaffade också arvs- och gåvoskatten, men de flesta länder har alltså kvar den.

Sedan tog du upp en fråga som jag inte riktigt vet om jag håller med om – att företagsskattereformen inte har lett till ökade investeringar. Nu har inte jag siffrorna framför mig, men jag vågar påstå att investeringarna visst har ökat under den senaste 25-årsperioden. Jag tror att den reform som genomfördes, där det sedan i och för sig har gjorts vissa justeringar, har varit positiv för svenskt näringsliv. Men jag har inte någon statistik framför mig, så jag kan inte se exakt hur utvecklingen har varit.

Bo Lundgren: Jag ska fatta mig förhållandevis kort. Jag menar inte att vi nödvändigtvis ska höja skattetrycket. Om en skattereform ska kunna förankras över blockgränserna tror jag att utgångspunkten i ett sådant arbete och i en sådan diskussion måste vara oförändrat skatteuttag. Annars tror jag att man får den här ideologiska debatten, för man kan ju diskutera hur stor staten i bred mening ska vara och vad man kan göra av det hela.

När det gäller arbetsdiskussioner är det återigen så att det i stor utsträckning handlar om – också för att förbättra skatteintäkter – att de människor som är beroende av bidrag och stöd i dag kommer att få arbete och kunna nyttogöra sina kvaliteter i samhället. Det vi ser i USA i dag med Donald Trump som ska stänga gränser och motsvarande är att inte utnyttja den möjlighet som de och Sverige har i och med de många resurser som finns i landet som kan ge oss en bättre demografisk utveckling. Det är viktigare att fokusera på att göra detta, för det ger också ökade skatteintäkter.

Allra sist: Det där med arvs- och gåvoskatt är en symbolfråga. Det ger inga pengar. Det gav aldrig några pengar.

(Erik Åsbrink: Det gjorde det visst.)

Ja, några miljarder, då. Men man kan ha synpunkter trots det, för det är som någon skrev i ett remissvar en gång i tiden: Det är bara vid oplanerade dödsfall som arvsskatt betalas. Annars planerar man bort den. Det fanns också generationsväxlingsproblem, så det är inte bara att återinföra den.

Torbjörn Hållö, LO: Jag fick en fråga om bolagsskatten. Min uppfattning är att Sverige som en öppen ekonomi inte har möjlighet att avvika så mycket när det gäller bolagsskatten. Vi har att förhålla oss till omvärlden, så jag har egentligen ingen synpunkt på den sänkning som gjordes.

Däremot verkade det som att bankerna än en gång kom väldigt väl ut ur bolagsskattesänkningen. Det föranleder mig att kort kommentera den finansskatt som nu diskuteras. Man kan diskutera om detta är den mest optimala tekniska lösningen. Man kan konstatera att det är svårt att lägga moms på finansiella tjänster, och det är dessutom inte lagligt EU-rättsligt. Det är den väg som man nu föreslår i utredningen och som man har gått i Danmark och Norge och är på väg att gå i andra länder. Jag tycker att det är ganska rimligt.

Jag är kanske något förvånad över att argumenten mot finansskatt är att det pågår en strukturomvandling i finanssektorn. Jag gillar marknadsekonomi, frihandel och öppenhet. Vi kan inte använda skatter för att hindra strukturomvandling. Vi kan inte skattesubventionera finanssektorn med motivet att vi ska hindra en strukturomvandling som pågår och som kommer att inträffa ändå. Det har jag svårt att se.

Åsa Hansson, Lunds universitet: Jag fick en fråga om likformig optimal beskattning av 3:12-reglerna och om jag kunde hjälpa er med den.

Jag vill börja med att säga att ett skattesystem som är enkelt, transparent och legitimt är någonting som man eftersträvar. Det tror jag inte att någon skulle argumentera emot. Jag tror att alla vill ha ett enkelt, legitimt och transparent skattesystem. Problemet är att Sverige i dag har relativt höga skatter och att vi måste förhålla oss till att vi lever i en global värld, vilket gör att det är svårt att ha lika höga skatter på kapital som på arbetskraft – därav det duala skattesystemet och därav också de omtvistade 3:12-reglerna, som jag inte tror att jag nämnde i mitt anförande för att slippa ge mig in på det.

I alla fall kan man säga en hel del om 3:12. Hur ska man se på beskattning av fåmansbolag? Som akademiker är det ganska enkelt, för då kan man hålla sig till en teoretisk diskussion och argumentera för hur det ska beskattas. Men verkligheten är en helt annan, där man hamnar i gränsdragningsproblem. Men man kan konstatera, som någon tidigare sa här i dag, att skattesystemet som det ser ut i dag gynnar stora, väletablerade och vinstdrivande företag. Vi har låg bolagsskatt, och går man med vinst gynnas man av den. Vi har generösa ränteavdrag gentemot många andra länder som gör att de som kan lånefinansiera sig får en lägre kapitalkostnad. Vi har inte så generösa förlustavdrag; de kan inte användas om man inte går med vinst.

Dessutom har vi en hög utdelningsskatt som gör att om man går med vinst och återinvesterar vinsten blir det en billigare kapitalkostnad än det blir för företag som inte har vinst. Man kan också ta in detta att stora multinationella företag kan utnyttja andra länders skattesystem.

Kontentan blir att vi egentligen inte har ett neutralt skattesystem från början, utan vi har i dag ett skattesystem som gynnar storföretag. Det tror jag var det man ville uppnå på 70-talet. Vi trodde på stordriftsfördelar, och vi skulle ha stora företag där många var anställda. Dessutom kunde vi äga dem gemensamt via löntagarfonder. Det var lite grann den livsideologin vi levde med på 70-talet. I dag lever vi i en annan värld där vi behöver en mer dynamisk företagsstruktur, där företag försvinner och företag måste skapas.

Frågan är: Hur ska vi se på fåmansbeskattningen i ljuset av det? Jag skulle helst vilja se att vi började med att skapa en symmetri mellan beskattningen och stora och små företag. Hur man sedan i praktiken gör det är en svår gränsdragningsproblematik. Om man är entreprenör kan man argumentera för att man skapar jobb och att det blir positiva spridningseffekter i ekonomin. Man tar också en högre risk än någon som är anställd. Då kanske det är okej att ha en lägre skattesats. Men om man inte är entreprenör utan kanske en nödvändighetsföretagare, en self employed, som inte skapar de här positiva externaliteterna – hur ska man då beskattas? Och hur kan man a priori veta vilken typ av entreprenör vi talar om?

Rent teoretiskt kan man kanske motivera att man ska ha en lite lägre skatt på entreprenörskap. Men hur vet vi i praktiken vilka entreprenörer som lyckas och får spridningseffekter i ekonomin och vilka som inte gör det? Det vet vi inte. Det är däri problematiken ligger, och jag skulle tycka att det vore önskvärt om vi kunde slippa 3:12-regelverket över huvud taget eftersom det är så komplicerat.

Man ska också komma ihåg att merparten av skatteintäkterna kommer från arbetsinkomst och moms. Det är ungefär 90 procent av skatteintäkterna. Vi talar alltså om ganska små skatteintäkter från detta. Det kanske är lite för stort fokus på de företag som eventuellt försöker kringgå skatt när den stora merparten av skatteintäkterna kommer från arbete och konsumtion. Det är viktigt att ha ett skattesystem som gynnar arbetsklimatet, som även gynnar konsumtionen och som får folk i arbete. Ibland kan det kännas som att 3:12-reglerna har fått lite väl stort fokus i debatten. Vi har större bekymmer i det svenska skattesystemet än just detta.

Maria Strömkvist (S): Tack så mycket för era olika inspel! Flera av er har talat om globala utmaningar. Jag tror att det var Teresa som sa att stater går samman för att klara dessa utmaningar. Jag tänker att en av de internationella utmaningarna är ojämställdheten. Den har vi inte talat om alls i dag. Jag dristar mig ändå till att ställa en fråga om detta.

Att kvinnors förvärvsfrekvens är lägre utanför Norden vet vi. Likaså vet vi att få kvinnor i allmänhet, och kanske gifta kvinnor i synnerhet, jobbar heltid.

En anledning kanske vi kan tillskriva avsaknaden av kollektiv barnomsorg. Men sambeskattnings är också vanligt utomlands.

Vilka möjligheter ser du att sprida den svenska särbeskattningsmodellen utomlands som en viktig hörnsten i varje lands jämställdhetspolitik?

Jörgen Warborn (M): Ordförande! Jag vill börja med att rikta ett tack till presidiet och till kansliet för ett jättefint program. Jag vill också rikta mig till talarna och tacka för att ni har fyllt det med mycket kunskap och bra perspektiv.

Rubriken på min fråga skulle kunna vara ”skatten och entreprenören”. Jag skulle gärna vilja be Åsa Hansson från Lunds universitet och Magnus Henrekson från Institutet för Näringslivsforskning att reflektera över frågan.

Vi närmar oss nu 1 miljon människor i utanförskap. År 2020 sägs det gälla 980 000 människor, enligt regeringens budget. Samtidigt vet vi att fyra av fem av de jobb som skapas, skapas just hos småföretagarna.

Som nämndes här från Svenskt Näringsliv handlar det om skattehöjningar, både sådana som har varit och sådana som är på gång, på jobb och företagande på runt 60 miljarder kronor. 3:2 har nämnts, och även finansskatten har nämnts. Finansskatten kanske har nämnts som något som slår mest mot banksektorn, men det visar sig att den slår mot över 300 000 företag, alltså även mot entreprenörer, i alla fall som det verkar enligt utredningen. Samtidigt som vi är inne i något slags skattehöjningsperspektiv just nu ser vi i den internationella kontexten att det är precis tvärtom. Där är det snarare sänkningar av skatter man diskuterar.

Vi har hört att Svenskt Näringsliv har något slags idé om att sänka flera olika skatter för att stimulera tillväxt och jobb och därmed få fler människor i arbete. Men jag skulle gärna vilja höra också med akademien vilka steg – de viktigaste stegen – i förändringar i skattesystemet ni anser att man skulle göra för att hjälpa människor att gå från utanförskap till arbete.

Per-Ingvar Johnsson (C): I konstitutionsutskottet är vi bekymrade över situationen i tidningsbranschen i Sverige. Mycket handlar om konkurrensen om reklampengarna, där man har svårt att hävda sig beroende på att Google och Facebook är skattemässigt favoriserade.

Ser vi några möjligheter att komma åt beskattning i Sverige av de här amerikanska storbolagen och de intäkter som de har i Sverige? Som jag har uppfattat det vidtar vissa länder en del åtgärder. Vilka förutsättningar har vi i Sverige att göra någonting?

Ordföranden: Riktade du frågan till någon speciell?

Per-Ingvar Johnsson (C): Nej, egentligen inte. Jag är tacksam om det är någon som vill försöka svara.

Ordföranden: Tack för frågorna! Det blir inte någon ytterligare frågerunda, utan frågandet är slut och vi går in på svarandet.

Teresa Simon-Almendal, Stockholms universitet: Den fråga jag fick ställd till mig gäller orättvisan mellan män och kvinnor och om den svenska modellen med särbeskattning av makar vore en modell för världen.

Jag sysslar inte med jämställdhetsrätt alls, men min personliga åsikt om detta är att det såklart vore väldigt bra. Men det närmaste jag har kommit jämställdhetstankar här i dag är att det är åtta manliga och tre kvinnliga talare. Mer än så kan jag nog inte reflektera i mitt svar, är jag rädd.

Åsa Hansson, Lunds universitet: Utanförskap är ett stort problem som vi alla är medvetna om. Frågan är i vilken grad skattesystemet kan lösa det. Det måste man nog hantera från flera olika håll. Men jag tror att skattesystemet kan göra vissa saker, och huvudproblemet är att vi har alldeles för höga ingångslöner. Det kostar för mycket att anställa människor som inte lever upp till den produktivitet som kostnaden innebär. Då kan skattesystemet hjälpa till med att göra prislappen mindre.

Många länder har liksom Sverige ett jobbskatteavdrag av denna anledning: att få in folk på arbetsmarknaden. Jag kan tycka att det svenska jobbskatteavdraget har en ganska lustig utformning. Det är inte speciellt generöst i början, utan det är i stället utsmetat på samtliga inkomstagare, förutom att det nu har förändrats så att det inte gäller fullt ut. Men vårt jobbskatteavdrag blir väldigt kostsamt. Man skulle kunna göra ett mycket effektivare jobbskatteavdrag som är mer riktat mot dem som står utanför arbetsmarknaden för att hjälpa dem att komma in. Det skulle leda till högre marginaleffekter, och det är väl det som är anledningen till att vi inte har haft ett sådant jobbskatteavdrag som är vanligt i andra länder. Det har i stället gällt alla inkomstagare.

På något sätt måste man samtidigt sänka marginalskatterna. Man kan inte bara införa ett generöst jobbskatteavdrag utan att sänka marginalskatterna för andra inkomstagare.

Se över skattesystemet! Utnyttja en momsbreddning dels av skattebasen men också av skattesatserna! Inför en ordentlig fastighetsskatt igen! Den kanske till och med ska vara progressiv. Om vi nu vill ha en progression i vårt skattesystem är det allt svårare att beskatta höginkomstagare, för de är rörligare än låginkomstagare. Ett sätt att få progression är kanske att ha en progressiv fastighetsskatt.

Det finns alltså sätt att få in mer skatteintäkter som skulle kunna finansiera sänkta marginalskatter. Ett skarpare och inte så trubbigt jobbskatteavdrag kanske då skulle vara en väg att gå. Jag tror också att arbetsmarknadslagstiftningen behöver luckras upp generellt sett, men det ligger utanför skatteområdet. RUT och ROT är ett annat sätt som skulle kunna stimulera till fler jobb för lågproduktiva.

Jag tror dock som sagt inte att det ligger enbart på skattesystemet att fixa detta.

Magnus Henrekson, Institutet för Näringslivsforskning: När krisen kom i början på 90-talet tror jag att vi hade 4 ½ miljon jobb. Sedan sjönk siffran till 3,9 miljoner. Sedan dess har det netto skapats i storleksordningen 1 miljon jobb i den privata sektorn. Det handlar i hög grad om att Sverige inte var något riktigt tjänstesamhälle. Det fanns knappt några restauranger när jag växte upp. Nu har vi, speciellt i de täta urbana miljöerna, ett differentierat tjänstesamhälle.

Även en kommunal rektor som driver en kommunal skola är beroende av ett lokalt städbolag som har förmåga att leda människor i städning. Rektorn skulle inte klara det med egna anställda. Hela denna differentiering baserad på företag som är bra på någonting har gjort att vi hittills har kunnat höja sysselsättningen trots en stor invandring av människor som ofta har låg utbildning. Nu, med den flyktinginvandring som vi har haft med en betydande andel som inte ens har grundskolekompetens, är det ännu mer angeläget.

Detta måste gå vidare, och att försvåra eller göra det mindre lönsamt att starta företag och ta hand om och organisera verksamheter är inte en klok väg att gå eftersom offentlig sektor själv inte klarar av detta. Man säger att vi ska införa lärlingsprogram eller traineeprogram, och man lägger ned mycket på det. Jag kan tänka mig att det kostar miljarder bara administrativt. Något år senare talar vi om några få personer som har fått jobb den vägen. Det går inte att organisera detta i offentlig sektor.

Det andra skäl som är viktigt när det gäller entreprenörskap är att den mer avancerade delen, spetskompetensen, måste finansieras. Då har vi dilemmat att de pengar som kan finansiera detta spar vi bara via våra arbetsgivare i pensionssparande eller i andra former. Då måste det till mellanhänder som ser till att rekrytera rätt människor och att pengarna kommer in i företagen. Utan bra optionsbeskattning och andra incitamentsmöjligheter för att få människor att i stället för att jobba i det säkra gamla storföretaget, med alla de förmåner och den trygghet som finns i det, vilja göra något annat blir det svårt att uppnå detta. Om man inte kan dra människor till det här måste man kunna dela med sig av ägandet. Annars kommer inte de här pengarna att jobba med att bygga det nya.

Båda dessa två utmaningar är viktiga, och vi borde tänka i termer av det. Vilken skattenivå detta sedan klarar av blir en empirisk fråga. Där måste man pröva sig fram. Men min erfarenhet är att jobbet återstår att få beslutsfattare att ens förstå att man bör tänka i de här banorna. När man väl har lyckats med det blir det nog lättare att tala om vilka skattesatser man ska ha.

Ingrid Melbi, PWC: Frågan från Per-Ingvar Johnsson gällde vad man kan göra om internationella koncerner bedriver verksamhet i Sverige och inte beskattas här. Det finns olika aspekter av BEPS som siktar på just det. Antingen driver man företag inom ett dotterbolag här i Sverige, och sedan är det mer en fråga

om vilka vinster man allokerar till detta bolag. Det är i sig en svår fråga; det är transfer pricing. Där finns som sagt BEPS, man ska ha transfer pricing-dokumentation och så vidare.

Det finns också de som bedriver verksamhet i Sverige utan att ha ett dotterbolag här. Då är frågan: Ska den internationella koncernen anses ha ett fast driftställe här i Sverige, och ska det allokeras vinster till det? Även där finns vissa av de här action plans i BEPS. Man skärper definitionen av fast driftställe och hur man ska allokera vinster. Det är en svår fråga, och det handlar om bevisvärdering och så vidare. Men det sker i alla fall lite förändringar just som ett led i BEPS, och sedan får man se vad det blir av detta.

Jörgen Hellman (S), vice ordförande skatteutskottet: Det händer mycket inom skattepolitiken. Det är många utredningar som är under debatt, och det är många EU-initiativ som debatteras. Skatteutskottet har valt att delta i den politiska debatten genom några öppna seminarier. Det förra seminariet handlade om BEPS, och dagens seminarium har handlat om skattereformen 25 år – historia och framtid.

Man bär med sig mycket argumentation från detta seminarium som kommer att vara viktig i den fortsatta politiska debatten. Vi kan konstatera att för 25 år sedan var inte Sverige medlem i EU, vi hade inte internet och vi hade en helt annan globaliserad värld än i dag. De argument som jag, och jag tror många ledamöter, kommer att bära med sig i den politiska debatten är Erik Åsbrinks beskrivning av den historiska skattereformen, som vi nu kan sätta i ett sammanhang med breda skattebaser, låg skattesats och en enkelhet. Vi kan konstatera i dag att det finns mer än 600 undantag. Det känns ibland mer som att det är ett avdragssystem än ett skattesystem.

Vi kommer att bära med oss Bo Lundgrens argument om att det är dags för en ny skattereform. Magnus Henrekson och Torbjörn Hållö förde ett resonemang om tillväxt och gav exempel på skatteväxlingsidéer. Åsa Hansson gav en beskrivning av hur världen har ändrats och av konsumtionsskatter. Thomas Sterner gav exempel på skatteväxling när det gäller de gröna frågorna och gjorde en internationell utblick. Ingrid Melbi talade om den internationella utblicken och det som skatteutskottet verkligen håller på med just nu – frågor om BEPS. Det är högaktuellt.

Teresa Simon-Almendal gav oss en beskrivning av rättssäkerhetsperspektivet och det internationella perspektivet. Johan Fall gav oss en beskrivning av behov av många skattereformer i kontrast till en stor skattereform och en central del i argumentationen om svensk konkurrenskraft. Statssekreterare Leif Jakobsson hade fyra punkter om att vi måste se till att vi har en långsiktig princip när det gäller de offentliga finanserna och skattesystemet och att vi har en god ekonomi i vårt land och i vår budget. Han talade om att vi behöver ha ett enkelt och begripligt system, en enhetlighet och en fördelningspolitisk legitimitet.

Tack vare tv-sändningen och användandet av andra moderna medier kan många personer följa detta seminarium och ta del av det tänk som har kommit från seminariedeltagarna. Många kan ta del av den kunskapen. Det känns alltså bra att detta har varit tv-sänt och att man kan se det på webben.

Med dessa ord vill jag tacka alla som har deltagit, och jag vill också tacka alla som har lyssnat och sett seminariet på tv.

Bildmaterial från seminariet

 INSTITUTET FÖR
NÄRINGSLIVSFORSKNING

Sverige på lång sikt

- Från 3–4 rikaste till plats 17 i OECD 1993
 - BNI per capita precis bottnade under Italiens nivå
- Mycket stark relativ utveckling fr o m 1994
- Nu Sverige i en klunga länder på ungefär samma nivå på plats 6–10
 - 30 procent över Italiens nivå
- Varför vände det?
 - En rad reformer som förändrade samhällsmodellen i grunden
- Skatte- och utgiftstryck?

 INSTITUTET FÖR
NÄRINGSLIVSFORSKNING

Hämmar stor offentlig sektor tillväxt?

- Sveriges skattekvot ca 8 %-enheter lägre idag än 1990
- Utgiftskvoten sjönk upp mot 15 %-enheter från toppen tidigt 90-tal
- Allt annat lika: 0,5 till 1 %-enhet högre årlig tillväxttakt

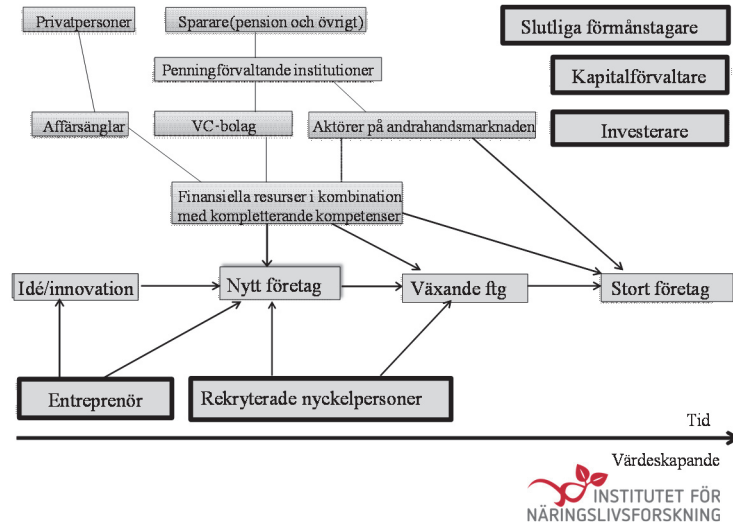

Tillväxt handlar dock främst om...

- Kunskap/innovation + entreprenörskap → nya och/eller växande företag
- Ett förmånligt entreprenöriellt ekosystem
 - Många aktörer och kompetenser som ska samverka
 - Tillräckligt sparande som söker sig till den sektorn
 - Bild
- Skattereglerna centrala

Samverkan i värdeskapandet

Skattereglerna och ekosystemet

- Förmånligt för ägare/grundare
- och för sparande i allmänhet, men
 - i fondprodukter eller noterade värdepapper
 - P-sparande via arbetsgivaren
 - bostäder (ingen fastighetsskatt, ränteavdrag)
- Hög skatt nyckelpersoner som behöver rekryteras
 - Skattekil på 65–70 % (skattesystemet alltmer progressivt)
- Kan ej dela med sig av framtida ägandet på ett skatteeffektivt sätt till alla nödvändiga aktörer → kapitalet flyter inte till entreprenörssektorn

Ekosystemet forts.

- Skapa förutsättningar för riskvilliga kapitalet att möta och sluta effektiva avtal med entreprenörer och andra kompetensbärare
- Optioner central komponent som inte kan användas effektivt i Sverige av skatteskal
- Regler tar för givet att den största risken tas av de finansiella investerarna
- ...och att de finansiella resurserna är den trånga sektorn

Ekosystemet forts.

- Men...
 - finansiella investerare kan diversifiera bort risk
 - trånga sektorn är entreprenörsinsatsen och
 - nyckelpersoner med specialiserat humankapital.
 - nög risk och hög alternativkostnad
 - båda vill ha del i förväntade kapitalvärden
- Skattesystemet slår in kil som gör att ekosystemet inte blir komplett
- Lovande idéer når ej sin potential eller försvinner utomlands

Skatter och Tillväxt

Riksdagens skatteutskott
2017-01-25

Torbjörn Hållö
LO-ekonom

1

Landsorganisationen i Sverige

Vad jag ska prata om

1. Ny metastudie om sambandet skatter och tillväxt.
2. Tillväxtargument för *växla skatt från arbete till kapital*.
 - Skatteväxling främjar finansiell stabilitet.
 - Skatteväxling främjar jämlikhet.
3. Några potentiella skatteväxlingar.

2

Landsorganisationen i Sverige

“Taxes and Economic Growth in OECD Countries: A Meta-Analysis”

- Ny studie, hösten 2016
- Nazila Alinaghi och W Robert Reed, University of Canterbury NZ
- Metastudie (= studie av studier) av 42 studier på ämnet skatter och tillväxt.

3

Landsorganisationen i Sverige

Slutsatser från studien

*“the “**overall effect**” of taxes on economic growth is small and **statistically insignificant**”*

Men skatter kan sänka tillväxten

*“increases in **unproductive** expenditures funded by **distortionary** taxes and/or deficits have a significant, negative effect on growth”*

...men också höja tillväxten

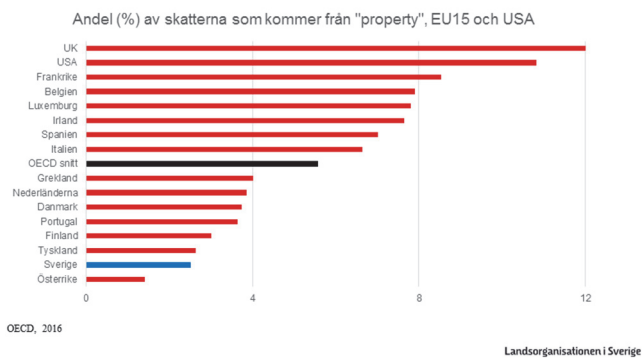
*“while increases in **non-distortionary** taxes to fund **productive** expenditures and/or government surpluses have a significant, positive effect.”*

4

Landsorganisationen i Sverige

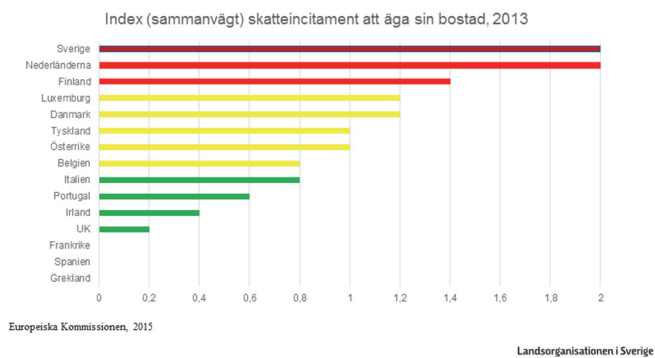
Sveriges skatter i internationell jämförelse: låg andel från fastigheter

5

... och EU:s starkaste skatteincitament att äga bostad

6

I Sverige är det billigt att vara rik, men dyrare att arbeta

Marginalskatt ärva sitt
välstånd = 0%

Marginalskatt arbeta ihop
sitt välstånd = 60%

7

Landsorganisationen i Sverige

”Växla skatt från arbete till kapital”

(1) **Finansiell stabilitet** och (2) **Minskade klyftor**

Tillväxt

8

Landsorganisationen i Sverige

Höga bostadspriser och skuldsättning ger finansiell risk

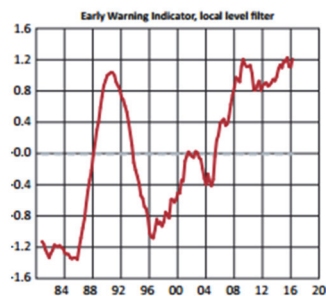

Diagram ur Riksbankens Ekonomiska kommentar "A new early warning indicator of financial fragility in Sweden", 2017-01-19

9

Landsorganisationen i Sverige

"Växla skatt från arbete till kapital"

(1) Finansiell stabilitet och (2) Minskade klyftor

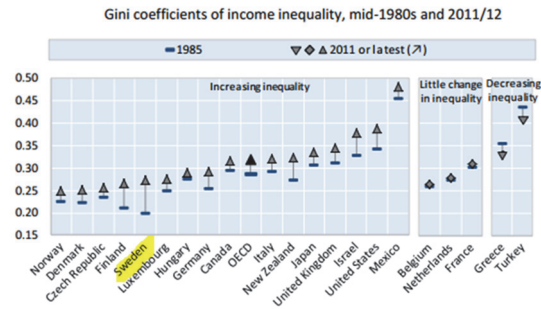
Tillväxt

10

Landsorganisationen i Sverige

Klyftorna ökat mest i Sverige – drivs av ökade kapitalinkomster och minskad omfördelning via skatter och försäkringar

OECD, 2014

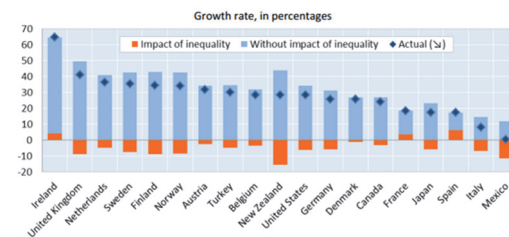
11

Landsorganisationen i Sverige

Klyftor negativt för tillväxt

OECD: ökade klyftor kan ha sänkt svensk tillväxt med cirka sju procent, BNP per capita, 1985-2010

OECD, 2014

12

Landsorganisationen i Sverige

Varför är ökade klyftor negativt för tillväxten?

- Begåvningar hålls tillbaka - utbildning.
- Ökad ohälsa, folk slits ut i förtid.
- Krav på protektionism.
- Minskad löneledd efterfrågan.
- Finansiell instabilitet när folk lånar för kompensera.

OECD 2014, IMF 2014, LO Ålmgvist 2016, mfl.

13

Landsorganisationen i Sverige

Potentiella skatteväxlingar

Inför arvsskatt	↔	Avskaffa värnsskatt
Bankskatt på vinst	↔	Höjt grundavdrag
Fastighetsskatt och/ eller stramare ränteavdrag	↔	Sänkt kommunalskatt

14

Landsorganisationen i Sverige

Likformig eller optimal beskattning?

Åsa Hansson

Docent i nationalekonomi

Lunds universitet, IFN

Likformig eller optimal beskattning- vad menar man?

- Likformig (eller neutral beskattning) – i så stor utsträckning som möjligt beskatta *allt* lika
 - Mantrat i 1990/91 årsskattereform
- Optimal beskattning – beskatta baserat på hur känsliga skattebaserna är. Olika skattesatser för olika skattebaser.

Likformig beskattning

- Poängen med likformig beskattning är att skatterna inte ska störa de beslut vi fattar
- Problemet är att vi inte kan beskatta *allt* likformigt
- Vad menas med likformighet? Likformig i avseende på vad?
 - Över tid/livscykel?
 - Mellan olika intäktskällor?
 - Risktagande
 - Internationellt – kapitalexport eller kapitalimport neutral?
 - Ägarneutral?
 - Marknadsneutral?

Likformig eller optimal beskattning?

- Likformig beskattning av arbetsinkomst och kapital skulle leda till stort kapitalutflöde => dualt skattesystem
- Många av de avsteg som gjorts sedan skattereformen 1990/91 kan motiverats utifrån optimal beskattning
 - Rot/Rut
 - Jobbskatteavdraget
 - Sänkt bolagsskatt
 - Expertskatt

Optimal beskattning

- Optimal beskattning som mål att minimera skatternas samhällsekonomiska kostnader
- Skattekongkurrens har ökat skattebasernas rörlighet => skift mot mer optimal beskattning
- Ett optimalt skattesystem komplicerat att utforma, administrativt kostsamt, öppnar upp för intressegrupper att lobba för lägre skatter och ökar spännvidden mellan hur olika skattebaser beskattas

Slutsats från skatteforskning

- Beskatta breda skattebaser med låga skattesatser (samma som 1990/91).
- Likformig beskattning har många fördelar; enkelt, transparent och undviker gränsdragningsproblem
- Men ökad internationell konkurrens gör att hänsyn måste tas till internationell neutralitet och inte bara inhemsk
- Om allvarliga externaliteter i konsumtion eller produktion – frågå likformiga skatter
- Mer radikala skattereformer diskuteras internationellt; konsumtionsskatt

(GRÖNA) PUNKT SKATTER

- * FINANSIERA OFF SEKTOR
- * RÄTTVIST, TRANSPARENT, EFFEKTIVT
- * MILJÖN
- * OPTIMALA KONTRA FAKTISKA SKATTER

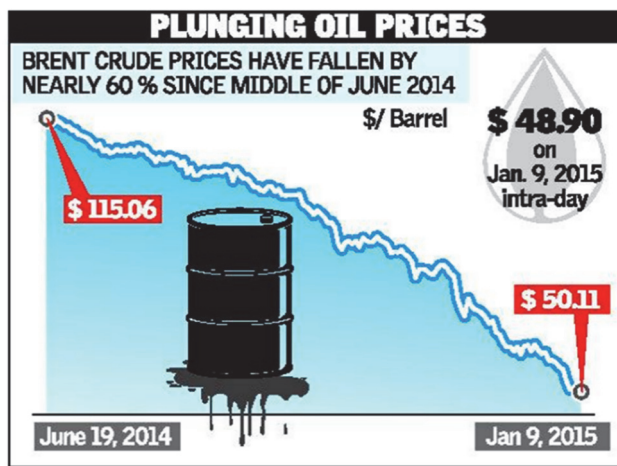
THOMAS STERNER

En enorm utmaning

- Elbilar
- Passivhus
- Förnybar energi, grön fjärrvärme
- Alla industriella processer faktor 10
- Mindre plast, Cement, aluminium etc ?
- Veganism
- cyklar
- Ändrade vanor
- Flyga mindre
- etc

Glada om oljepriset faller?

Arg eller Glad?

•Arg

- Solel
- Effektivitet
- Carbon leakage

Arg eller Glad?

•Arg

- Solel
- Effektivitet
- Carbon leakage

•Glad

- Keep it in ground
- Stoppa Fracking
- Stoppa kol

Lösning:

- Vi vill ha **höga** priser för konsumenter
- Men **låga** priser (vinster) för fossila producenter

Elasticities and tax erosion

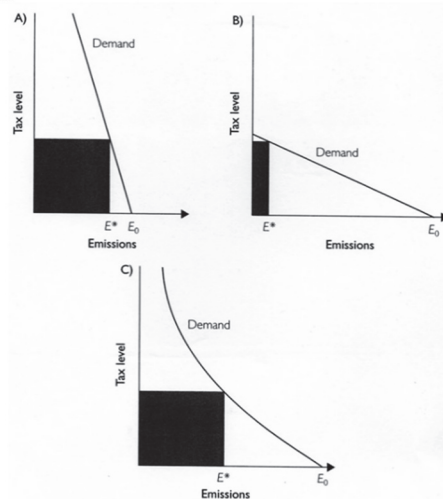
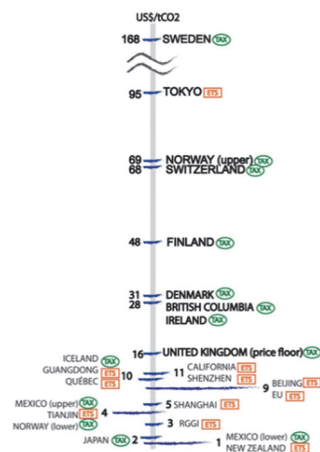

Fig 14.3

PRIS på förorening

- Äganderätter – utsläppskvoter, fiskerätter— (auktionering ?)
- Återbetalda avgifter (NO_x, Bonus M)
- Skatt med ringa budget effekt (S, Pb)
- Skatter som bidrar till skatteväxling

Skattereformen

- Omfattande nät av dubbelbeskattningsavtal
- Ej medlem i EU
- Skatteregler förhindrar skattefri överföring av kapital och tillgångar från Sverige

EU-inträdet - 1995

Direktiv för direkta skatter

- Moder/dotterbolagsdirektivet – förhindra dubbelbeskattning
- Fusionsdirektivet – möjliggöra omstruktureringar utan omedelbara skatteeffekter
- Båda direktiven justerades vid olika tillfällen för att öppna upp tillämpningsområdet ytterligare

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
3

EU-fördraget

- Etableringsfrihet
- Fria kapitalrörelser

EU-domstolens dom 2005 avseende Marks and Spencer

- Frågan om koncernutjämning måste medges även för utländska dotterbolag
- Domstolen: det strider mot etableringsfriheten att inte medge avdrag för slutliga förluster

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
4

Det internationella utvecklingen på skatteområdet – förändrad omvärld?

Varför?

- Underskott i statsfinanserna
- Undvikande av internationell dubbelbeskattning har i vissa fall kunnat innebära noll-beskattnings
- Diskussionen om hur multinationella koncerner beskattas för sin verksamhet i olika länder
- Förhindra skatteflykt

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
5

“Fair share of taxes”

OECD

BEPS-projektet - Base Erosion and Profit Shifting

Statsstödsfrågan

- Kommissionens beslut avseende bl.a. Starbucks och Fiat

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
6

BEPS-analys

- Icke affärsmässigt motiverade vinstöverföringar mellan olika länder har betydande negativa konsekvenser
- Uppskattat "skatteundandragande" på grund av BEPS
 - USD 100–240 miljarder / år
 - Större problem i utvecklingsländerna

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
7

Bakgrund

- BEPS-projektet ("Base Erosion and Profit Shifting") adresserar företags skatteplaneringsstrategier som minskar den lokala skattebasen genom att utnyttja skillnader mellan olika länders lokala skatteregler
- G20-medlemmarna gav OECD i uppdrag att identifiera problemområden samt utfärda rekommendationer avseende lösningar på dessa områden på ett övergripande och samordnat sätt
- OECD utvecklade en Action Plan med 15 olika punkter:

*Mer än
1600
sidor rapporter*

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
8

The purpose of BEPS?

”...to give governments the domestic and international arms they need to combat artificial arrangements with a sole purpose of avoiding paying a fair amount of tax in the jurisdictions where the business is carried out.”

- **Pascal Saint-Amans, Director OECD**

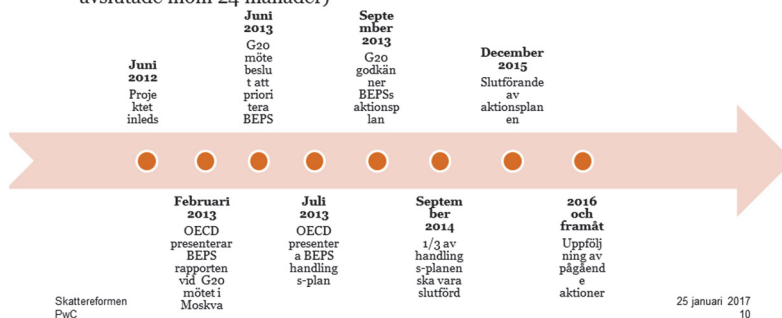
“The BEPS plan reflects an attempt to deliver the biggest reform of global taxation in the lifetime of most of us.”

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
9

BEPS

- OECD presenterar en handlingsplan 19 juli 2013,
- BEPS action plan presenteras 19 juli 2013 och accepteras av G 20 i S:t Petersburg:
- 15 punkter med en deadline för varje punkt (där en majoritet skulle vara avslutade inom 24 månader)

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
10

BEPS

Tidigare fokusering på att undvika dubbelbeskattning

BEPS-projektets inriktning

- Förhindra “icke beskattning” som beror på “skillnader” i olika skattesystem
- Säkerställa att vinster ska beskattas där aktiviteterna faktiskt har bedrivits

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
11

Resultatet av BEPS

- Justeringar av OECDs modellavtal
- Justering av OECDs transfer pricing guidelines
- Ändringar i skatteavtalen
- Ändringar i nationell lagstiftning

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
12

Multilateralt instrument

- Förslag om att utveckla ett multilateralt instrument för möjlighet till snabbare ändringar av skatteavtal
 - Intresserade länder kan ansluta sig
 - Undvika omförhandlingar av avtal

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
13

Post- BEPS

- Hur kommer implementering att genomföras?
- Konsekvenser om implementeringen inte genomförs i linje med planen?

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
14

EU

- Ändring i moder-dotterbolagsdirektivet:
 - Utdelning på hybridinstrument ska beskattas om utdelande bolag fått avdrag för utdelningen
 - Skatteflyktsparagraf
- The Anti Tax Avoidance Directive

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
15

Rättssäkerheten?

- Ett omfattande förslag som tagits fram på kort tid
- Avgörande är om och hur respektive land implementerar de olika förslagen
- Hur förhindras eventuell internationell dubbelbeskattning som implementeringen kan ge upphov till?
- Internationell tvistelösning?

Skattereformen
PwC

25 januari 2017
16

Stockholm Centre for Commercial Law
Faculty of Law

Skattereformen 25 år – dess historia och framtid

Internationella utmaningar för nationella skatter

Teresa Simon-Almendal

- "Taxes are what we pay for civilized society."
 - Justice Wendell Holmes Jr, 1927
- Makten över skatterna och statens finanser är en förutsättning för all annan maktutövning.

2017-02-22 / TSA // SCCL

Disposition

- Några problem i internationaliseringens och globaliseringens spår
- Exempel på (mot)åtgärder
- Globaliseringens konsekvenser från ett rättssäkerhetsperspektiv
- Nationella effekter som följd av internationella utmaningar
- Framåtblick

2017-02-22 / TSA // SCCL

Några problem i internationaliseringens och globaliseringens spår

- Fri rörlighet - kapital och skattesubjekt rör på sig
- "Raise to the bottom", internationell skatteflykt, skattefördelar, otillåtet statsstöd m.m.
- Eroderade skattebaser
- Globala samarbeten, stor mängd internationella och nationella rättsakter, rekommendationer, vägledningar, ny/ändrad inhemsk lagstiftning, m.m.

2017-02-22 / TSA // SCCL

Spridda exempel på (mot)åtgärder

- Samarbete inom OECD (**BEPS**) och EU (t.ex. **ATAP, Skatteflyktsdirektivet, doktrinen om rättsmissbruk**) – bl.a. förhindra "icke beskattning" och "aggressiv skatteplanering"
- **Informationsutbytesavtal**
- **FATCA** – implementerad amerikansk lag

2017-02-22 / TSA // SCCL

Spridda exempel på (mot)åtgärder

- **CSR** – skatt som hållbarhetsfråga
- Nya arbetsmetoder för proaktivt SKV: cross fertilization och **legal transplants** – fördjupad dialog
- **Lagstiftningsåtgärder** – snabbt och långsamt

2017-02-22 / TSA // SCCL

Rättssäkerhetskonsekvenser

- Svårigheter att tolka och tillämpa icke inhemska rättsakter och annat rättsligt material – **förutsebarhetsproblem**
- Omfattande förslag och ändringar som tagits fram på kort tid – genomtänkt, klart och begripligt? Jfr legalitetsprincipens **obestämbarhetsförbud**

2017-02-22 / TSA // SCCL

Rättssäkerhetskonsekvenser

- Global och interaktiv rätt (jfr t.ex. EU-rätt, EKMR, multilaterala avtal) – svårigheter för rättstillämparen att hålla sig à jour – **kunskapsproblem, likabehandlingsproblem, tidsutdräkt**
- Principen om **jura novit curia**? Jfr 35 kap. 2 § st. 2 RB

2017-02-22 / TSA // SCCL

Nationella effekter till följd av internationella utmaningar

- Urholkad skattesuveränitet, jfr 8 kap. RF. Den nationella handlingsfriheten begränsad av EU.
- "Lappande och lagande" i skattesystemet – "principplöst" heterogent system, luckor, ofullkomligheter, jfr 24 kap. 10 a-f §§ IL
- Snabba lagstiftningsåtgärder – mindre god lagtext

2017-02-22 / TSA // SCCL

Nationella effekter till följd av internationella utmaningar

- Dominerande SKV, "svag" lagstiftare och en domarkår som står inför stora globala utmaningar = en rättsstat i förändring?
- Rubbad maktfördelning? Legitimitetsfrågor

2017-02-22 / TSA // SCCL

Framåtblick

- Inom EU: ökad positiv och negativ harmonisering?
- Beskattningsmakt för EU? (Eller fler exits...)
- Hög lagstiftningskvalitet. Skattelagstiftningsråd?
- Mer proaktiv domarkår? Eller? Jfr kritiken av HD:s "aktivism"
- Skattereform – principiell, neutral och likformig beskattning!

2017-02-22 / TSA // SCCL

Tack!

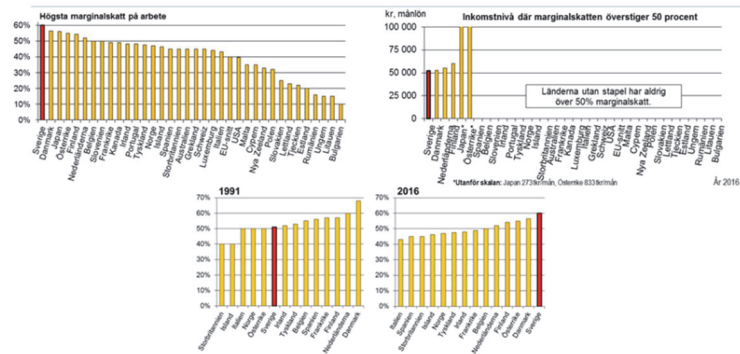
2017-02-22 / TSA // SCCL

Många skattereformer behövs

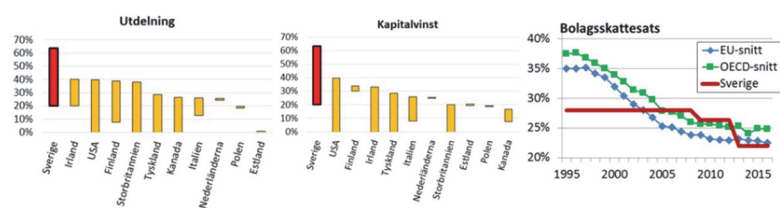
Johan Fall

Skatteutskottet, 2017-01-25

Skatter på arbete

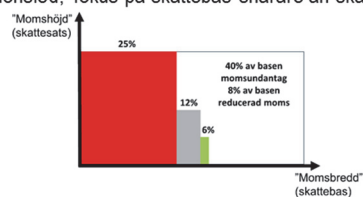
Skatter på kapital

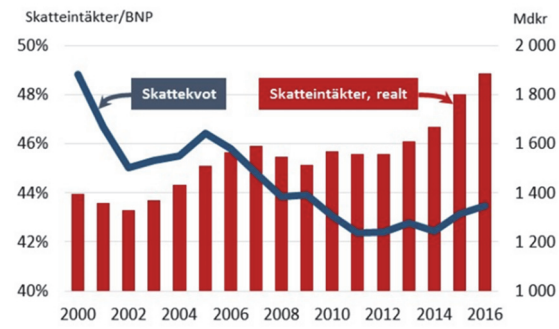
Offentliga finanser

- Sunda offentliga finanser är ett grundkrav
- Beakta effekter på skattebaser
 - Fullfölj omläggningen av överskottsmålet
 - Stram utgiftspolitik skapar utrymme för angelägna skattereformer
- Beskatta i konsumtionsled, fokus på skattebas snarare än skattesats

Skattekvot och reala skatteintäkter

Politiska utgångspunkter

- Långsiktig offentlig finansiering.
- Enhetlighet och förutsägbarhet före optimal beskattning.
- Enkelt och begripligt.
- Fördelningspolitisk legitimitet.

Fördelningspolitisk legitimitet

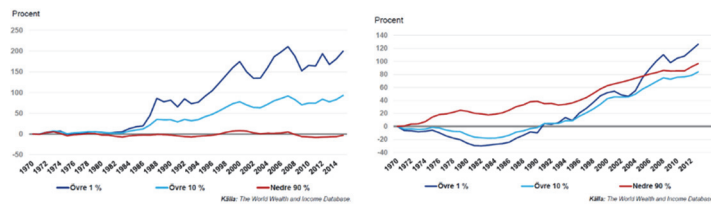
- Skattesystemets omfördelande effekt har minskat.
- Fördelningsaspekten viktig för inkluderande tillväxt.
- Klyftorna i Sverige har inte växt lika dramatiskt som i andra länder.

Indikator på fördelningen

Ökande klyftor

Akkumulerade reala inkomstökningar, exkl. kapitalvinster sedan 1970, i USA (L.v.) och Sverige (R.h.)

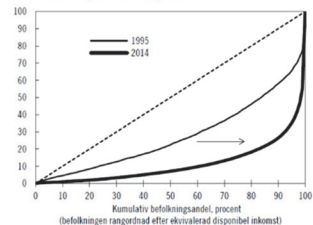

Regeringskansliet

Finansdepartementet 5

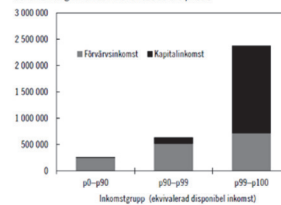
Även kapitalinkomsterna påverkar

Andel av totala kapitalinkomster, procent

Regeringskansliet

Genomsnittlig inkomst i kronor (2016 års priser)

Finansdepartementet 6

Riktlinjer för skattepolitiken

1. Skattepolitikens främsta syfte är att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter.
2. Skattepolitiken ska också skapa förutsättningar för
 - hållbar tillväxt och hög sysselsättning,
 - rättvist fördelat välstånd, samt
 - ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle.

Finansdepartementet 7

Riktlinjer för skattepolitiken

3. Vägledande principer för utformning av skattepolitiken
 - Legitimt och rättvist skattesystem
 - Generella och tydliga regler
 - Beskattning i nära anslutning till inkomsttillfället
 - Hållbara regler i förhållande till EU

Finansdepartementet 8

Riktlinjerna och skattesystemet

- Grundprinciperna i 1990 års reform är fortfarande relevanta.
- Förändringar sedan reformen har dock minskat enkelheten och likformigheten.
- Framtida förändringar bör bygga på grundprinciperna men anpassas till förutsättningar som ändrats.

Finansdepartementet 9

Mål för en översyn

- Stärkta förutsättningar för tillväxt och sysselsättning.
- Smartare användning av skattepolitiska styrmedel.
- Säkra långsiktig finansiering av det offentliga åtagandet.
- Gör det lättare att följa EU-rättsliga krav.

Finansdepartementet 10

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2014/15
2014/15:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Stöd till lokala åtgärder mot övergödning	
2014/15:RFR2	TRAFIKUTSKOTTET Hållbara analyser? Om samhällsekonomiska analyser inom transportsektorn med särskild hänsyn till hållbar utveckling	
2014/15:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning om järnvägens vägval	
2014/15:RFR4	FÖRSVARsutskottet Blev det som vi tänkt oss? En uppföljning av vissa frågor i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2009	
2014/15:RFR5	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Huvudrapport	
2014/15:RFR6	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 3: Enkätundersökning till studieansvariga	
2014/15:RFR7	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 4: Den fallstudiebaserade undersökningens första fas	
2014/15:RFR8	TRAFIKUTSKOTTET Seminarium om samhällsekonomiska analyser	
2014/15:RFR9	TRAFIKUTSKOTTET Sjöfartsnäringen och dess konkurrenskraft	
2014/15:RFR10	SKATTEUTSKOTTET Skattebefriade bränslen i industriella processer, så kallade råvarubränslen	
2014/15:RFR11	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om idrott och fysisk aktivitet i skolan – ett sätt att stärka inlärning och hälsa	
2014/15:RFR12	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Konstitutionsutskottets hearing om journalisters och medie-redaktioners säkerhet och arbetsförutsättningar	
2014/15:RFR13	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Finsam – en uppföljning av finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser	
2014/15:RFR14	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsam – finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser	
2014/15:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om internationellt samarbete mot skatteflykt	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2014/15
2014/15:RFR16	NÄRINGSUTSKOTTET OCH UTRIKESUTSKOTTET Offentlig utfrågning om ett handelsavtal mellan EU och USA (TTIP)	
2014/15:RFR17	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om unga vuxnas möjlighet att finansiera ett eget boende	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning	
2015/16:RFR2	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2015	
2015/16:RFR3	FÖRSVARsutskottet Om krisen eller kriget kommer – En uppföljning av informationsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap Huvudrapport och Bilagor	
2015/16:RFR4	KULTURUTSKOTTET Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppna utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 12 november 2015	
2015/16:RFR6	FINANSUTSKOTTET Utvärdering av Riksbankens penningpolitik 2010–2015	
2015/16:RFR7	FINANSUTSKOTTET Review of the Riksbank's Monetary Policy 2010-2015	
2015/16:RFR8	SKATTEUTSKOTTET Punktskattehöjningar på alkohol- och tobaksprodukter – skatteeffekter och påverkan på den oregistrerade anskaffningen av dessa produkter	
2015/16:RFR9	CIVILUTSKOTTET Miljömärkning av produkter – En översikt över de miljömärkningar av produkter som finns i Sverige och i de övriga nordiska länderna	
2015/16:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET OCH JUSTITIEUTSKOTTET Konstitutionsutskottets och justitieutskottets hearing om radikaliserings och rekrytering till våldsbejakande extremism i den digitala miljön	
2015/16:RFR11	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 23 februari 2016	
2015/16:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Kollektivtrafiklagen – en uppföljning	
2015/16:RFR15	CIVILUTSKOTTET Inventering av forskning inom civilutskottets beredningsområde 2016	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR16	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning inför proposition om forskning och innovation	
2015/16RFR17	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om förutsättningar för svensk film	
2015/16RFR18	UTBILDNINGSUTSKOTTET Digitaliseringen i skolan – dess påverkan på kvalitet, likvärdighet och resultat i utbildningen	
2015/16RFR19	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige	
2015/16RFR20	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om utvärderingen av penningpolitiken 2010-2015 12 maj 2015	
2015/16RFR21	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2016	
2015/16RFR22	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om lärarbrist	
2015/16RFR23	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets seminarium om cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16RFR24	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om brist på utbildade inom naturvetenskap och teknik	
2015/16RFR25	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om piratkopiering och andra rättighetsintrång på den digitala marknaden	
2015/16RFR26	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansieringsmodeller för transportinfrastruktur	
2015/16RFR27	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om familjerätten är i takt med tiden	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2016/17
2016/17:RFR1	TRAFIKUTSKOTTET It-infrastrukturen – i dag och i framtiden	
2016/17:RFR2	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av den nya fastighetsmäklarlagen	
2016/17:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 27 september 2016	
2016/17:RFR4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Forskarskolor för lärare och forskollärare – en uppföljning av fyra statliga satsningar	
2016/17:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 15 november 2016	
2016/17:RFR6	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsams fortsatta utveckling - nästa steg	
2016/17:RFR7	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket	
2016/17:RFR8	SKATTEUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Konkurrenskraften hos svenska multinationella företag i ljuset av nya regler inom internationell beskattning	
2016/17:RFR9	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om marknadsföring i sociala medier	
2016/17:RFR10	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar 2010–2012	